

**T.C.
ADNAN MENDERES ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İLKÖĞRETİM ANABİLİM DALI
SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETMENLİĞİ
2015-YL-070**

**ÇOK PARTİLİ HAYATA GEÇİŞ SÜRECİNDE
AYDINDA EĞİTİM (1946-1950).**

**HAZIRLAYAN
Özen DURAN İSSİ**

**TEZ DANIŞMANI
Yrd. Doç. Dr. Müslime GÜNEŞ**

AYDIN-2015

T.C.
ADNAN MENDERES ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE
AYDIN

İlköğretim Anabilim Dalı Yüksek Lisans Programı öğrencisi Özen DURAN İSSİ tarafından hazırlanan "Çok Partili Hayata Geçiş Sürecinde Aydın'da Eğitim (1946-1950)." başlıklı tez, 16/10/2015 tarihinde yapılan savunma sonucunda aşağıda isimleri bulunan jüri üyelerince kabul edilmiştir.

Ünvanı, Adı Soyadı	Kurumu	İmzası
Başkan :Doç. Dr. Tanju DEMİR	ADÜ
Üye :Yrd. Doç. Dr. Bülent ÇELİK	ADÜ
Üye :Yrd. Doç. Dr. Müslime GÜNEŞ	ADÜ

Jüri üyeleri tarafından kabul edilen bu Yüksek Lisans tezi, Enstitü Yönetim KurulununSayılı kararıyla tarihinde onaylanmıştır.

Prof. Dr. Recep TEKELİ

Enstitü Müdürü

T.C.
ADNAN MENDERES ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE
AYDIN

Bu tezde sunulan tüm bilgi ve sonuçların, bilimsel yöntemlerle yürütülen gerçek deney ve gözlemler çerçevesinde tarafımdan elde edildiğini, çalışmada bana ait olmayan tüm veri, düşünce, sonuç ve bilgilere bilimsel etik kuralların gereği olarak eksiksiz şekilde uygun atıf yaptığımı ve kaynak göstererek belirttiğimi beyan ederim.

06/07/2015

Özen DURAN İSSİ

ÖZET
ÇOK PARTİLİ HAYATA GEÇİŞ SÜRECİNDE AYDIN'DA
EĞİTİM (1946-1950).

Özen DURAN İSSİ

Yüksek Lisans Tezi, İlköğretim Anabilim Dalı

Tez Danışmanı: Yrd. Doç. Dr. Müslime Güneş

2015, 103 sayfa

Çalışmada Türkiye'nin fiilen katılmadığı II. Dünya Savaşı yıllarında uyguladığı savaş ekonomisi önlemlerinin eğitim politikaları ve eğitime ayrılan bütçe üzerinde etkileri göz önünde bulundurularak çok partili siyasal yaşama geçiş sürecinde ülkenin siyasi durumu ve sürecin eğitim politikalarına ve uygulamalarına yansımaları ışığında Aydın ilinde eğitimdeki gelişme ve değişimleri tespit etmek amaçlanmıştır.

Türkiye II. Dünya Savaşına fiilen katılmasa da savaş yıllarında aldığı ekonomi önlemlerinin eğitime ayrılan bütçe üzerinde etkileri söz konusudur. II. Dünya savaşı sonrasında Türkiye batı dünyasında yer almış, ABD'de Truman Doktrini ve bu Doktrin'e dayalı Marshall Planı uygulamaya konulmuş, plan ekonomi ile ilgili görülse de başta Köy Enstitüleri olmak üzere eğitimi etkilemiştir. Türkiye'de çok partili siyasal yaşama geçişin gündeme gelmesi, DP'nin muhafazakâr kesimi taban alarak yükselişi ve CHP, DP arasındaki yarış eğitim sisteminde olduğu gibi bazı tavizleri beraberinde getirmiştir. Din eğitiminin okul programlarına girmesi, köy enstitülerinin özünden farklı bir yapı alması, ilk ve orta öğretim programlarında değişiklikler gibi gelişmeler gündeme gelmiştir. Çok partili hayata geçiş sürecinde 1946–1950 yılları arasında ülkemizde eğitim alanında meydana gelen gelişmeler ışığında Aydın ilinde eğitimdeki gelişme ve değişimler tespit edilmiştir.

Çalışma tarama modelindedir. Basın taraması, arşiv çalışması(belgesel tarama). yöntemleriyle 1. Elden kaynaklara ulaşılmış, 1946-1950 yıllarını konu edinen ikinci el kaynaklar (kitap, makale, tez, çeşitli yerlerde sunulmuş bildiriler). incelenmiştir

ANAHTAR KELİMELER: CHP, Çok Partili Düzen, Eğitim, Köy Enstitüleri, Aydın'da Eğitim.

ABSTRACT

EDUCATION SYSTEM OF AYDIN DURING TRANSFORMATION TO MULTIPARTY SYSTEM (1946-1950).

Özen DURAN İSSİ

M.sc. Thesis, Department of Primary Education

Supervisor: Müslime Güneş

In this study, it can be observed the precautions taken by government to encounter the economic impacts of 2. World War on education policy and the budget, although Turkey has not physically participated in war itself. The main purpose of this study is to identify the changes and the improvements education policy and implementations during transition process to multi-party system in Aydın.

Turkey has placed herself within European/ Western Community by doing so she has also adopted Marshall Plan, driven by Truman Doctrine on her economic plans. It had direct effect on 'Village Institutes' by so on education system. Due to participants of multi-party system both Republican People's and Democratic Parties and mainly to fundamentalist based within the Democratic Party changes are implementation of religious studies to Village Institutes and Primary, Secondary Education Programs. Above mentioned changes have been observed between 1946-1950 in city of Aydın Education program.

The study is the screening procedure. It has been achieved by the help of firsthand sources like media screening and archive studies and secondhand sources related to the years 1946-1950 such as books, essays and some thesis.

KEYWORDS: Republican People's Party (CHP), Multi Party System, Education, Village Institutes, Education in the City Aydın.

ÖNSÖZ

“Çok Partili Hayata Geçiş Sürecinde Aydın’da Eğitim(1946-1950).” isimli tez çalışmamızda II. Dünya Savaşı sonrası dönemde dış politikadaki gelişmeler ve savaş dönemi ve sonrası uygulanan ekonomik politikaların iç siyasete etkileri ekseninde çok partili yaşama geçilmesi, iktidar partisinin muhalefet partisi karşısında halk desteğini kaybetmemek adına milli eğitim politikalarında M. Kemal Atatürk’ün belirlemiş olduğu ideolojilerinden ve uygulamalarından sapmalar yaşaması sonucu her eğitim kademe ve türünde meydana gelen değişimler ve Aydın ili eğitim kurumlarındaki yansımaları gözle önüne serilmeye çalışılmıştır.

Tez konumun belirlenmesi ve çalışmamın tüm aşamalarında her türlü desteği ile arkamda olduğunu hissettiren danışmanım Yrd. Doç. Dr. Müslime Güneş’e ve araştırmalarım esnasında kaynak desteğini esirgemeyen sayın hocam Yrd. Dr. Günver Güneş’e sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

Son olarak çalışmam süresince manevi desteklerini hep hissettiren ve beni yüreklendiren aileme ve sabır ve güvenle hep arkamda duran sevgili eşime çok teşekkür ederim.

Özen DURAN İSSİ

İÇİNDEKİLER

KABUL VE ONAY SAYFASI	iii
BİLİMSEL ETİK BİLDİRİM SAYFASI	v
ÖZET	vii
ABSTRACT	ix
ÖNSÖZ	xi
SİMGELER DİZİNİ.....	xv
TABLolar DİZİNİ	xvii
GİRİŞ	1
1. ARAŞTIRMA HAKKINDA AÇIKLAMALAR	3
1.1. Çalışmanın Konusu	3
1.2. Çalışmanın Amacı.....	3
1.3. Çalışmanın Önemi.....	3
1.4. Materyal ve Yöntem.....	4
1.5. Kaynak Özetleri	4
1.6. Kapsam ve Sınırlılıklar	5
2. ÇOK PARTİLİ YAŞAMA GEÇİŞ	6
2.1. Çok Partili Yaşama Geçiş Denemeleri.....	6
2.2. Dış Nedenler.....	9
2.3. İç Nedenler	11
2.4. Demokrat Partinin Kuruluşu	15
3. 1946-1950 ÇOK PARTİLİ DÖNEMDE TÜRK EĞİTİM POLİTİKALARI ..	18
3.1. Muhalefet Partilerinin Milli Eğitim Politikaları	18
3.1.1. Milli Kalkınma Partisinin Eğitim Politikası.....	18
3.1.2. Demokrat Partinin Eğitim Politikası	19
3.2. CHP'nin Eğitim Politikası (1946-1950).....	21

3.2.1. İlköğretim Politikası	25
3.2.2. Orta Öğretim Politikaları.....	27
3.2.3. Mesleki ve Teknik Eğitim	31
3.2.4. Köy Enstitüleri	32
3.2.5. Yükseköğretim	37
4. 1946-1950 YILLARI ARASINDA ÇOK PARTİLİ YAŞAMA GEÇİŞ SÜRECİNDE AYDIN'DA EĞİTİM	41
4.1. 1946-1950 YILLARI ARASINDA AYDIN	41
4.1.1. Coğrafi Konumu, İdari Birimleri ve İmar Faaliyetleri	41
4.1.2. Demografik Yapısı	44
4.2. 1946-1950 Yılları Arasında Aydın'da Eğitim	46
4.2.1. İlköğretim	47
4.2.2. Ortaöğretim	60
4.2.3. Mesleki Öğretim.....	69
4.2.4. Ortaklar Köy Enstitüsü.....	82
SONUÇ ve ÖNERİLER.....	87
KAYNAKLAR.....	91
ÖZGEÇMİŞ.....	103

SİMGELER DİZİNİ

C	: Cilt
CHP	: Cumhuriyet Halk Partisi
DP	: Demokrat Parti
MEBİ	: Milli Eğitim Bakanlığı İlköğretim İstatistikleri
MEBO	: Milli Eğitim Bakanlığı Ortaöğretim İstatistikleri
MEBT	: Milli Eğitim Bakanlığı Meslek, Teknik ve Yüksek Öğretim İstatistikleri
MEBY	: Cumhuriyetin 75. Yılında Yükseköğretim
MEBYA	: Cumhuriyeti Döneminde Yükseköğretimdeki Gelişmeler
SCF	: Serbest Cumhuriyet Fırkası
TCF	: Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası

TABLolar DİZİNİ

Tablo 3.1. 1946-1950 Yılları Arası Köy Enstitüleri.....	36
Tablo 3.2. Yüksek Öğretim Kurum, Öğretim Elemanı ve Öğrenci Sayılarının Yıllara Göre Dağılımı ve Artış Oranları.....	40
Tablo 4.1. 1945-1946 Bayındırlık Müdürlüğü Ödenekleri	42
Tablo 4.2. Aydın İl Nüfusu	44
Tablo 4.3. Aydın İli 1945-1946 Nüfus Hareketleri	44
Tablo 4.4. Aydın İl Geneli Dört Yıllık Nüfus Hareketler	45
Tablo 4.5. Sıtma İle Savaş Verileri	46
Tablo 4.6. Aydın İli Yıllara Göre Okuma Yazma Oranı.....	47
Tablo 4.7. 1923–1960 Yılları Arasında Aydın Geneli İlkokulların Durumu	48
Tablo 4.8. 1946-1947 Öğretim Yılında İlköğretimde Öğrenci Durumu	51
Tablo 4.9. 1947-1948 Öğretim Yılında İlköğretimde Öğrenci Durumu	53
Tablo 4.10. 1948-1949 Öğretim Yılında İlköğretimde Öğrenci Durumu	55
Tablo 4.11. 1949-1950 Öğretim Yılında İlköğretimde Öğrenci Durumu	57
Tablo 4.12. 1950-1951 Öğretim Yılında İlköğretimde Öğrenci Durumu	59
Tablo 4.13. Aydın İli Yıllara Göre Ortaöğretimin Durumu	61
Tablo 4.14. 1946-1947 Aydın İli Ortaokulları	63
Tablo 4.15. 1947-1948 Aydın İli Ortaokulları	63
Tablo 4.16. 1948-1949 Aydın İli Ortaokulları	64
Tablo 4.17. 1949-1950 Aydın İli Ortaokulları	65
Tablo 4.18. 1950-1951 Aydın İli Ortaokulları	65
Tablo 4.19. Aydın İli 1948-1960 Yılları Arası Liselerin Durumu	67
Tablo 4.20. Aydın Lisesinin Öğretmen ve Öğrenci Durumları.....	67
Tablo 4.21. Aydın Sanat Enstitüsü.....	70
Tablo 4.22. Aydın Erkek Sanat Enstitüsü Yıllara Göre Durumu.....	71

Tablo 4.23 Erkek Sanat Enstitüleri Öğrencilerinin sanat Şubelerine Göre Ayrılışları ve Mezunları.....	74
Tablo 4.24. Aydın Kız Enstitüleri 2. Devre.....	76
Tablo 4.25. Aydın Kız Enstitüleri	77
Tablo 4.26. Aydın Akşam Kız Sanat Okulları	78
Tablo 4.27. Aydın İli Ticaret Lisesi 1945-1955 Yılları Arası Durumu.....	80
Tablo 4.28. Aydın Ticaret Lisesi Yıllara Göre Durumu.....	81
Tablo 4.29. Ortaklar Köy Enstitüsü'nün Yıllara Göre Durumu	83
Tablo 4.30. Ortaklar Köy Enstitüsü Öğretmen ve Öğrenci Durumları.....	84

GİRİŞ

Mustafa Kemal ATATÜRK tarafından kurulmuş olan Türkiye Cumhuriyetinin ilk siyasal partisi CHP, 1923 yılından 1950 yılına kadar 27 yıllık iktidar sürecinde, ülke siyasetini belirleyen en önemli dinamik olmuştur. Atatürk'ün Türkiye'de demokrasiyi tam anlamıyla yaşama geçirmek için giriştiği iki çok partili siyasal yaşam denemesi TCF' nin kapatılması ve SCF' nin kurucusu tarafından fesh edilmesiyle olumsuz sonuçlanmıştır.1946 yılı Türkiye demokrasi tarihinde bir dönüm noktası olmuş DP'nin kurulması ile çok partili yaşam başlamıştır.

Çok partili siyasal yaşama geçişi, II. Dünya Savaşı'nın 1940'lı yıllarda meydana getirdiği gelişmeler, Türkiye'nin batı dünyasına yaklaşması beraberinde getirmiş ve bu gelişmeler aynı zamanda CHP'nin izlediği siyaseti şekillendirmiştir. Eğitim sistemi ve uygulamaları bu gelişmelerden doğrudan etkilenmiştir. Türkiye'nin fiilen katılmadığı II. Dünya Savaşı yıllarında uyguladığı savaş ekonomisi önlemlerinin eğitim politikaları ve eğitime ayrılan bütçe üzerinde etkileri söz konusudur. II. Dünya savaşı sonrasında ise Türkiye'de çok partili siyasal yaşama geçişin gündeme gelmesi, CHP ve DP'nin içine girdikleri halk desteğini alma yarışı, Türkiye'nin batı dünyasında yer alması sebebiyle din eğitiminin okul programlarına girmesi, köy enstitülerinin özünden farklı bir yapı alması, ilk ve orta öğretim programlarında değişiklikler gibi gelişmeler gündeme gelmiştir. Doğrudan CHP'nin ilkeleriyle tanımlanmış 1936 tarihli ilköğretim programı 1948 yılında değişirken orta öğretim programı da 1949 yılında değişime uğramıştır. Laiklik ilkesi tartışmaları yaşanmış, 1948-1949 öğretim yılında 4 ve 5. sınıflarda veli isteğine bağlı din dersleri okutulmaya başlanmıştır. 1946'dan itibaren köy enstitülerinin kapatılma süreci de işlemeye başlamıştır. Eğitim politikalarındaki bu değişim ve uygulamalar yerel ölçekte Aydın ilinde de yankı bulmuştur.

Bu çalışmanın amacı çok partili hayata geçiş sürecinde 1946–1950 yılları arasında ülkemizde eğitim alanında meydana gelen gelişmeler ışığında Aydın ilinde eğitimdeki gelişme ve değişimleri tespit etmektir. Çalışma tarama modelindedir. Basın taraması, arşiv çalışması(belgesel tarama). ve mülakat yöntemiyle döneme tanıklık eden kişilerle yapılacak sözlü tarih çalışması uygulanmıştır. Çalışma şu şekilde organize edilmiştir: İlk bölüm Çok Partili yaşama geçiş süreci incelenmiş, ikinci bölümde 1946-1950 Çok Partili dönem

analiz edilerek Türk eğitim politikalarına yansımaları irdelenmiş, üçüncü bölümde 1946-1950 yılları arasında Aydın'da eğitim ele alınmış ve çalışma sonuç kısmıyla tamamlanmıştır.

1. ARAŞTIRMA HAKKINDA AÇIKLAMALAR

1.1. Çalışmanın Konusu

Türkiye'nin fiilen katılmadığı II. Dünya Savaşı ve sonrasındaki yıllarda uyguladığı savaş ekonomisi önlemlerinin eğitim politikaları ve eğitime ayrılan bütçe üzerinde etkileri söz konusudur. II. Dünya savaşı sonrasında Türkiye'nin batı dünyasında yer alması sebebiyle Türkiye'de demokrasi vurgusunun artması ve çok partili siyasal yaşama geçişin gündeme gelmesi, Cumhuriyet Halk Partisi'nin oy kaygısı ve siyasette en etkin muhalefet partisi olan Demokrat Parti ile girdikleri yarış sonucu politikalarının yakınlaşması sebebiyle din eğitiminin okul programlarına girmesi, köy enstitülerinin özünden farklı bir yapı alması, ilk ve orta öğretim programlarında değişiklikler gibi gelişmeler gündeme gelmiştir. 1946–1950 yılları arasında ülkemizde eğitim alanında meydana gelen gelişmeler ışığında Aydın ilinde eğitimdeki gelişme ve değişimlerin tespiti çalışmanın konusudur.

Çalışma şu şekilde organize edilmiştir: İlk bölüm Çok Partili yaşama geçiş süreci incelenmiş, ikinci bölümde 1946-1950 Çok Partili dönemde Türk eğitim politikalarına irdelenmiş, üçüncü bölümde 1946-1950 yılları arasında Aydın'da eğitim ele alınmış ve çalışma sonuç kısmıyla tamamlanmıştır.

1.2. Çalışmanın Amacı

Çok partili hayata geçiş sürecinde 1946–1950 yılları arasında ülkemizde eğitim alanında meydana gelen gelişmeler ışığında Aydın ilinde eğitimdeki gelişme ve değişimleri tespit etmek çalışmanın amacıdır. Konunun seçilme gerekçesi ise 1946-1950 yılları arasındaki eğitim politikalarının taşradaki yansımaların Aydın il örneğinden hareketle gün yüzüne çıkarmaktır.

1.3. Çalışmanın Önemi

1946-1950 yılları arası çok partili siyasal yaşama geçiş sürecinin ülkemizde eğitim alanındaki etkilerinin ışığında Aydın ilinde eğitimdeki gelişme ve değişimler ilk kez bir bilimsel çalışmada değerlendirilecektir. II. Dünya Savaşı'nda Türkiye'nin savaş ekonomisi uygulamalarının eğitime etkilerini içeren 1946-1950 öncesi döneme değinilerek, Milli Şef döneminin son çeyreğinde çok partili hayata geçiş sürecinin ülkenin eğitim politikalarına ve

uygulamalarına etkisinin Aydın ilindeki eğitim uygulamalarına yansımından hareketle mikro düzeyde ortaya konulacaktır. Yerel tarihe dayalı bu çalışma ile binlerce yıllık geçmişe sahip, coğrafi, kültürel, sosyal birçok özelliği ile ön planda olan Aydın ilinin dünü ile bugünün Aydın halkı arasında bağ kurulacak, Aydın halkının kentli olma bilinci harekete geçirilecektir.

1.4. Materyal ve Yöntem

Çalışma, geçmişte ya da halen var olan bir durumu var olduğu şekliyle betimlemeyi amaçlayan tarama modelinde (Karasar, 1994: 77). desenlenmiştir. Araştırma verileri nitel veri toplama yöntemlerinden belgesel tarama kullanılarak elde edilmiştir. Bu doğrultuda basın taraması ve arşiv çalışmasına yapılmış, 1946-1950 yıllarını konu edinen ikinci el kaynaklar (kitap, makale, tez, çeşitli yerlerde sunulmuş bildiriler). incelenmiştir. Basın ve arşiv taraması için; İzmir Milli Kütüphane, Ahmet Piriştina İzmir Kent Arşivi ve Müzesi (APİKAM). ve Aydın İl Halk Kütüphanesinden yararlanılmıştır.

1.5. Kaynak Özetleri

1946-1950 yıllarını kapsayan dönemde Türkiye'nin eğitim politikalarının incelendiği iki önemli çalışma incelenmiştir. Bu çalışmalardan ilki Ali Yiğit'e ait 1990 yılında kabul edilen "İnönü dönemi Eğitim ve Kültür Politikası (1938-1950)." isimli yüksek lisans tezidir. Osmanlı Devleti döneminden 1938 yılına kadar kültür ve eğitimin özelliklerine de değinen Yiğit, 1938-1950 yılları arası dönemin iç ve dış gelişmelerinin ışığında Türkiye genelinde İnönü döneminin eğitim politikasını irdelemiştir.

Çok Partili süreçte eğitim politikalarını inceleyen diğer çalışma Meral Delipınar'a ait olan ve 2003 yılında kabul edilen "Türkiye'de Çok Partili Döneme Geçiş Sürecinde Eğitim Politikaları (1946-1950)." isimli yüksek lisans tezidir. Çalışma dönemi genel koşullarıyla ve eğitimdeki gelişmelerle bir bütün olarak incelemektedir.

Son olarak Bilgin Çelik'in 1996 yılında kabul edilen "Cumhuriyet Döneminde Aydın'ın Sosyo-Ekonomik, Kültürel Yapısı (1923-1950). isimli çalışmasında eğitim 'Kültürel Gelişimin' bölümünün alt başlığı olarak incelenmiştir. Bu çalışmada eğitime ilişkin gelişmeler, dönemin siyasi gelişmelerinden uzak daha çok sayısal verilere dayanarak incelenmiştir.

1.6. Kapsam ve Sınırlılıklar

Çalışmanın kapsamı 1946-1950 yılları arasında eğitim politikalarının ışığında Aydın ilinde örgün eğitimdeki gelişmelerdir. Çalışmanın sınırlılıkları Aydın ili ile sınırlı olması ve yaygın eğitimi içermemesidir.

2. ÇOK PARTİLİ YAŞAMA GEÇİŞ

2.1. Çok Partili Yaşama Geçiş Denemeleri

TC. Devletinin ilk siyasal partisi Cumhuriyet Halk Fırkası, 7 Ağustos-9 Eylül tarihleri arasında gerçekleşen “Halk Fırkası” isimli toplantılarla fırka tüzüğü, fırka reisliği ve idare heyeti seçimleri yapılarak fiilen işlerlik kazanan parti Kasım 1923 tarihi itibarıyla kurulmuş bulunuyordu¹. (CHP 25 YIL, 1948: 15-17). CHP (Cumhuriyet Halk Partisi). 1923 yılından 1946 yılına kadar geçen 27 yıllık sürede Türkiye Cumhuriyeti Devletinin siyasetinde tek güç olarak yer aldı. 1946 yılına kadar gerçekleşen iki çok partili yaşama geçiş denemesi de uzun ömürlü olmamıştır.

Devrim kadrosundaki ilk muhalefet hareketini Albayrak’a (2004:9). göre tetikleyen M.K. Atatürk’ün devrimleri hızlı ve arkadaşlarına danışmadan yapmasıdır. Devrim kadrosundaki muhalefet, Kazım Karabekir başkanlığında Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası’nın (TCF). 1924’te kurmuştur. TCF programında ekonomik ve siyasal alanda liberalizmi benimsediklerini belirtmiş ve ‘Parti, dinsel düşüncelere ve inançlara saygılıdır’(Atatürk, 2005:231). vurgusu yapmışlardır. Bu vurgu partinin, gerici ve rejim karşıtlarının sığınağı haline gelmesine yol açtı. 1925 yılında Şeyh Sait önderliğinde çıkan ayaklanma Takrir-i Sükûn Kanunu ile bastırılmış isyanla ilgisi olan kişiler İstiklal Mahkemelerinde yargılanmıştır. İstiklal Mahkemeleri, TCF ile isyanın bağlantılı olduğuna karar vermiş ve TCF 3 Haziran 1925 yılında kapatılmıştır. (Zürcher, 2002/2015:254-255.). Atatürk (2005:231-232). Nutuk adlı eserinde partiden:

“ ‘Parti, dinsel düşüncelere ve inançlara saygılıdır’ sözlerini ilke edinip bayrak gibi kullanan kişilerden, iyi niyet beklenebilir miydi?..

Cumhuriyetçi ve ilerici oldukları sanısını vermek isteyenlerin, yine bu bayrakları ortaya atmaları, dinsel bağnazlığı coşturmak istemeleri ulusu, Cumhuriyete, ilerlemeye ve yenileşmeye karşı kıskırtmak değil miydi? Yeni parti, dinsel düşünce ve inançlara saygı perdesi altında ‘Biz halifeligi yeniden isteriz. Biz, yeni yasalar istemeyiz. Bize Mecelle yeter. Medreseler, tekkeler,

¹ "Halk Fırkası" adıyla kurulan parti 10 Kasım 1924'te "Cumhuriyet Halk Fırkası" adını almış, 1935'teki 4. Kurultay'da da bugünkü "Cumhuriyet Halk Partisi" adı benimsenmiştir.

bilgisiz softalar, şeyhler, biz, sizi koruyacağız, bizimle birlik olunuz! Çünkü Mustafa Kemal'in partisi halifeliği kaldırdı. Müslümanlığı zedeliyor. Sizi gavur yapacak. Size şapka giydirecek!' diye bağırıyor muydu?

Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası programı, en hain kafaların ürünüdür. Bu parti, yurttan cana kıyıcıların, gericiğin dayanağı oldu. Dış düşmanların Yeni Türkiye Devleti'ni, körpe Türk Cumhuriyeti'ni yıkmayı öngören planlarının kolaylıkla uygulanmasına yardım etmeye çalıştı. Genel ve gerici doğu ayaklanmasının nedenleri arasında bu partinin yaptığı kışkırtmalar vardır." sözleriyle bahsetmiş ve TCF'nin kapatılma gerekçesini açıklamıştır. Türkiye Cumhuriyeti tarihinin ilk çok partili yaşam denemesi son bulmuştur.

Türkiye cumhuriyeti tarihinin ikinci çok partili yaşam denemesi Serbest Cumhuriyet Fırkası'nın kuruluşu ile gerçekleşmiştir. SCF (Serbest Cumhuriyet Fırkası)'nin kuruluşunun temelinde hem demokratikleşme sürecini gerçekleştirmek hem de dönemin ekonomik buhranının etkilerini hafifletmek amacı vardı. 1929'da meydana gelen dünya ekonomik bunalımı yönetimin ekonomide devletçiliğe daha çok eğilmesine sebep olmuştur. Karpat (1996:61). ekonomide devlet baskısının artmasının, Cumhuriyet Halk Partisi'nin bazı üyelerinden mevkilerini kullanarak kişisel çıkar ve kazanç sağlamaları halkın hoşnutsuzluğunu arttırdığını belirtmiştir. Ertem (2010:88)., Mustafa Kemal'in, baskılardan ve ekonomik sıkıntılardan bunalmış olan toplumda hükümete karşı oluşan bu hoşnutsuzluğu azaltmak, hükümetin denetlenmesini sağlamak ve Batı ülkelerinde dile getirilmeye başlanan "diktatör" görüntüsüne son verebilmek için muhalif bir partinin kurulmasına karar verdiğini belirtmiştir. Türkiye'nin ikinci önemli muhalefet partisi olan SCF, Mustafa Kemal'in isteği ile Ali Fethi Bey önderliğinde 12 Ağustos 1930 yılında kurulmuştur.

Güdümlü muhalif parti görünümündeki Serbest Cumhuriyet Fırkası için Lewis(2004/2014:376). "İzinli bir muhalefetin ortaya çıkması, birçok farklı çevrelerde birikmiş nefretlerin ve kızgınlıkların patlamasını tahrik etti." yorumunu yapmıştır. SCF'nin kısa sürede halk tarafından kabul görmesi ve kısa sürede örgütlenmesi devrim kadrosunda tedirginlik yarattı. Fethi Bey'in halktan gördüğü desteğin giderek artmasının yanında Eylül ayındaki İzmir gezisinde halkın SCF'ye büyük ilgi göstermesi ve burada çıkan olaylarla birlikte SCF'nin siyasi seçenek haline geleceğinin anlaşılması CHF ile SCF'nin arasının açılmasına neden oldu. (Koçak, 2013:148). 1930 Belediye Seçimlerinde

hükümet tarafından kendilerine haksızlık edildiği iddialarını Meclis'e taşımaları, ilişkileri daha da germiştir. (Ertem, 2010:88). Fethi Bey'in, Mustafa Kemal Paşa'nın CHF' nin yanında yer alacağını anlaması onu yol ayrımına getirdi. Mustafa Kemal ile siyasal alanda karşı karşıya gelmektense partisini feshetmeyi tercih etti (Albayrak, 2004:15). Gerilimin daha da büyümesini ve Mustafa Kemal Paşa'yla siyasal alanda karşı karşıya gelmek istemeyen Fethi Okyar, 17 Kasım 1930 günü partisini feshetmiştir. Cumhuriyet tarihinin ikinci çok partili yaşam denemesi 100 gün sürebilmiş ve 1945 yılına kadar çok partili sistem askıya alınmıştır.

Serbest Cumhuriyet Fırkası denemesinden sonra devrimlerin halka yeterince benimsetilemediği ve CHP'nin halkla bütünleşemediği anlaşılmıştır. Halkın sıkıntılarını ve ülkede yaşanan sorunları yerinde tespit için Mustafa Kemal Paşa yurt gezilerine çıkmış ve halkın ekonomik sıkıntılarının fazlalığı Devletçilik uygulamasına ağırlık verilmesini sağlamıştır. (Albayrak, 2004:16). Yurt gezileri kapsamında gerçekleştirilen Trabzon gezisinde Mustafa Kemal Paşa, "Başından beri beraber çalıştık, sonuna kadar hep beraber çalışacağız." sözleriyle CHP' ye sonsuz bağlılığını belirtirken, Birinci Büyük Millet Meclisi zamanından buyana kurulan fırkaları düşünüp fikir tartışmaları yerine hissiyat çatışmalarının görüldüğünü, bu tecrübelerden sonra CHP' ye düşen görevleri belirtmişlerdir: "Karşımızda birçok fırkalar varmış gibi her gün daha büyük bir faaliyetle çalışmak, fikirlerimizi halk kütlelerinin içine yaymak ve köylere kadar götürmek mecburiyetindeyiz. Her an tarihe karşı, cihana karşı hareketlerimizin hesabını verebilecek bir vaziyette bulunmak lazımdır. Tasavvur ve faaliyetlerimizde bu kadar hassas ve uyanık bulunmak suretiyle muhalifsiz bir fırkanın sakıncalarını bertaraf etmiş oluruz."(Atatürk'ün Bütün Eserleri, 2008:354). Karpat (1967:64). SCF denemesinden sonra tek parti idaresinin kuvvetlendirilmesine ve Laik-Milliyetçi yeniliklerin halka daha fazla benimsetilmeye çalışıldığına değinmiştir. Devrimlerin halka benimsetilme çabalarının yanında mecliste muhalefete duyulan ihtiyaçta göz ardı edilmemiş, bu boşluğu doldurmak için seçimlerde bağımsız milletvekilliği yolu açılmıştır. CHP, 1931 yılı seçimlerinde 22 ilden 30 milletvekili, 1935 yılında yapılan seçimlerde ise 16 ilde milletvekili adayı göstermeyerek mecliste muhalefetin oluşmasına olanak tanıdı. (İ. Güneş, 2004:221-222). Ayrıca 1935 seçimlerinin diğer bir önemi ilk defa mecliste kadın milletvekillerinin olmasıdır ve sayıları 18'dir. (TBMM, Devre:5, C:1, 01/ 03/ 1935:5-6).

1939' da toplanan V. Kurultayda tüzük değişikliğiyle bağımsız vekil uygulamasından vazgeçilerek CHP tarafından seçilen örgütlü bir muhalefet gurubu yani Müstakil Grup' un oluşturulmasına karar verilmiştir. Amacı “Devlet işlerinin iyi yürütülmesini, Parti Tüzük ve Programının ve Büyük Kurultay kararlarının en iyi uygulanmasını, Meclis Grup kararına bağlı olmaksızın denetlemek” olan, 21 üyeden oluşan grubu kurultay seçecek ve başkan vekilini de CHP Değişmez Genel Başkanı belirleyecekti. (Turan, 1999:33). 7 yıl görev yapan Müstakil Grup'tan, II. Dünya Savaşı' nın etkisiyle oluşan olağanüstü ortamın ülkedeki merkezi otoritenin daha fazla hissedilmesine neden olmasıyla beklenen verim alınmamıştır. Müstakil Grup, 1946 Olağanüstü Kurultayı'yla kaldırılmıştır.

2.2. Dış Nedenler

Mustafa Kemal Paşa vefatından önce öngördüğü 2. Dünya Savaşı' na ve yayılmacı politikalara önlem olarak sınır güvenliğini korumak için, İran, Irak ve Afganistan ile Sadabat Pakti'nı; Romanya, Yugoslavya ve Yunanistan ile de Balkan Antantı' nı imzalamıştır. II. Dünya Savaşı'na gidilen süreçte Balkan Antantı'nın etkili olamamasında; Mihver Devletler Bloğunun oluşması, Almanya ve İtalya'yı kışkırtmaktan çekinen Balkan Devletlerinin ılımlı politika izlemeleri, Türkiye'nin Batı Avrupa Devletlerine yakınlaşması ve Milli Şef İsmet İnönü' nün dış politikada ana ilke olarak, imzalanmış ittifak anlaşmalarına karşın olabildiğince savaşmamak ve savaş tarafların ile ilişkileri dengeli bir şekilde yürütmeği benimsemesidir. (Turan, 1999 :135). İsmet İnönü'nün yönettiği dış politikada ki bu ana ilkenin etkisini II. Dünya Savaşında da görmek mümkündür.

Türkiye, sahip olduğu stratejik önem sebebiyle Mihver ve Müttefik Devletlerin savaşa kendi yanlarında girmesi yönünde baskı görmesine sebep olmuştur. Bu baskılara karşın Türkiye uzun bir süre bitaraf kalmış, İki tarafla da siyasi ve ekonomik ilişkilerini sürdürerek bir denge politikası izlemiştir. Koçak (2013:203-204). bu politikanın temel amacının Türkiye'yi savaş dışı tutmak, toprak bütünlüğünü ve bağımsızlığını tavizsiz korumak olduğunu belirtmiştir. Yürütülen denge siyasetinin sonucu İngiltere ve Fransa ile 1939 yılında bir anlaşma, Almanya ile de 1941 yılında saldırmazlık anlaşması yapmıştır. İngiltere ve Almanya' ya, silah sanayi için önemli bir maden olan krom ihracatı devam etmiştir.

Almanya'ya yapılan krom ihracatının artması ve ticaret gemisi süsü verilmiş Alman savaş gemilerinin Türk Boğazlarından geçmesi ilişkileri kopma noktasına getirmişse de İngiltere, Türkiye'nin kendi yanında savaşa girmesi için çabalamaktan vazgeçmemiştir. İngiltere ve Amerika ile ters düşmemek adına, talepleri doğrultusunda Almanya ile krom ihracatı durdurulmuş 2 Ağustos 1944'te de tüm ilişkiler kesilmiştir ve müttefik yanlısı bir politika izlenmeye başlanmıştır (Albayrak, 2004:36). Şubat 1945'de yapılan Yalta Konferansı'nda 1 Mart 1945 tarihinden önce Almanya ve müttefiklerine karşı savaş açan devletlerin Birleşmiş Milletler'e alınacağı açıklandı. Türkiye'de 23 Şubat 1945 tarihinde Almanya ve müttefiklerine savaş ilan etti ve Birleşmiş Milletler'e katılma imkanı elde etti. (Karpat, 1967:125).

San Francisco Konferansı ve imzalanan Birleşmiş Milletler Bildirgesi ile özgürlük, barış, adalet, eşitlik düşüncelerine vurgu yapılırken ulusların kendi kaderlerini belirleyebilmelerinin önü açılmıştı. San Francisco Konferansı'na katılarak Birleşmiş Milletler Anayasası'nı kabul eden Türkiye, bu anayasanın demokratik prensiplerine uygun, daha özgürlükçü bir rejime geçmeyi garantilemiş oldu. (Karpat, 1967:126). Çok Partili yaşamın bu ilk sinyallerinin temelinde demokratik ideolojilerin savaştan galip çıkması ve savaş sonrasında oluşan bloklaşma sürecinde Türkiye'nin siyasi arenada batı bloğunda yer bulma isteği ve dış dünyanın demokrasi yönünde yaptığı baskının etkisi vardır.

Türkiye'nin batı bloğuna yakınlaşmasında Rusya'nın II: Dünya Savaşından güçlenerek çıkması, yayılmacı bir politika izlemesi ve Türkiye'den egemenlik haklarına aykırı taleplerde bulunması da etkili olmuştur.² Akdağ (2008:17). II. Dünya Savaşı sonrasında Türkiye'nin tehdit algısının Avrupa'dan Rusya'ya doğru kaydığını belirtmiştir. Rusya'nın 1925 tarihli Türk-Sovyet anlaşmasını feshetmek isteğiyle başlayan süreç Rusya'nın Boğazlarda üs isteği, Montreux Sözleşmesi'nin yeniden düzenlenmesi ve toprak talebiyle rahatsız edici bir boyuta ulaştı. Amerika ve İngiltere'nin Rus isteklerine karşı Türkiye'yi desteklemesinin nedeni Sovyet yayılmasını hem ideolojik hem de gerçek anlamda durdurmak, San Francisco zihniyetini sürdürmek, Türkiye'nin batılılaşma ve demokratikleşme yolunda attığı adımların yanında jeopolitik ve stratejik önemi ve boğazların kapatılmasının Sovyet'in askeri ve ticari açıdan kısıtlanmasıdır.

² Feroz Ahmad 'Modern Türkiye'nin Oluşumu' (2014:131). adlı eserinde Türkiye'nin Batı'ya özellikle Birleşik Devletler'e yakınlaşmasının kolaylaşmasında Stalin'in 1945'te Türkiye'ye yönelik saldırgan davranışlarının etkili olduğunu söylemiştir.

Amerika ve İngiltere'nin desteğinin yanında Türk Hükümetinin kararlı ve taviz vermeyen tutumu Sovyet'in geri adım atmasını sağladı (Albayrak, 2004:38-41). Amerika Birleşik Devletleri tarafından, Rus tehdidine altındaki devletlere askeri ve mali yardımı içeren Truman Doktrini yürürlüğe konmuştur. Orta Doğu ve Doğu Akdeniz'e gözlerini çeviren Amerika, ayrıca Sovyet'in yayılmacı politikasına da dur demek için Sovyet tehdidi altındaki Yunanistan'a 400 milyon ve Türkiye'ye 100 milyon dolarlık yardım yapmayı kabul etmiş ve yardım kanunu 22 Mayıs 1947 tarihinde yürürlüğe girmiştir. Akabinde savaştan zarar gören Avrupa'nın ekonomik yardımlarla tekrar ayağa kaldırılması için Marshall Planı uygulanmaya başlandı. Marshall Planı kapsamındaki ülkeler arasında yer almamasına rağmen Türkiye, Amerika tarafından plana dâhil edilmişse de aldığı ekonomik ve askeri yardımlar Avrupa ülkelerinin çok gerisinde kalmış birde bu yardımlara ulaşabilmek için devletçilik ilkesinden taviz verip ekonomide liberalizme geçiş yolu zorunlu olarak açılmıştı. Beklediği yardımları alamayan Türkiye üzerine aldığı anlaşma yükümlülükleri sebebiyle ekonomide sorunlar yaşamıştır (Torun, 2006:228-239).

Dünya üzerinde totaliter rejimler etkinliğini kaybederken siyasal alanda liberalizmin ve çok partili rejimlerin yükselişinin yanında Sovyet tehdidi Türkiye'nin siyasal yaşamının şekillenmesinde yadsınamaz bir etkiye sahiptir. "Her ne kadar dış dünyanın demokrasi yönünde yaptığı baskının tesiri küçümsenemez ise de bunu, Türkiye'nin çok partili yaşama geçişinin biricik amili olarak görmek yanlış olur. Böyle bir görüş, Türkiye'de mevcut sosyal ve kültürel kuvvetlerin inkarı ve çok partili rejime geçişin sadece oportünist maksatlarla yapıldığı manasını taşır." (Karpaz, 1967:128). Bu sebeple iç politikadaki gelişmeler de muhakkak irdelenmelidir.

2.3. İç Nedenler

II. Dünya Savaşı'nda fiilen yer almayan Türkiye ekonomisi üzerinde savaşın olumsuz etkileri mevcuttur. Savaş ortamından kaynaklanan ekonomik bunalımı en az hasarla atlattırma çalışırken aynı zamanda doğabilecek herhangi bir dış tehdide karşı orduyu hazır bulundurmak Türkiye'nin öncelikli amaçlarındandı. Turan (1999:155). orduya bütçeden ayrılan ödenegin; 1938'de %30.31, 1939'da %43.32, 1941'de %55.44 çıktığını ve savaşın son yılında %40.88'e ancak düşebildiğini belirtmiştir. 1947 yılında milli savunmaya ayrılan ödenek bütçenin %31.46'sını oluşturarak savaş öncesi yüzdesine dönebilmişti.

(Ulus, 1/10/ 1947:1).Ayrıca asker ihtiyacını karşılayabilmek için silâhına alınan üretici sınıfın yokluğu üretimin azalmasına dolayısı ile temel tüketim maddelerinin fiyatlarının artmasına yol açmıştı. (Turan, 1999:155). Savaşa katılmayan bir ülke olarak Türkiye’de, katılan ülkelerden daha fazla pahalılık, vurgunculuk, yolsuzluk ve yoksulluk görülmüş ve CHP bu durumun tek sorumlusu addedilmiştir. (Haytoğlu, 2007:79).

Halk tarafından tepkiyle karşılanan bir diğer durumda yükselen enflasyon karşısında ezilen memura, devletin şeker, yağ, pirinç, kömür gibi elzem ihtiyaçlarını karşılayacak yardım yapmasıydı. “Böylece bir yanda, genel mahrumiyetler içinde çırpınan fakir halk yanında nispi bolluk gören memurlar vardı. Diğer yanda da harp zamanı ihtiyaçlarının karşılanabilmesi için devlete yapılan mecburi mahsul teslimi ve vergiler yüzünden kendi hayat seviyelerini düşürmek zorunda kalan köylüler ve dar gelirli şehirli halkı duruyordu... Halk kendisinin devlet uğruna harcadığına inanmaya başladı. Bu durumun 1946’dan sonra çok partili sistem için yapılan mücadelede tesiri büyük oldu.” (Karpat, 1967:117-118).

Halkın CHP’ye tepki duymasında “CHP’nin kendi tabanının bir parçası olan bürokratları koruması ve onlara çeşitli yardımlarda bulunması, savaş sırasında fiyatların çok aşırı yükselmesi, mal darlıkları ve parti nüfussundan yararlanarak karaborsacılık yapan bazı kimselerin yolsuz ve haksız kazanç sağlamaları...”etkilidir (Albayrak, 2004:24). Halkın tepkisini çeken, aslında ülke içindeki ekonomik dengeleri sağlamak amacıyla çıkarılmış, fakat hedef kitesinden çok yoksul halka tesir eden Milli Korunma Yasası, Varlık Vergisi ve Toprak Mahsulleri Vergisi’ de çok partili sisteme geçişte etkili mihenk taşlarındandır.

Milli Korunma Kanunu 18 Ocak 1940’da kabul edildiği gün Başvekil Dr. Refik Saydam’ın kanun görüşmeleri esnasında ki beyanatında “Haricî, iktisadî müesseselerin dâhilde yaptığı inikâslar ve bilhassa ihtikârla mücadele lüzumları bu kanunun derhal tatbika geçilmesi için amil oluyor.” (TBMM, Devre:6, C:7, 27/ 12/ 1939:140). söylemi kanunun amacını özetlemektedir. Ekonomik buhranı azaltmak, enflasyonu dengelemek ve karaborsacılığın önüne geçmek için çıkarılan kanun kapsamında hükümet geniş yetkilere sahip olmuştur. Özel sektörle ilgili olarak sanayi ve maden kuruluşlarının denetlemesi, taşınmasına ve yönetimine müdahale, ürünlerin satış fiyatlarını belirleme, bazı

maddelerin tüketiminin kısıtlanması, ücretli iş yükümlülüğü, çalışma süresinin uzatılması ve ücret sınırlaması ayrıca özel taşıt araçlarının kullanımına müdahale ve çiftçilerin kendi işlerini aksatmaksızın tarım işletmelerinde ücretli çalıştırılması bu yetkilerdendir (Turan, 1999:156).

Devletçiliğin iyiden iyiye kendini hissettirdiği kanun içeriğiyle özel sektörün tepkisini çekerken en çok da işçi ve düşük gelirli kesimi etkilemiştir. Artan hayat pahalılığı ve karaborsacılık halkın belini bükerken zorunlu çalışma yükümlülükleri de halkın hükümete tepki duymasına sebep olmuştur. Bunun yanında askerin, memurun ve kentli nüfusun birtakım temel ihtiyaçlarının kanun kapsamında karşılanabilmesi ise olumlu yönüdür. Korkut Boratav (2013:335). Milli Korunma Kanunu'nu için "Bu sistem, ne kusursuz işlemiştir, ne de tamamen iflas etmiştir. Asker ucuza beslenmiş ve giydirilmiştir. Kentli nüfus, gelir sınırları zorlanmadan, ekmek ve kömür sağlayabilmiştir. Buna karşılık, kontrol uygulanan her alanda karaborsa oluşumunun, istifçiliğin, fatura ticaretinin, hava parasının ve zorunlu olarak rüşvet ve nüfuz ticaretinin önüne geçilememiştir." demektedir. Önüne geçilemeyen ekonomik zorluklar, yolsuzluklar ve karaborsacılık benzeri faaliyetleri engellemek için hükümet vergi uygulamalarıyla hem sosyal hem de ekonomik dengeyi sağlamaya çalışmıştır.

Varlık Vergisi uygulaması 11 Kasım 1942 tarihinde 4305 sayılı kanun (TBMM, Devre:6, C:28, 11/ 11/ 1942: 25). ile ülkede sosyo-ekonomik dengeyi sağlama amacıyla çıkarılmıştır. Savaş yıllarında gerek temel tüketim mallarının piyasada yetersiz miktarda ve fahiş fiyatlarda bulunması, ithalatın durma noktasına gelmesi, ihracatta ise tüccarların, aracılardan servetlerine servet eklemeleri, simsarların, karaborsacıların, vurguncuların artması, illegal küçük işletmelerin türemesi halkın bir kesimini ihtiyaçlarını karşılayamama noktasına getirirken bir kesim ise servetini katladı. Karpuz (1967:105)., Varlık Vergisi'nin amacını " İthal mallar ile esas ihtiyaç maddelerinde karaborsacılık ve vurgunculuk yaparak zenginleşmiş olanlardan, tüccarlardan ve aracılardan vergi almak ve böylece, ekonomik sıkıntı çeken dar gelirli sınıfları manen tatmin etmek yoluna gidilmiştir." olarak belirtmiştir. Ekinci (1997:179-191). ,toplumsal ve siyasal yaşamımızda olumsuz izler bıraktığını vurguladığı verginin, mükellefleri tarafından ödenmediği takdirde mallarına el konulduğu veya Elazığ gibi çalışma kamplarına gönderildiği uygulamalar ülke içinde tepkilere neden olduğu kadar uygulamanın ırkçı olması gerekçesiyle ülke dışında batılı

demokratik devletlerinde tepkisine yol açmıştır. Halkın tepkisini çeken ve çok partili döneme geçiş sürecinde CHP'nin eleştirilere hedef olmasına sebep olan Varlık Vergisinin uygulandığı süreçte yoksul daha yoksul hale geldi iş yeri sahiplerinin çoğu iflas etti. Varlık Vergisinin dikkat çeken bir diğer özelliği ise vergi toplanacak kesimin Müslüman, Gayrimüslim, Yabancı ve Dönme gibi gruplara ayrılarak vergi miktarlarının belirlenmesi idi (Lewis, 2014:399).³ Vergi Mart1944 senesinde yürürlükten kaldırıldı (Ahmad, 2014:125).

Toprak Mahsulleri Vergisi 4 Haziran 1943 (Turan, 1999:164). tarihinde kabul edilmiştir. Varlık Vergisi gibi tepkilere neden olmuştur. Halkın ve ordunun tarıma dayalı beslenme ihtiyacını karşılamak ve tarım ürünlerindeki fiyat artışından faydalanan kişilerden vergi almak amacıyla çıkarılmıştır. Aşar Vergisinin yenilenmesi olarak görülen bu vergi büyük halk topluluklarını ilgilendiren en çokta küçük çiftçileri vuran ve halkın CHP'ye tepki göstermesini sağlayan, çok partili dönemde de CHP'nin ağır eleştiriler almasına sebep olmuştur (Albayrak, 2004:28). Tasarının gerekçesinde, 3 Aralık 1945 tarihli Tarım Komisyonu raporunda ve 14 Ocak tarihli Bütçe Komisyonu raporunda verginin çiftçiyi ağır yük altında bıraktığı ve bu yükten kurtarılması gerektiği belirtilmiş ve vergi 1 Ocak 1946 tarihi itibariyle kaldırılmıştır (Koçak, 2015:516). Enflasyonla mücadele için çıkarılmış Toprak Mahsulleri Vergisi kadar Çiftçiyi Topraklandırma Kanunu da büyük toprak sahiplerinin tepkisine sebep olmuştur. (Zürcker, 2004/2015:305).

'Çiftçiye Toprak Dağıtılması ve Çiftçi Ocakları Kurulması' adıyla gündeme gelen ve daha sonra 'Çiftçiyi Topraklandırma Kanunu' adını alan kanunun amacı mülkiyet esasına dayalı olarak üretimi arttırmak hedefi ile arazilerin belli ellerde toplanmaması ya da parçalanarak çok küçülmemesi maksadıyla ve boş bırakılan, işlenmeyen toprağın başkalarının toprağını işleyen çiftçilere dağıtılmasıydı. Dağıtılacak toprakların genişliği Çiftçi Ocağı ile sınırlandırılmıştı. (Çavdar, 2013, 436-437).

³ Halkın sınıflara ayrılarak vergilendirildiğine dair bakınız; Albayrak, **Türk Siyasi Tarihinde Demokrat Parti**, 2004: 26, Turan, **Türk Devrim Tarihi Çağdaşlık Yolunda Yeni Türkiye(1938-1950).**, 1999:160, Karpata, **Türk Demokrasi Tarihi Sosyal Ekonomik, Kültürel Temeller**, 1967 :105, Feroz Ahmad, **Modern Türkiye'nin Oluşumu**, Kaynak Yayın, İstanbul, 2014. Erik294

Çiftçi Ocağı uygulaması ile çiftçilik bağımsız meslek haline gelmiştir.Çiftçiyi Topraklandırma Yasası ile köylülerin bağımsız mülk sahibi olmaları ve büyük toprak sahipleri ile savaş zenginlerinin siyasi gücünü kırmayı hedefliyorlardı. Tasarıyı eleştirenler ise tasarının üretimde azalmaya yol açacağı ve anayasada yer alan özel mülkiyet ilkesine aykırı olduğunu savunuyorlardı (Ahmad, 2014:126). Tasarı çetin tartışmalara sebep olmuş ve değiştirme girişimlerine maruz kalmıştır. Amacı üretimi arttırmak ve ülkedeki sosyoekonomik dengeyi sağlamak olan kanun için oluşturulan komisyonda Adnan Menderes'te bulunmaktaydı. Cem (2015:262). tartışmaların Menderes'in komisyon başkanlığından istifasına yol açtığını, sonuç olarak İsmet İnönü'nün müdahalesiyle kanunlaştığını belirtmiştir. Meclis içinde tartışmaları doruk noktasına çıkaran kanunun her ne kadar kabul edilmişse de hayata geçirilememiştir. (Haytoğlu, 2007:82).

Meclis içindeki sert tartışmalar aslında muhalefetin oluşmaya başladığının bir göstergesidir. Gerek uluslararası gerek ulusal siyasal ortam, çok partili yaşama geçiş için yeşil ışık yakıyordu.

2.4. Demokrat Partinin Kuruluşu

Muhalefetin oluşumu bir günde gerçekleşmemiştir. Çiftçiyi Topraklandırma Kanunu ile yükselen sesler, Bütçe Kanunu tasarısına Recep Peker, Celal Bayar, Hikmet Bayur, Adnan Menderes, Fuad Köprülü, Refik Koraltan ve Emin Sazak'ın ret oyu vermesi ile muhalif anlam kazandı. Akabinde Bayar, Menderes, Koraltan ve Köprülü'nün 'Dörtlü Takrir'i parti grubuna vermeleri yeni bir siyasi yapılanmanın ilk işaretidir (Ekinci, 1997: 296-297)..

7 Haziranda CHP grubuna verilen 'Dörtlü Takrir'in İsmet İnönü'nün 19 Mayıs nutkundaki demokrasi söylemlerinden güç alarak oluşturulduğu anlaşılmaktadır. Muhalif bir parti kurmaktan çok CHP'de yenileşmeyi amaçlayan önerge (Koçak, 2010:408). ile milli egemenlik ilkesi gereği meclisin denetlenebilmesi, vatandaşların siyasi hak ve özgürlüklerinin anayasaya uygun olarak genişletilmesi ve parti çalışmalarının bu esaslara göre yeniden düzenlenmesi istenmiştir. Çavdar (2013:455)., önergede demokrasinin dünyadaki ilerlemesinin ülkemizde de takip edilmesi gerektiği, ülkemizde siyasal liberalleşmeye gidilmesi gerektiği ve parti içinde özgür tartışma imkânı oluşturulması istendiğini belirtmiştir. Önerge parti gurubu tarafından

reddedilmiştir. Koçak (2013:177). İnönü'nün isteğiyle önerenin reddedildiğini, reddin amacının parti içi muhalefetin, partiden ayrılarak yeni bir parti kurmasını sağlama olduğunu söylemiştir. Fakat beklenen muhalif partiden önce çok partili yaşamı Milli Kalkınma Partisi başlattı.

7 Temmuz tarihinde baş vurusu Nuri Demirdağ tarafından yapılan ve 5 Eylülde resmen kurulan ekonomide liberalizmi benimseyen Milli Kalkınma Partisi mecliste temsilcisi bulunmaması, deneyimli siyasetçisinin olmaması sebebiyle çok etkili olamamıştır (Zürcher, 2004/2015:310). Ayrıca Milli Kalkınma Partisi, İktidar ve İnönü tarafından pek önemsenmemiş ya da yeterli görülmemiştir. İsmet İnönü 1 Kasım meclis açılış konuşmasında bu durumu açıkça belli etmiştir.

“Memleketin ihtiyaçları şevkiyle, hürriyet ve demokrasi havasının tabii işlemesi sayesinde, başka siyasi partinin de kurulması mümkün olacaktır.

O zamana kadar bir karşı partinin kendiliğinden kurulabilip kurulamayacağını ve kurulursa, bunun Meclis içinde mi, Meclis dışında mı, ilk şeklini göstereceğini bilemeyiz. Şunu biliriz ki, bir siyasi kurul içinde prensipte ve yürütmeye arkadaşlarına taraftar olmayanların hizip şeklinde çalışmalarından fazla bunların, kanaatleri ve programları ile açıktan durum almaları siyasi hayatımızın gelişmesi için daha doğru yol; milletin menfaati ve siyasi olgunluğu için daha yapıcı bir tutumdur.” (TBMM, Devre:7, C:20, 01/ 11/ 1945:9). Görüldüğü üzere İnönü Milli Kalkınma Partisi kurulmuş olmasına rağmen bir muhalefet partisinin yokluğundan bahsetmiş, parti içinde hizip çalışanların ayrılıp yeni bir parti kurmalarını desteklemiş ve ek olarak 1947 yılı seçimlerinin serbest ve tek dereceli olacağını açıklamıştır.

Demokrat Partinin kuruluş sürecini başlatan Dörtlü Takririn reddedilmesinden sonra Adnan Menderes ve Fuad Köprülü, Vatan gazetesinde Dörtlü Takriri fikirleri işleyen ölçüsü sert muhalif çizgide yazılar yazmaya başlamışlar ve bunun üzerine 21 Eylül tarihinde oybirliği ile Takririn iki vekilinin partiden ihracına karar verilmiştir. Bu durum üzerine Refik Koraltan, basına verdiği demeçte vekillerin ihraçlarının tüzüğe aykırı olduğunu söylemesi üzerine (Timur, 2003:18). 27 Kasımında onunda partiden çıkarılmasına karar verildi. Celal Bayar ise 26 Eylülde Meclis üyeliğinden istifa etmiş ve 3 Aralık tarihinde de dörtler CHP'den istifa etmiştir. (Lewis, 2002/2014:409). 7 Ocak

1946 tarihinde resmen kurulan DP, parti programını iki temel ilke üzerine kurmuştur: demokrasi ve liberalizm. Ülke siyaseti ve CHP için mücadele ve değişim süreci başlamıştı.

3. 1946-1950 ÇOK PARTİLİ DÖNEMDE TÜRK EĞİTİM POLİTİKALARI

3.1. Muhalefet Partilerinin Milli Eğitim Politikaları

Milli Kalkınma Partisi'nin 1945 yılında kurulmasıyla başlayan çok partili yaşam süreci 1950 yılına kadar 27 partinin daha kurulmasıyla devam etmiştir. 1946-1950 yılları arasında kurulan partiler: Milli Kalkınma Partisi (1945, İstanbul), Demokrat Parti (1946, İstanbul), Sosyal Adalet Partisi (1946, İstanbul), Liberal Demokrat Partisi (1946, İstanbul), Çiftçi ve Köylü Partisi (1946, Bursa), Türk Sosyal Demokrat Partisi (1946, İstanbul), Türkiye Sosyalist Partisi (1946, İstanbul), Türkiye Sosyalist İşçi Partisi (1946, İstanbul), Türkiye İşçi ve Çiftçi Partisi (1946, İstanbul), Türkiye Sosyalist Emekçi ve Köylü Partisi (1946, İstanbul), Yalnız Vatan İçin Partisi (1946, İstanbul), Ergenekon Köylü Ve İşçi Partisi (1946, İstanbul), Arıtma Koruma Partisi (1946, İstanbul), İslam Koruma Partisi (1946, İstanbul), Yurt Görev Partisi (1946, İstanbul), İdealist Partisi (1947, İstanbul), Türk Muhafazakâr Partisi (1947, İstanbul), Türkiye Yükselme Partisi (1948, İstanbul), Millet Partisi (1948, Ankara), Öz Demokratlar Partisi (1948, Afyonkarahisar), Serbest Demokrat Partisi (1948, İzmir), Müstakil Türk Sosyalist Partisi (1948, İstanbul), Toprak, Emlak ve Serbest Teşebbüs Partisi (1949, İstanbul), Müstakiller Birliği (1950, İstanbul), Çalışma Partisi (1950, Ankara), Liberal Köylü Partisi (1950, İstanbul), Demokrat İşçi Partisi (1950, İstanbul), Bağımsızlar Siyasi Derneği (1950, İstanbul). (Turan, 2002).

Siyasal yaşama katılan her parti kendi siyasal duruşuna göre parti programlarında Milli Eğitim Politikalarını açıklamışlardır. Muhalefet partileri içinde hızlı yükselişi ve güçlü muhalefetiyle Demokrat Parti, iktidar partisinin eğitim politikasını da etkilemiştir. İlk kurulan muhalefet partisi olması özelliği ile Milli Kalkınma Partisi ve siyasetteki etkinliği ile Demokrat Parti'nin eğitim politikalarını incelemek isabetli olur.

3.1.1. Milli Kalkınma Partisinin Eğitim Politikası

Partinin eğitim politikası incelendiğinde eğitimin kısa ve yüzeysel olarak ele alındığı görülür. Öğretmenlerin hak ettiklere mevkilere yükselecekleri ve maddi olarak rahatlamalarının sağlanacağı belirtilmektedir. (Mad.18). Eğitimde

temelin ahlak ve milli gelenekler olarak belirlenmiş ve öğrencilerin yetenekleri doğrultusunda gelecek eğitimlerine yön verileceği vurgulanmıştır (Mad.19). Eğitimde uzmanlaşmanın lisede başlayacağı ve liselerde gerekli derslerle meslek derslerinin birlikte okutulacağı, bunun yanında küçük sanayi mesleklerinin eğitiminin ilkokuldan sonra başlayacağı ve küçük sanayiler için üretim yerlerine göre meslek okulları açılacağı belirtilmiştir (Mad.20). (Ekinci, 1994:64).

3.1.2. Demokrat Partinin Eğitim Politikası

DP (Demokrat Parti), muhalefet partileri içinde siyasal yaşamda kısa sürede geniş kitleler tarafından kabul gören ve en etkili parti olmuştur. Ülke siyasetindeki etkisi CHP'nin genel politik duruşunu etkilediği gibi eğitim politikasını da etkilemiştir. Parti programının “Partimiz, laikliği, devletin din ile hiç bir ilgisi bulunmaması ve hiç bir din düşüncesinin kanunların tanzim ve tatbikinde müessir olmaması manasında anlar; din hürriyetini diğer hürriyetler gibi, insanlığın mukaddes haklarından tanır.” (Mad.14). ve “Umumî ve meslekî eğitim ve öğretim; yurt ihtiyaçlarını karşılayacak umumi bir plana göre tanzim edilmeli ve gelecek nesillerin yalnız ilim ve teknik bilgi ile değil, millî ve İnsani bütün manevî kıymetlerle de teçhizine çalışılmalıdır.”(Mad.34).⁴ maddeleri bağlamında belirledikleri dini eğitim politikaları iktidar partisinin de Atatürk dönemi dini eğitim politikalarından vazgeçip DP'nin paralelinde bir şekil almasına sebep olmuştur. Kaplan(1999:203)., Dp 'nin programının, dini okul sistemine tekrar sokarak Kemalizm'in 1930'larda gerçekleştirdiği en önemli reformunu kaldırmak amacını taşıyan, dini ve milli eğitim verilmesini öngören 1920 programına dönüş anlamını taşıdığını vurgulamıştır.

Parti Programında “Milli Eğitim işleri” başlığı altında üzerinde durulan noktalardan ilki “Milli Eğitim Öğretim vahdeti” dir. İlköğretim konusunda “İlköğretim, maarif sistemimizin temelini teşkil etmektedir. Bütün ilkokul öğretmenlerinin aynı ruha ve aynı seviyede bilgiye sahip olmaları esasının göz önünde tutulmasını, bunlar arasında farklı zümrelerin teşekkülüne meydan verilmemesi bakımından lüzumlu görmekteyiz”(Mad.35).maddesi yer almıştır. Bahsi geçen maddede DP köy ve kent okullarında görev yapan öğretmenlerin farklı şekillerde yetiştirilmesine dolayısı ile Köy Enstitülerine duyduğu tepkiyi üstü kapalı belirtmiştir.

⁴ ‘Manevi kıymetler’ vurgusundan kastın dini değerler olduğu düşünülmektedir.

“Orta tahsil kurumlarını, gerek; program ve talimatname gerek laboratuvar ve kütüphane gibi öğretim vasıtaları bakımından ıslah ve takviyeye muhtaç görmekteyiz. Yüksek Öğretime başlamak olan liselerin, bu maksadı sağlayacak duruma getirilmeleri lazımdır.” (Mad.36). maddesi ile liselerin üniversite için ön basamak olduğu dolayısı ile donanımsal olarak seviyelerinin yükseltilmesi gerektiği vurgulanmıştır.

“Muhtelif derecelerdeki teknik öğretim kurullarım yurdun her tarafına yaymak yönündeki çalışmaları, eğitim ve öğretim cihazımızın ekonomik kalkınmamızda da vazife alması bakımından, yerinde bulmaktayız. Bu çalışmaların iktisadi ihtiyaçlarımızla ayarlanmasını lüzumlu görmekteyiz.” (Mad37). maddesiyle liberal ekonomik anlayışın kalifiye insan gücüyle desteklenmesi amaçlanmaktadır.

Yüksek öğretimde niteliğin önemli olduğu ve yüksek öğretim kurumlarının özerk yapıda olmaları gerekliliği “Yüksek öğretim meselesinde keyfiyete önem verilmesi lüzumuna kaniiz. Bütün yüksek öğretim kurumlarımızın ve esasa göre takviyesini ve Garptaki benzerleri seviyesine eriştirilmelerini istiyoruz. Üniversiteler, ilmî ve idarî muhtariyete sahip olmalıdırlar. Muhtelif ilim şubelerimle, çalışmak üzere, üniversite içinde, araştırına enstitüleri kurulmasına ve memlekete ait araştırmalara bilhassa önem verilmesini istiyoruz.”(Mad.38). maddesiyle belirtilmiştir.

“İlmin, tekniğin ve güzel sanatların süratle gelişmesini sağlamak için bütün, vasıta ve tedbirlere başvurmak, bu cümleden olarak ehliyet ve istidatları teşvik etmek, kütüphaneler, müzeler, tiyatrolar, konservatuvarlar kurmak, ciddi neşriyata yardımda bulunmak, Türk dilinin millî bünyesine uygun olarak süratle gelişmesi yolundaki çalışmalara yardım etmek, kısaca, yurdumuzda milli ve insanî kültür seviyesinin yükselmesini sağlayacak her faaliyeti desteklemek, kanaatimizce devletin başlıca vazifelerindedir. Ancak ilmin, sanatın ve türlü fikir faaliyetlerinin siyasî ve idarî müdahalelerden uzak kalmasını, demokrasinin değişmez bir esası olarak kabul ediyoruz.”(Mad.39). maddesiyle halkın kültür seviyesinin yükseltme amaçlarına vurgu yapılarak liberalizm temelinde özgür düşünce ortamına da değinilmiştir.

“Kabiliyet ve kudreti müsait olduğu takdirde bir ilkokul öğretmeninin, öğretim derecelerini tamamlayarak üniversite profesörlüğüne kadar

yükselmesine imkân sağlanmalıdır.” (Mad.40). maddesi ile öğretmenlerin mesleki gelişiminin önü açılmak istenmiştir.

Doğu bölgesini kültürel ve ilmi olarak kalkındırmak amacıyla“ Doğu bölgesinde, her derece ve şubede okulları ve nihayet Fakülte ve Enstitüleri ile bir kültür merkezi yaratmak lüzumuna inanıyoruz.”(Mad.41). maddesi programda yer almıştır (DP Tüzüğü, 1946:25-27).

3.2. CHP'nin Eğitim Politikası (1946-1950).

1943 CHP Parti Programının Milli eğitim ve Öğretim başlıklı üçüncü bölümünde milli eğitimimizin temel ilkeleri belirlenmiştir. Öğretimin her kademesinde altı ilkeyi benimsemiş bireyler yetiştirmek, milli karakteri milli tarihe dayandırmak, kültür bütünlüğünü sağlamak, eğitimde birlik, eğitimde teori ve pratiğin önemi, eğitimin bilimsel, milli olması ve vatan, millet ve aile sevgisi aşılması gerektiği, öğrencilerin girişimciliklerini arttırmak, Türk tarihine ve diline gereken önemi vermek, Türk dilini milleştirme çalışma sonuçlarının bilim ve öğretim müesseselerinde uygulanması temel ilkeler olarak belirlenmiştir. (Mad.6). Belirlenen temel ilkelerin milli birliği derinleştirmeye yönelik olduğu su götürmez bir gerçektir.

Parti programında belirlenen okullarla ilgili hedefler: 5 yıllık ilköğretim kurumlarının yaygınlaştırılması ve tüm çocukların faydalanması, eğitimli okulların devamı; Ortaokulları her ile hatta kazalara yaygınlaştırmak ve öğrencilerin barınma ihtiyaçlarının karşılanması; yüksek öğretimin temeli olan liselerde materyal ve uygulamalı eğitime ağırlık vermedir (Mad.7).

Yüksek öğretimde eğitim ve bilimsel araştırmaların birlikte yürütüleceği, bilim insanı ve uzman eleman yetiştirilmesi ve bilimsel ilerleme için üniversitelerin iyileştirilmesi ve akademik kariyerleri kanunla düzenlemenin gerekliliği belirtilmiştir. (Mad.8).

Teknik öğretimin ise ilköğretimden sonra başlar fakat örgün eğitimin bu basamağını tamamlayamamış vatandaşların teknik eğitim talepleri yardımcı teşkilat tarafından sağlanır. Teknik ve mesleki öğretim, Kız enstitüleri ve Erkek sanat enstitüleri, teknik ziraat ve sanat ve ticaret okulları, akşam sanat ve ticaret okullarında gerçekleşeceğinden bu kurumların ülkenin dört bir yanına kurulmasını sağlamak, modern materyallerle donanımını arttırmak ve eğitim

konularını arttırmak, dolayısıyla fayda alanlarını genişletmek lüzumlu görülmüştür. Kız erkek teknik öğretim gezici kurslarla yurdun en ücra köşelerine kadar ulaştırmak hedeflerden bir tanesidir. Aynı zamanda teknik öğretimin yüksek derecelerinin farklı kurumlarda gerçekleştirileceği belirtilmiştir. (Mad.9).

Her derecedeki öğretim kurumlarımız için millî kültürü sağlam ve bilgili öğrenciler yetiştirmeğe devam etmek için İlk, orta ve yüksek öğretmen okulları ile teknik ve meslek öğretmen okullarının ve Köy enstitülerinin imkânları arttırılacaktır (Mad. 10).

Güzel sanatların gelişimi için partinin eser, sergi ve müsabaka teşvikinde bulunma ve ödüllendirmeler yapma yoluna gideceği belirtilirken tiyatro ve operanın gelişmesi ve heveslilerin arttırılması, müzik kültürünün genel eğitimin bir parçası olacağı, sinema dinlenme ve eğitim aracı olarak devamının sağlanacağı, halkoyunları ve halk türküleri derlenerek ülkeye yayılacağı açıklanmıştır. (Mad.11).

Müzelerin tarihi eser toplama, tasnif etme ve koruma işlevi üzerinde durulmuştur (Mad.12). Türkçe sözlük ve ansiklopedi oluşturulması hızlandırmak, kütüphanelerin ülkeye yaygınlaştırılması sağlamak hedeflenmiştir. (Mad.13).

“Halkevleri ve Halkodaları, millî hayatın ve millî eğitimin başlıca yuvalarıdır. Bunların sayıları, bütün memleketi az zamanda kaplayacak surette arttırılacaktır. Halkevi ve Halkodasının, Türk cemiyetinin ilk muhtaç olduğu bir kurum gözü ile görülmesine, Partimiz bütün gayretiyle çalışacaktır. Her Halkevi ve Odasının bütün teşkilâtının tamam olması gayedir. Ancak hiç bir Halkevi ve Halkodası, kadın ve erkek vatandaşlar için bir arada toplanma salonu, kütüphane, güzel sanatlar üzerinde çalışma esaslarından biri eksik olarak kurulamaz.” (Mad.14). maddesiyle halkevlerinin ve halk odalarının önemi, kurulma esası ve ülke geneline yayılmasının sağlanacağından bahsedilmiştir.

İnkılâp tarihi öğretimi, inkılâp Enstitüsünün yayımlarının halka ulaştırılması ve İnkılâp müzesi kurulması üzerinde durulmuştur (Mad.15).

Son olarak da spor ve beden eğitimi faaliyetlerinin halka sevdirmesi için çalışılacağı, devlet tarafından spor kurumları açılacağı ve her türlü özel ve

belediye girişimlerinin teşvik ve takip edileceği belirtilmiştir (Mad.16). (CHP Parti Programı, 1943).

CHP'nin parti programında eğitimin ve öğretimin geliştirilmesi için ayrıntılı çalışmaların amaçlandığı görülmüştür.1947 parti programı ise eğitim politikalarında 1943 Programının tekrarı niteliğindedir fakat biraz daha yumuşatılmıştır (Ulus, 19/10/1947:5). Kaplan (1999:208-209).eserinde 1947 programının bir önceki programdan farklı olarak amacı Türkiye Cumhuriyetin dayandığı temel esaslara bağlı yurttaş yetiştirmek olan kurumlarda ahlakın her şeyin üstünde görüldüğü, faydacı olmayan vatandaşlar yetiştirme eğiliminde olduğunu belirtmiştir. 1946-1950 yılları arasında kurulan hükümetlerin programları da CHP'nin eğitim politikaları ile ilgili bize bilgi vermektedir (07.08.1946-10.09.1947). Peker Hükümet programına bakıldığında CHP programıyla doğrudan paralel olduğu görülmektedir. Eğitim ve öğretimin esası milli bilincin oluşturulması, Türk tarihinin öğretimi ve İnkılâpların fikri boyutunun benimsetilmesi olarak belirlenmiştir. İlköğretim davası üzerinde önemle durulurken okulların yaygınlaştırılması ve yapım aşamasında malzeme yardımı hükümetin görevi olarak görülmüştür. Köy Enstitüleri ve Öğretmen okulları mezunlarının ihtiyacı karşılayacak şekilde donanımlı ve milli duygulara sahip yetişmelerine özen gösterileceği belirtilmiştir. (Ekinci, 1994:9-10).

10.06.1948-16.01.1949 tarihleri arasında görev yapan II. Saka Hükümetinin programında milli eğitim ile ilgili “Yurdumuzun medeniyet ve refah yolunda ilerlemesini halk iradesine dayanan bir idarenin devamında görüyoruz. Bunun için kanunlarda, sosyal ve politik hayatta olduğu gibi her derecede okullarımızda demokratik terbiyenin yerleşmesine ehemmiyet vereceğiz.” (Ekinci, 1994:10). açıklamasıyla eğitimde demokrasi gündeme gelmiştir. Gerek II. Dünya Savaşının demokratik ülkeler tarafından kazanılması gerek artan Sovyet baskısı sebebiyle Amerika'ya yakınlaşılması ve bu yakınlığın Truman Doktrini ile daha da artması sonucu ülkede demokrasi kavramının yaygınlaşması hız kazanmıştır. Demokrasi kültürünün sağlam temellere oturtulması ise okullar aracılığıyla olacaktı. Böylelikle eğitim politikalarındaki en büyük değişim ‘Demokratik Eğitim’ düşüncesi ile gerçekleşmiş oldu.

Milli eğitim politikalarının değişiminde önemli ayaklardan biride ‘Dini Eğitim’ konusunda olmuştur. DP'nin iktidar partisine yönelttiği eleştirilerden en önemlileri Köy Enstitüleri ve Dini eğitim konularıydı. Artan eleştiriler,

eleştirilerin basında da yankı bulması ve parti içinden de seslerin yükselmeye başlaması CHP'nin değişim sürecini, politikada DP'ye yaklaşma sürecini başlattı. Avcıoğlu (2013:364)., CHP'deki değişime Hasan Ali Yücel'den sonra Milli Eğitim Bakanlığına, Köy Enstitüleri karşıtı Şemsettin Sirer'in getirilmesini örnek göstermiştir. Ayrıca 1947 yılında DP ve CHP kurultay kararları karşılaştırıldığında ortak konular ve yakın kararlar dikkat çekmektedir. DP kurultayında okullara din dersi konulması, Köy Enstitü programlarının yeniden düzenlenmesi; CHP kurultayında ise din öğretimi uzun tartışmalara yol açarken, Köy Enstitülerinde kültür derslerine ağırlık verilmesi ve solcu faaliyetlerin önlenmesi kararı verilmiştir. (Avcıoğlu, 2013: 364). Şemsettin Günaltay döneminde CHP'nin din eğitimi konusundaki değişimini 16.01.1949-22.05.1950 tarihli hükümet programında görmek mümkündür. Programda laiklik ilkesine bağlı kalarak isteğe bağlı din derslerin verilmesin sağlanacağı açıklanmıştır. (Günaltay Hükümet Programı, 1949). Akşin (1996:218)., Günaltay'ın sağlam bir demokrasi kurma vaadiyle iş başına gelse de il uygulamasının din alanında olduğunu belirtmiştir. 1949 yılı itibariyle, Tahsin Banguoğlu'nun bakanlığı döneminde, 1948 yılında onaylanan okulda seçmeli din dersleri uygulaması başlamış, İmam Hatip kursları açılarak eğitim süreleri iki yıla çıkarılmış ve son olarak Ankara İlahiyat Fakültesi açılmıştır (Torun, 2006:272-276).

Okullarda din derslerinin okutulmaya başlamasının yanında 1945 sonrası dönemde okul kitaplarında da dini temaların varlığı söz konusudur. Gümüšoğlu (2013: 76-117)., eserinde 1945 sonrası dönemde halkçı, laik ve milli ekonomiyi güçlendirici tutumdan vazgeçilip dini temaların yoğunlaştığını belirtmiştir. Ayrıca 1945 sonrası Cumhuriyet kazanımlarını yıkma hedefinde olanların başta okul kitaplarında olmak üzere kadını, kamu dışına atarak evleri, eşleri ve çocuklarıyla tanımladıkları; 1945 sonrasında kadının edilgen kimliğine büründürüldüğü ve mutfakla bütünleştirildiğine, erkeğin ise etken ve maddi gücü elinde bulunduran kişi olarak empoze edildiğine dikkat çekmektedir.

Dönemin önemli değişimlerinden biride okul ve aile etkileşiminin önemsenmesi ve bu yolda alınan tedbirlerdir. Dönemin okul aile ilişkisine bakıldığında köy okulları yapımı ve arsa temini dışında pek etkileşim yoktu. Ayrıca öğrencinin devamsızlık, başarı ve disiplin konuları ile ilgili aileler okulla iletişime geçmekte fakat bu alaka da eğitim kademesi ve yaş arttıkça azalmaktaydı. III. Maarif Şurası'nda oluşturulan beş komisyondan biri olan okul-aile işbirliği komisyonu bu iletişimsizliği ortadan kaldırmak ve aileleri de

eğitim ğretim sürecine aktif olarak katmak için ilk-ortaöğretim ve liselerde Okul-aile birliklerinin kurulmasına karar verildi.

Okul aile birliklerinin görevleri; okulun eğitim ğretim ilkelerinin ailelere tanıtılması, beden eğitimi, devam, temizlik ve sağlık, fikir ve eğitim, sosyal eğitim, duygu eğitimi, ahlak eğitimi olarak sekiz başlık altında toplanmıştı. (Ulus, 8/12/1946:1-2-3). Okul yönetmeliği ve programlarını, ğretim araç gereçlerini ve okul binasını velilere tanıtmaq başlıca grevlerindendi. Birlikler velilerle temasa geçerek devamsızlığın giderilmesi ve kız çocuklarının okula kazandırılması için çalışacaklardı. Okulların temizlik ve düzeninde aynı zamanda bulaşıcı hastalıklarla mücadelede okul ile birlikte çalışacaklardı. Okul gezileri tertip edip velilerin katılımının sağlanması, çocukların oyun yerlerinin sağlanması, spor bayramı hazırlıklarında görev alacaklardı. Öğrenciler için ders çalışabilecek ortam ve kütüphane oluşturmak okul aile birliğinin grevlerindendi ve bunun yanında tüm okulların buldukları çevreyle eğitimi ilişkilendirmeleri konusunda da büyük sorumluluğu vardı. Ayrıca ğrencilerin vatanperver yetişmeleri, toplumsal yaşama hazırlanmaları, olumlu davranış geliştirmeleri ve ihtiyaç sahibi öğrencilerin ihtiyaçlarının karşılanması da okul aile birliğinin görevlerindedir. (Ulus, 8/12/1946:1-2-3). Böylece eğitim ğretim süreci yeni bir boyut kazanmış ve velilerde bu sürece dâhil edilerek eğitim hedeflerine daha sağlam ulaşılması sağlanmıştır.

1946-1950 yılları arasında CHP'nin eğitim politikasındaki önemli gelişmelere değindikten sonra okul kademeleri bazında CHP'nin eğitim politikalarını ve eğitimdeki gelişmeleri incelemek gerekmektedir.

3.2.1. İlköğretim Politikası

Çok Partili dönemde CHP'nin eğitim politikasında ilköğretim meselesi önemini korumaya devam etmiştir. Okuryazar oranını arttırmak ve cehaletle savaşta birinci basamak ilkğretimdir. Bu sebeple en öncelikli hedef ülkenin en ücra köşesindeki köye dahi okulu götürmek suretiyle okul sayısını arttırmak ve eğitim öğretime katılım ve devam oranını arttırmaktır.

Ulus Gazetesinde 17 Nisan 1946'da yayımlanan "İlköğretimde çalışmalarımız" başlıklı makalesinde Cumhurbaşkanı İsmet İnönü ilköğretimdeki gelişmeleri, gerçekleştirilecek hedefleri ve ilköğretimin önemini

açıklamıştır. İsmet İnönü 1945 yılı itibariyle yeni okul yapımı, değişiklik ve eklemelerle 1.756 yeni okul yaptırılmış olduğunu ve yekûnda hizmet veren 14.981 ilkokul bulunduğunu ve tüm ilkokullarda 100.000 artışla toplam 1.357.200 öğrenci bulunduğunu belirtmiştir. 1946 yılında iki bine yakın köyde okul çalışmalarının yapılacağını açıklamıştır. Başlıca mesele olarak gördüğü devamsızlık konusu üzerinde durmuş; %50 ye yakın fire verildiğini ve kız çocuklarının ilköğretimi tamamlamaları noktasında sıkıntı olduğunu, çözümü içinde devam cetveli tutulacağını açıklamıştır. Köylünün okul yapımı ve ilköğretime katkılarını takdir ederken yine köylünün kalkınması ve seçim sorumluluğunu yaralı bir şekilde yerine getirmesi için en azından ilköğretimi tamamlamaları gerektiğini vurgulamıştır. Şehirlerdeki ilkokul eksiklerin tamamlanması için ise gerekli kanuni tedbirlerin alınacağını belirtmiştir. (Ulus, 17/04/1946:1).

İsmet İnönü'nün ilköğretim davasına verdiği önem hükümet programına da yansımış ve aynı yıl kurulan Recep Peker hükümet programında köy okulları yapımına devam edileceği ancak malzeme masrafının devlet tarafından karşılanmak üzere köylünün yapım işlerinde çalışacağı belirtilmiştir. (Ulus, 15/08/1946:5). Bu uygulama ile köylünün maddi yükünün hafifletilmesi ve okul yapımının hızlanması amaçlanmıştır. Aynı yıl kasım ayında Milli Eğitim Bakanı Reşat Şemsettin Sırer başkanlığında düzenlenen Eğitim Konferansında okul yapımının program teşkilince ve köylüye sıkıntı vermeden yapılabilmesi için okul yapım birliklerinin kurulması kararlaştırılmıştı. (Ulus, 01/12/1946:1). Muhalefet partisinin en çok eleştiri yönelttiği konularda olan okul yapımında köylünün hem maddi hem de çalışma yükümlülükleriydi. 1948 yılı 5210 sayılı kanun ile köylülerin maddi zorunlulukları kaldırıldı. Okul yapımında kullanılacak malzemelerin devlet ve il özel idaresi bütçesinden karşılanması kararlaştırıldı ancak köylünün çalışma yükümlülükleri sınırlandırılarak devam etti. 18-50 yaşları arasındaki her erkek –maddi durumu kötü olanlar ve çalışacak gücü olmayanlar hariç- ömründe bir kere olmak üzere 20 gün okul yapımında çalışmak ya da yerine yevmiye ile işçi çalıştırmak durumundaydı.

Gedikoğlu (1978:94-96). 1948 yılında çıkarılan 5210 sayılı kanunun 4274 sayılı kanunda yaptığı değişikliğin, Kemalist devrimin eğitim ilkelerini uygulanmasını önleme amacı ile halkın değil kendi çıkarını düşünen politikacılar tarafından 1946 seçimlerinden sonra köylü ve öğretmen işbirliğinin gücünü yavaşlattığını ve işliklerin dersliklere dönmesinin, öğretmenlerin araç

gereçlerinin yenilenmemesinin köy okullarını bakımsızlaştırdığını belirtmiştir. Akyüz (2007;351). ilköğretimin önemli sorunlarından gördüğü okul giderleri ve öğretmen maaşlarının il özel idareleri tarafından karşılanması yerine 1948 yılında devlet bütçesine alınmasının okul ihtiyaçlarının karşılanması ve öğretmen maaşlarının ödenmesini noktasında istikrarı sağladığını vurgulamıştır.

İlköğretimde din dersleri 1924 ilkokul programında ikinci sınıftan itibaren haftada ikişer saat olarak belirlenmişti. 1926 programında ise üçüncü sınıftan itibaren başlamak kaydıyla haftada bir saate düşürülmüştür. 1930 yılında ise beşinci sınıf öğrencilerinin ebeveynleri istediği takdirde haftada yarım saat, köy ilkokullarında ise üçüncü sınıflara yarım saat okutulması kararlaştırılmış böylece din dersleri zaman içinde kaldırılmıştır. Şubat 1949'da ilkokul 4. ve 5. sınıflara veli isteğine bağlı olarak haftada iki saat din dersi uygulaması tekrar konulmuştur. (Akyüz, 2007:348-349). Çok partili yaşam eğitimde din politikasının tersine dönmesini beraberinde getirmiştir.

Köy okulları ile şehir okullarının programlarının farklı olması da eleştirilen konulardan biriydi. Ortak ülküde yürüyen bireylerin ancak ortak müfredat ve eğitimle yetişeceği su götürmez bir gerçektir. Bu sebeple köy okullarının ders çizelgeleri değiştirildi. Sabah ve öğleden sonra olmak üzere 18 saatlik çift öğretim yerine 27 saatlik tek öğretim uygulamasına geçildi. (Ulus, 4/12/1947:2).

1945-1946 eğitim öğretim yılında resmi, özel ve azınlık okullarında bir önceki yıldan 118.756 artışla 1.378.515 çocuk öğrenim görmüştür. İlkokul mezunu sayısı 1945 yılında 89.625 iken 1946 yılında 104.028'e yükselmiştir. (Ulus, 29/ 10/ 1946: 11). 1945-1946 Eğitimi öğretim yılında 13.772 olan okul sayısı 1946-1947 öğretim yılında 1235 artışla 15.007'ye ulaşmış; aynı yıl öğrenci sayısı 1.451.581'e ve mezun sayısı 106.664'e yükselmiştir. Gedikoğlu (1978: 97). 1949-1950 yılında okul sayısının 17.106, öğrenci sayısının 1.591.039 ve mezun sayısının 172.642 olduğunu belirtmiştir.

3.2.2. Orta Öğretim Politikaları

İlköğretimin devamı niteliği ile birinci yarısı (ortaokul), üniversite ve yüksek öğretime öğrenci hazırlaması sebebiyle ikinci yarısı (lise). büyük önem arz eden ortaöğretim, hükümet programlarında yer bulmuş, şura kararlarıyla ve

yönetmelik değişiklikleriyle geliştirilmeye ve ülke çapında yaygınlaştırılmaya çalışılmıştır.

Peker Hükümet Programında ortaokulların öğretmen ihtiyacının giderilmesi için gerekli öğretmen kadrolarının yetiştirilmesine önem verileceği belirtilmiştir. (Ekinci, 1994:9-10). Dönemin Milli Eğitim Bakanı Reşat Şemsettin Sıralar III. Şura toplantısında ki demecinde “Bugün iki vilayet merkezinde ve 330 kaza merkezinde ortaokul yoktur. Buralarda yaşayan vatandaşların 12-13 yaşında ilkokulu bitiren çocukları sokakta aylak geziyorlar.... Maddi imkanları, mali takatleri 12-13 yaşındaki çocuklarını memleketin başka bir tarafındaki yatılı mekteplere göndermelerine elverişli değildir.12-13 yaşındaki ilkokulu bitiren bir çocuk iş bölümünde vazife alamaz. Bu çocuğun 15-16 yaşına kadar bir terbiyevi müdahaleye mevzu olması iktiza eder.... Halk idaresi daha seviyeli vatandaşlar istemektedir. Bugün ilkokulumuzun beş sınıfın vereceği şey hal idaresi nizamı içinde yaşamak isteyen ve bu türlü bir cemiyet içinde vazife almak isteyen vatandaşa yetmez. Bizi aldığımız tedbirlere zorlayan ortaokulu memleket ölçüsünde yaymaya teşvik eden bu gerçeklerdir.” (Ulus, 10/ 12/ 1946 :5). ortaokulların yaygınlaştırılmasının önemi ve gerekçesini vurgulamıştır. II. Saka Hükümet programında milli eğitim politikaları için genel bir açıklama yapılmış ve ortaöğretime değinilmemiş olsa da dönemin Milli Eğitim Bakanı Tahsin Banguoğlu ortaöğretime gereken önemin verileceğini TBMM Milli Eğitim Bütçe ve Komisyon raporları görüşmesinde ifade etmiştir. Banguoğlu ülkedeki 63 ilin yalnızca ikisinde(Tunceli, Bingöl). ortaokul bulunmadığını, 98 ilçede ortaokul bulunduğunu 336 ilçede bulunmadığını, var olan 40 kişilik kadronun ikisinin illerde 38 tanesinin nüfus ve bina durumu uygun olan ilçelerde açılacağını belirtmiştir. Kasabalarda irfan seviyesi yükseldiği için ortaokulları artırma zorunluluğunun olduğunu aynı zamanda ortaokul programında değişiklik yapılarak bir üst eğitim kurumuna devam etmeyecek öğrencilerin pratik bilgilerle hayata hazırlanmalarının sağlanması gerektiğini vurgulamıştır (TBMM, Devre:8, C:12, 7/7/1948 :942).

III. Milli Eğitim Şurasının önemle üzerinde durduğu Okul-Aile Birlikleri tüzük taslağının birinci maddesi ilk orta ve lise basamağındaki her okulda bir okul aile birliğinin kurulmasıydı. (Ulus, 8/12/1946:2). Bu maddeyle ortaöğretimde de okul aile işbirliği sağlanarak öğrencinin gelişimine destek olmak amaçlanmıştır.

22-31 Ağustos 1949 tarihli 4. Şura eğitim ve öğretimde demokratikleşme üzerinde durmuş; Eğitim Enstitüleri ile Yüksek Öğretmen Okullarının yenileştirilmesi, 1948 İlkokul programının değerlendirilmesi, yeni Ortaokul programı ve Lise öğretim programının 4 yıllık olarak düzenlenmesi gibi konulara yoğunlaşmıştır. (Sakaoğlu, 2003:249). IV. Milli Eğitim Şurasının gündem maddelerine bakıldığında ortaöğretimin artan önemini görmek mümkündür. Eğitim ve öğretimde demokratik esaslar ve ilkökul programının incelenmesi dışında gündemi ortaöğretim oluşturuyordu. Komisyonca incelenen yeni ortaokul program taslağı eğitim öğretim anlayışı ve uygulanışı açısından ilkökul programı ile uyum içinde ve ortaokulların kalitesini arttırıcı bulunmuştur. Ayrıca tarih ve tabiat bilgisi müfredatlarının yeniden incelenmesi ve sınavların objektif gerçekleştirilmesi konuları üzerinde durulmuştur (Cumhuriyetin 50. Yılında Milli Eğitimimiz, 1973: 101). Gedikoğlu (1978:98)., ders konularını amaç ve açıklamalarını, milli eğitimin amaçlarını, ortaokulun eğitim öğretim ilkelerini içeren programın amaçları ve açıklamalarıyla ders konularının uyumsuz olması sebebiyle programın etkili olamadığını, ezberci ve eski yöntemlerle uygulamaların devam ettiğini belirtmiştir.

1946-1950 yılları arasında okul ve öğretmen sayısında artış olmasına rağmen öğrenci sayılarında azalma mevcuttur. Bu azalma ortaöğretim kurumlarında öğretmen yetiştirme, mesleki ve teknik öğretime daha fazla ağırlık verilmesinden kaynaklanır. (Gedikoğlu, 1978:99).

Orta öğretimin ikinci kademesi olan liselerin dönem içindeki gelişmesine nicelden çok nitel yönden ağırlık verilmiştir. Milli eğitim bakanlarından Şemsettin Sirer bakanlığı döneminde yeni lise açılmayacağını, mevcut liselerin öğretmen ihtiyaçları karşılandıktan sonra olanaklar dâhilinde yeni liselerin açılabileceğini belirtmiştir. (T.B.M.M, Devre:8, C:6, 03/09/1947:570). Aynı politikanın Tahsin Banguoğlu'nun Milli Eğitim bakanlığı döneminde de devam etmiştir.

Banguoğlu “Bizim 56 kadar lisemiz vardır. Bunlar yüksek okullara kâfi miktarda talebe yetiştirmektedir. Fakat liselerin artışı hızlı olduğu için kâfi derecede kuvvetlenememişlerdir. Benden evvel yapıldığı gibi bir müddet lise açma işini durdurmak düşüncesindeyim. Liseleri içinden işlemek, kuvvetlendirmek, daha iyi talebe yetiştirir hale getirmek lazımdır.” (TBMM, Devre:8, Cilt:12, 7/7/1948 :942). diyerek birçok ilin lise açılması yönündeki

beklentisini karşılıksız bırakmıştır. Çanakkale mebusu Nurettin Ünen yeterli öğrenci yetiştiremeyen liselerin kapatılması ya da takviye edilmesi gerektiği, bunun yanında her ilin liseden mahrum kalmaması gerektiği noktasında eleştirilerini yöneltmiş, “Eğer bizim lise mezunlarımızın adedi bizi ürkütüyorsa üniversitelere tevacüm bizi ürkütüyorsa buna mani olmak için herhalde lise açmamak veya açılmış olanları kapamak gerekmez.” (TBMM, Devre:8, Cilt:12, 7/7/1948 :943). sözleri ile liselerin açılmama sebebine farklı bir boyut kazandırmıştır.

IV Milli eğitim Şurasının liselerin dört yıla çıkarılması kararı uygulamaya konulmuş ve liseler için 4 yıllık program düzenlenmiştir. Liseye yeni başlayacaklar ve 1. Sınıfı tekrar edenlere uygulanacak olan programda haftalık der saati 30 saat üzerinden belirlenmiştir. Dört saat sabah, iki saat öğleden sonra olmak üzere günde altı saat ders görülecek ve her dersin süresi 45 dakika olacaktır. Öğrenciler dördüncü sınıfta fen ve edebiyat kollarına ayrılacaktı. Liselerin üçüncü sınıfında üç, dördüncü sınıfında altı saat yetiştirme kursları ve seminer çalışmalarının yapılması programdaki önemli değişikliklerdendir. Bu uygulamayla öğrenciler mesleki tercihleri dikkate alınarak gelişmeleri desteklenecekti (Ulus, 3 Ekim 1949: 2).

Dönemin önemli gelişmelerinden biri 1940-1941 ders yılında liselerde Latince öğretilmesi amacıyla Hasan Ali Yücel tarafından açılan Klasik Kol’un 1949da kaldırılması ve tercüme bürosunun da işlevini kaybetmesidir. (Sakaoğlu, 2003:253-254).

1946-1947 öğretim yılı başında 52 lise, 9 öğretmen okulu ve 170 ortaokul olmak üzere toplam sayısı 231 olan ortaöğretim kurumuna 7 ortaokul daha eklenmiş ve 2 öğretmen okulu Eğitim Enstitüsüne dönüştürülmüştür. (Ulus, 29/ 10/ 1947:5). 1947-1948 öğretim yılı itibari ile 52 lise, 6 öğretmen okulu ve 177 ortaokul eğitim öğretime devam etmektedir. (Ulus, 22/ 12/ 1947:2). 1946-1947 öğretim yılında öğrenci sayıları ise: Lise 4.218 kız, 17.863 erkek; öğretmen okullarında 818 kız 566 erkek; ortaokullarda 17.105 kız 41.513 erkek olmak üzere toplam 81.973’tür. (Ulus, 29/ 10/ 1947:5). 1945 yılı ortaöğretim öğrenci sayılarına göre 11.660 azalma görülmektedir.⁵ 1947-1948 öğretim yılında liselerde 16.221 erkek, 3912 kız; öğretmen okullarında 403 kız, 273 erkek;

⁵ 1945 Ortaöğretim öğrenci sayıları için bkn. Ulus, 29/ 10/ 1946 :11

ortaokullarda 16300 kız, 40.475 erkek öğrenci bulunmaktaydı. (Ulus, 22/ 12/ 1947:2).

1946-1950 yılları arasında gerek liselerin güçlendirilmesi için yeni liselerin açılmaması gerekse mesleki ve teknik eğitime daha yoğunlaşılması sebebiyle okul sayısında artış görülmezken öğrenci sayılarında da düşüş meydana gelmiştir.

3.2.3. Mesleki ve Teknik Eğitim

1946-1950 yılları arasında mesleki ve teknik eğitime verilen önem büyüktür. Bu önem ekonomik kalkınma için ihtiyaç duyulan nitelikli eleman ve ara eleman temin edilmesi gerekliliğindedir. Mesleki ve teknik eğitim ile hem ekonomik kalkınma hem de toplumsal dönüşüm hedeflenmiştir. Sağ'a göre(2003). okul, toplumsal değişimin gerektirdiği yeni meslek sistemlerine hemen uyum sağlamakta, o meslek alanındaki bilgileri toplayıp sistemleştirerek öğrencilere vermekte, bu yolla toplumsal değişimi desteklemekte ve hızlandırmaktadır. Bilindiği gibi eğitim- öğretim kurumlarının desteklemediği bir değişimin gerçekleşmesi olanaklı görünmemektedir. Okullar toplumun meslek örgütlenmesini doğrudan etkilemekte hatta tümüyle belirlemektedir. Milli Eğitim Bakanlığının ihtiyaç duyulan kalifiye iş gücünün yetiştirilebilmesine verdiği önemi III. Milli Eğitim Şurasında görmek mümkündür.

2-10 Aralık 1946 tarihli 3. Şuranın gündemi Ticaret Ortaokulu ve Liselerinin program ve yönetmelikleri, Erkek Sanat Orta ve Enstitüleri, Kız Enstitüleri, İstanbul teknik Okulu, Orta Dereceli Teknik Öğretim Okulları program, yönetmelik, öğrenci ve öğretmen işleridir. (Sakaoğlu, 2003:249). Şurada alınan mesleki teknik eğitimle ilgi kararlara baktığımızda:

- Meslek öğretmen okullarının dört yıllık eğitime geçmesi,
- Ticaret okulu öğrencilerinin iş hayatında çalışmak zorunda olmaları gerekçesiyle derlerin öğleden önceye alınması ve derlerin ders saatlerinin düzenlenmesi,

- Erkek Sanat Ortaokulları ve Enstitüleri ve İstanbul Teknik Okulları için atölye derslerinin arttırılmasına karar verilmiş ve ikinci devrede müzik beden eğitimi dersleri 1 saat olarak belirlenmesini,
- Kız enstitülerinde kültür derslerinin hafifletilmesi, meslek ve atölye derslerinin programlarının toplumsal ihtiyaçlara göre tekrar düzenlenmesini dikkat çeken kararlardır (Cumhuriyetin 50. Yılında Milli Eğitimimiz, 1973:97). Kız enstitülerinde defter tutma ve muhasebe derslerinin lüzumlu görülmemesi sebebiyle programdan çıkarılmasına ayrıca sınıf geçme durumunda ana dil dersinin iki ders gibi sayılmasına karar verilmiştir. (Ulus, 11/12/1946:5).

Mesleki öğretimi geliştirmek amacıyla var olan okulların kalitesi arttırılmaya çalışılmış, programları ihtiyaçlara göre düzenlenmiş bunun yanında yeni okulların açılması da sağlanmıştır.1946-1947 öğretim yılında Kimya Enstitüsü açılmıştır. (Gedikoğlu, 1978:100). 1946 yılında üçüncü Sağlık Komiserleri okulu açıldı. (Ulus, 16/04/1946:1-4).Bu okullar ortaokulun üzerine üç yıl eğitim veren ve doktorlara yardımcı eleman yetiştirip sağlık elemanı sayısını arttırmayı amaçlamaktadır.

3.2.4. Köy Enstitüleri

Köy Enstitüleri, sadece bir eğitim kurumu değildi. Köy Enstitüleri, ‘Yeniden Yapılanmacılık’ anlayışını temel alan, başlı başına bir devrim, toplumsal dönüşümün anahtarıydı. “1940’larda Jhon Dewey, Isaac Bergson, Barold Rugg, George Counts, Theodore Bremeld gibi eğitimciler tarafından geliştirilen Yeniden İnşacı Eğitim düşüncesine göre ise eğitimin başta gelen amacı; çağın bunalımlarını gidermek için toplumu yeniden düzenlemek olmalıdır. Toplumlar, çağdaş gelişmeler ışığında ancak bu şekilde yeniden doğabilirler. Yeni bir toplumsal yapılanmanın gerçekleştirilmesinde en temel araç eğitim olmalıdır.” (Erdoğan, 2003:47).

Toplumsal dönüşümü gerçekleştirmek amacı ile Mustafa Kemal Atatürk tarafından hayata geçirilen Tevhid-i Tedrisat Kanunu, Harf İnkılabı, Millet mekteplerinin açılması gibi inkılaplar toplumsal dönüşümü başlatmış olsalar da ülke genelinde en ücra köşeye bile ulaşacak bir uyanış hareketine ihtiyaç vardı. Ülke nüfusunun genel durumuna bakıldığında 1935-1936 yılları arasında

16.000.000'luk nüfusun %80'i köylerde yaşamakta ve toplam nüfusun ancak %20, 4'ü okuryazardı. (Gedikoğlu, 1971:15). Köylüye okul götürülmeli, okuma yazma bilen oranı arttırılmalı ama en önemlisi köylerde yaşayan vatandaşlara devrimler ve Atatürk ilkeleri benimsetilmeli, zihinleri aydınlatılmıyordu. Bu amaç doğrultusunda İlköğretim Genel Müdürü İsmail Hakkı Tonguç ve 1939 yılında Milli eğitim Bakanlığına getirilen Hasan Ali Yücel Köy Enstitülerinin Türk Halkına kazandırmışlardır. Tonguç'a göre Köy Enstitüleri "üretici bir okul olmalı, yaşayabilmesi için gereken bütün araçları kendisi üretmeli; öğrenciye köy genel hayatının gelişmesine yarayacak birkaç meslek birden öğretilmeli" idi (Sakaoğlu, 2003:233).

1937 yılı itibariyle deneysel evresi başlayan Köy Enstitüleri yasal düzenlemeler ve ödenek meselesi gibi sebeplerle 17 Nisan 1940 tarihinde resmen kurulana kadar 'Köy Öğretmen Okulları' adı altında çalışmışlardır. (Kırby, 1962/2015:201). 3803 sayılı yasa ile kurulan, amacı yalnız öğretmen yetiştirmek değil, köyün ve köylünün gelişmesi için ihtiyaç duyulan her alanda donanımlı bireyler yetiştirmek olan Köy Enstitüleri 21 ilde kurulmuşlardır. Bu enstitüler ve kuruluş tarihleri şöyledir(Gedikoğlu, 1971:40-47).:

Kızılcıllu Köy Enstitüsü (İZMİR).	1937
Çifteler Köy Enstitüsü (ESKİŞEHİR).	1937
Kepirtepe Köy Enstitüsü (LÜLEBURGAZ).	1938
Gölköy Köy Enstitüsü (KASTAMONU).	1939
Akçadağ Köy Enstitüsü (MALATYYA).	1940
Aksu Köy Enstitüsü (ANTALYA).	1940
Akpınar Köy Enstitüsü (SAMSUN).	1940
Arifiye Köy Enstitüsü (ADAPAZARI).	1940
Beşikdüzü Köy Enstitüsü (TRABZON).	1940
Cılavuz Köy Enstitüsü (KARS).	1940

Düziçi Köy Enstitüsü (ADANA).	1940
Gönen Köy Enstitüsü (ISPARTA).	1940
Savaştepe Köy Enstitüsü (BALIKESİR).	1940
Pazarören Köy Enstitüsü (KAYSERİ).	1940
Hasanoğlan Köy Enstitüsü (ANKARA).	1941
İvriz Köy Enstitüsü (KONYA).	1941
Pamukpınar Köy Enstitüsü (SIVAS).	1942
Pulur Köy Enstitüsü (ERZURUM).	1942
Dicle Köy Enstitüsü (DİYARBAKIR).	1944
Ortaklar Köy Enstitüsü (AYDIN).	1944
Ernis Köy Enstitüsü (VAN).	1948

Köy Enstitüleri yaparak yaşayarak öğrenmenin esas alındığı, kuruldukları çevrenin koşulları göz önüne alınarak uygulamaların yapıldığı, öğrencilerin bedensel ve ruhsal gelişimlerinin önemsendiği, nöbet işleri ve öğrenci örgütleri gibi uygulamalarla öğrencilere kendi kendine yönetim ve demokratik tutum kazandırıldığı, ders ve işin işlenen konunun yapısına göre aynı zamanda uygulandığı kurumlardır. (Gedikoğlu, 1971:125-126). Atatürk'ün ilkelerine ve eğitim ideolojisine bağlı Köy Enstitülerine öğretmen temin etmek, köy bölge okullarının öğretmen gereksinimlerini karşılamak ve köy öğretmenlerine yol göstermek ve eğitimin denetlenmesini sağlamak amacıyla 1942-1943 öğretim yılında Hasanoğlan'da yüksek köy enstitüsü kurulmuştur. (Gedikoğlu, 1978:110).

Çok Partili yaşama geçiş süreci ise Köy Enstitüleri için bir dönüm noktası olmuştur. Gerek iç gerekse dış siyasetteki dinamikler Köy enstitülerinin gerileme ve yıkılış sürecini hazırlamıştır. Savaş Sonrası dönemde Sovyet Rusya'nın yayılmacı politikalarına karşı Amerika'ya yaklaşılması ve akabinde Truman Doktrini'nin yayınlanması ve Türkiye'nin de yardım alacak ülkelerden

olması liberalizm başlığı altında bazı tavizleri beraberinde getirdi. Kirby(1962/2015:449). “Türkiye ve Yunanistan üzerindeki Sovyet baskısını önlemek amacıyla açıklanan Truman Doktrini de, Sovyet istekleri gibi, Irkçıların, Anadolucuların⁶ ve ayrıca bir alay şarlatanın eline bulamayacakları siyasal silahlar vermiş oldu.” yorumunu yapmıştır.

“1946’da çok partili ilk genel seçim süreci başlayınca DP, Köy Enstitülerini baş hedef seçer. Demokratlar, bu kurumlara “Öğretmenler için gerekli bilgileri vermemek, gelenek ve görenekleri hiçe sayıp ahlak töresini hiçe sayıp ahlak töresini tahrip etmek, halkın çoğunu zorla çalıştırmak, halka angarya yükleyip eza etmek, milliyetçiliği öldürmek...” suçlamalarını yöneltmişlerdir.” (Sakaoğlu, 2003:246). Köy Enstitüleri, köy okullarının köylü vatandaşlara yaptırılması, kız-erkek ilişkileri asılsızca gündeme getirilmiş, milli duygu yetersizliği, solculuk suçlamaları, Köy enstitülerinin kopya bir buluş olduğu iddiası gibi mesnetsiz bir takım saldırılara uğramıştır. Recep Peker’in yeni kurulan bakanlar kurulunda Hasan Ali Yücel’den boşalan koltuğa Reşat Şemsettin Sırer getirildi. Sırer’den sözde beklenen DP’nin Köy Enstitülerine yönelttiği saldırıları etkisiz kılacak önlemler alması ve CHP’nin seçimde başarıları kazanmasını sağlayarak yürütülmesinin devam ettirilmesi idi. (Kirby, 1962/2015:452). Fakat Sırer’in ve Tahsin Banguoğlu’nun bakanlık dönemleri Köy Enstitülerinin adım adım yıkılışa götürüldüğü bir dönem oldu.

⁶ Kirby’e göre ‘Anadoluculuk’, Anadolu beldelerinin eşraf ya da ağalarının çıkarlarının beslendiği, Kemalizmin devrimciliğine, aydınlıkçılığına ve rasyonalizmine düşman bir görüştür.

Tablo 3.1. 1946-1950 Yılları Arası Köy Enstitüleri

YILLAR	OKUL SAYISI	ÖĞRETMEN SAYISI	ÖĞRENCİ SAYISI			TÜM NEDENLERLE AYRILAN SAYISI		
			TOPLAM	ERKEK	KIZ	TOPLAM	ERKEK	KIZ
1946-1947	100	547	14158	12822	1336	988	818	170
1947-1948	100	642	12892	11814	1078	1464	1209	255
1948-1949	100	709	12071	11244	773	947	852	122
1949-1950	114	672	13972	13251	721	770	660	110

Kaynak: Gedikoğlu, 1971:188

Veriler ışığında 1946 yılından itibaren öğretmen sayısında artış olduğu fakat öğrenci sayısının azalma eğiliminde olduğu görülmektedir. Kız oranının çok düşüktür ve her geçen yıl daha da düşmektedir.

1947 yılına gelindiğinde 5117 ve 5129 sayılı yasalarla öğretmenlerle Enstitülerin bağları kesildi, tarım ve sanat araçları öğretmenden geri alındı ve öğretmenlere 100 Liralık aylık bağlandı. 09/05/1947 genelgesiyle kız erkek öğrenciler enstitü içinde birbirinden ayrıldı. Yüksek Köy Enstitüsü 1947-1948 yılında kapatıldı. Serbest okuma etkinlikleri ve kitaplar denetim altına alındı (Başaran, 2014:127). Köy Enstitülerine asıl büyük darbe 1947 yılında çıkarılan yeni program ile indirilmiştir. “Programda 1947’de yapılan değişikliklerle kültür derslerine ayrılan süre arttırılmış, teknik derslere atölye dersleri denilmiş, bu alan için öğretim yılının üçte birlik zamanı yeterli görülmüştür. Bu değişiklik kimi çevreler için sonun başlangıcı sayılmıştır.” (Sakaoğlu;2003:244). Uygulama derslerin azaltılması, teorik bilgiyi arttırmış dolayısıyla beraberinde enstitülerin ruhundan tamamen farklı ezberci bir eğitim anlayışını doğurmuş ve eskiye dönüş süreci başlamıştır.

Köy Enstitülerin tamamen kapatılması ise DP iktidarında gerçekleşmiştir. “Türk eğitim tarihinde çok renkli ve başarılı bir proje olan ve eğitimin yaşam için, yaparak yaşayarak yapılması ilkesinin çok iyi uygulandığı Köy Enstitüleri kısır

tartışmaların kurbanı oldu ve 1954 yılında geleneksel ilk öğretmen okullarıyla birleştirildi yani bir anlamda kapatılmış oldu. Köy Enstitülerinden toplam 15.000 kadar öğretmen ve 2.000 kadar sağlıkçının yetiştirildiği kaydedilmektedir.”(Erdoğan, 2003:7).

3.2.5. Yükseköğretim

Yüksek öğretimde yaşanan yeniliklerden ilki, Türkiye Cumhuriyeti tarihinin ilk üniversitesi olan İstanbul Darülfünun’un 1933 yılında İstanbul Üniversitesi adını alması ve yönetim, işleyiş, öğretim ve bilimsel gelişmeler gibi konularda yenileşmeye gidilmesidir. 1932 yılında Malche’nin hazırladığı rapora dayanarak 1933 yılında 2252 sayılı kanunla İstanbul Üniversitesi kurulmuş(MEBY, 1998:8-9)., akademik ve idari kadrolara yeniden atamalar yapılmış, tam gün çalışma esası getirilerek akademik personelin üniversite dışındaki işlere ağırlık vermelerinin önü kesilmiş, asistanlık öğretim üyeliğinin kaynağı olarak görülmüş, öğretim kadrosu ve unvanlarda yükselme şartları belirlenmiş, öğretim üyelerinin görev denetimi rektöre bırakılmış üniversitelerin ülkenin ihtiyaç duyduğu nitelikli insan gücünü yetiştirmenin yanında, bilimsel araştırma yapmak ve milli kültürü ve bilinci geliştirmek ve yaymak olarak görevleri belirlenmiştir. (MEBY, 1998:23). 1933 yılı değişiklikleri ile üniversitenin çağdaşlaşması sağlanmış ve bilimsel gelişimin önü açılmıştır.

Üniversitelerin gelişiminde ikinci büyük yenilik ise 1946 reformudur. Çok partili yaşama geçiş ile artan demokrasi vurgusu yüksek öğretimde de kendini hissettirmiştir. Toplumda demokrasinin yerleşmesi için üniversitelerin de demokratik prensiplerle işlemesi gerekliliği, yükseköğretimin kendi yönetimini ele almasıyla gelişebileceği, işlerde çabukluk ve uzmanlık sağlamak ve yönetimi güçlü bir temele dayandırmak için görev, yetki ve sorumlulukların tüm öğretim üyelerine yayılması amacıyla 13 Haziran 1946 tarihinde 4936 sayılı Kanunla üniversitelerin özerk ve tüzel kişiliğe sahip oldukları TBMM’ce kabul edilmiştir. (MEBYA, 1993:53-54).

Ulus gazetesinde yayınlanan dönemin Milli Eğitim Bakanı Hasan Ali Yücel’in Şevket Aziz Kansu’ya kanunun kabulü dolayısı ile göndermiş olduğu kutlama mesajı 1946 yılı üniversite reformunun önemini gözler önüne sermiştir. Hasan Ali Yücel, “Şimdi üniversitelerimiz, milli hayat içinde almaları gereken yeri almış bulunuyorlar. Artık bu hayatın bütün gerçekleriyle doğrudan doğruya

ilgili ve onun ilerlemelerinden daha geniş ölçüde sorumlu bir duruma gelmişlerdir. Aynı ilgi ve durum bugüne kadar onların yetkisinde idi. Ancak kurumların kişiliklerini tam olarak geliştirebilmeleri, kendi yönetimlerinin kendi ellerinde bulunmasına ve çevreleri içinde doğan fikirlerin kendi içlerinde işlenmesine bağlıdır. Türk devrimi, üniversiteleri kurarken bu noktayı göz önünde tuttu; aldığı tedbirlerle her gün biraz daha bu kişiliği hazırlamağa doğru gitti.

Bizim üniversitelerimizin yolu, kendi realitelerimizden başlayarak bütün insanlık realitelerini arama, bulma ve uygulama; cemiyet ihtiyaçlarımıza ve ülkülerimize uygun insanlar yetiştirme ve genel yaşayışımızın istediği ilerlemeleri sağlama yolu olacaktır. Bu amaçları bütün dallarda birden yapabilmek üzere kendi içlerinde bir işbirliği sağlayamamanın, üniversitelerimiz için büyük tehlike olduğunu açıkça söylemek gerekir.

Öğretim sistemi ve metodunun bu kanunun serbest ruhuna uyularak yeniden oluşturulması işinin bir an önce yapılması dileğimizdir. Öğrenci derneklerine kendim, her zaman büyük önem verdim. Bu dernekler ilgili kanunlara göre meydana gelip kendi meselelerini ele aldıktan sonra, öğrencilerimiz kişiliklerini ilerletmek için geniş alanlar bulacaktır. İki yoldan bu cihetler sağlanınca üniversitelerimizde daha açık bir hürriyet havası esecektir. Bu hava içinde fakültelerimizin öğretici ve öğrenci mensupları, devrim değerlerimizin daha ileri koruyucuları ve milli ahlakımızın mümessilleri olarak çalışabileceklerdir.” (Ulus, 03/07/1946;1-2). sözleri ile üniversitelerin özerk yapıda olmasının kurumsal, bilimsel ve bireysel gelişimin önünü açacağına dikkat çekmektedir.

4936 sayılı Üniversite Kanunu ile:

- Üniversiteler yönetsel ve bilimsel özerklik elde etti ve üniversiteler kendi seçtikleri yöneticilerin denetimine girdi,
- Üniversitelerde kurullar yetkili kılınarak demokratik bir yapı oluşturuldu,
- Üniversitelerin görevleri ayrıntılı olarak belirlendi.

- Üniversite öğretim mesleği bir uzmanlık ismi olarak kabul edildi ve öğretim mesleğinde ilk basamak doçentlik olarak kabul edildi.
- Öğretim üyeliği bir meslek olarak görüldü ve asistanlık öğretim üyeliğinin doğal kaynağı olarak kabul edildi
- Doçent, profesör ve ordinaryüsler beraber çalışabilme olanağı elde etti,
- Öğretim elemanlarına güvence getirildi ve öğretim elemanlarının yetiştirilip atanması ve yükseltilmesi kurallara bağlandı,
- Üniversitelerden mezun olacak uzmanları mesleğe bağlayıcı tedbirler alındı.
- Programlar ansiklopedik bilgi yığını olmaktan çıkarıldı.
- Üniversitelerin yüksek bilim öğretmek ve uzman yetiştirmenin yanında, yeni icatlar yapması ve yayımlarda bulunması, uluslar arası eş değer kurumlarla işbirliği yapması teşvik edildi,
- Senato kararı ile fakülte, enstitü, yüksek okul ve araştırma merkezlerine tüzel kişilik verildi. (MEBY, 1998:103).

1946 Üniversite Kanunu ile demokrasinin kültürünün yüksek öğretim kurumu aracılığı ile halka yayılması sağlanırken; özerklik elde eden üniversitede özgür düşünce dolayısı ile bilimsel gelişmenin önü açılmıştır. Fakat Ankara Dil ve Tarih- Coğrafya Fakültesi'nin bu dönemde özerklik kazanamaması dikkat çekicidir. Kaplan(1999:200). Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesinin öğretim kadrosunda sol eğilimli bir grup bulunması sebebiyle Ankara Üniversitesi dışında bırakıldığı ve kurumun özerklik elde etmesinin engellendiğini belirtmiştir.

1946 yılı itibari ile ülkede üç üniversite bulunmaktadır. Birinci 1933 yılında 2252 sayılı kanun ile kurulan İstanbul Üniversitesi, ikincisi 1944 yılında 4619 sayılı kanun ile kurulan İstanbul Teknik Üniversitesi (Cumhuriyeti Döneminde Yükseköğretimdeki Gelişmeler (MEBYA), 1993:71). ve son olarak 4936 sayılı kanun ile kurulan Ankara Üniversitesi'dir. (Cumhuriyetin 75. Yılında

Yükseköğretim (MEBY), 1998:104). 1955 yılına kadar ülkede üniversite sayısı aynı kalmıştır.

Tablo 3.2. Yüksek Öğretim Kurum, Öğretim Elemanı ve Öğrenci Sayılarının Yıllara Göre Dağılımı ve Artış Oranları

Yıllar	Okul	Artış %	Öğretim Elemanı	Artış %	Öğrenci (Bin).	Artış %
1940-1941	20	-	967	-	12.884	-
1945-1946	31	55.0	1.388	43.5	19.273	50.0
1950-1951	34	9.6	1.950	40.4	24.815	28.7
1955-1956	40	17.6	2.453	25.8	36.998	49.0

Kaynak: MEBY, 1998:6

Çok Partili dönemde üniversiteler ile ilgili bir diğer yenilik savaş koşullarının gerekli kıldığı tatbikatlı ve nazari askerlik derslerinin kaldırılıp ameli talimlerin belirlenen dönemlerde askeri birliklerde yapılması ve uzmanlar tarafından verilecek konferanslarla desteklenmesidir. (Ulus, 20/12/1946:2). Bu değişim daha çok İkinci Dünya Savaşı'nın etkilerinin nispeten azaldığını ancak yeni bir savaş durumu için tedbirin elden bırakılmadığının göstergesidir.

4. 1946-1950 YILLARI ARASINDA ÇOK PARTİLİ YAŞAMA GEÇİŞ SÜRECİNDE AYDIN'DA EĞİTİM

4.1. 1946-1950 YILLARI ARASINDA AYDIN

4.1.1. Coğrafi Konumu, İdari Birimleri ve İmar Faaliyetleri

Aydın ili 37° 30' ve 38° 03' kuzey enlemleri ile, 27° 00' ve 28° 57' doğu boylamları arasında Türkiye'nin batısında yer alır (Yurt Ans.:967). Gerek coğrafi konumu gerekse ticaret yolu üzerinde bulunması sebebiyle yüzlerce yıldır önemli bir yerleşim merkezidir.

Aydın ilinin idari yapılanmasına bakıldığında 1946 yılına kadar il merkezi ve bağlı beş ilçeden müteşekkildir. Bu ilçeler Bozdoğan, Çine, Karacasu, Nazilli ve Söke'dir. (Yurt, C:2: 1011). Yerleşim yerinin bayındırlaşması, ekonomik gelişme ve refah seviyesinin yükselmesi amacıyla köy, bucak, kasaba ve ilçeler bir üst idari birim statüsüne erişmek istemektedirler. Çok partili yaşama geçiş sürecinde bu beklenti karşılanmaya çalışılmış ve ilçe sayısı yediye yükselmiştir. 1 Nisan 1946 tarihinde yürürlüğe giren 4869 sayılı kanunla kurulan ilçelerden Koçarlı'nın (Aydın, 05/03/1946:1). açılış töreninde verilen söylevde "İlçenizin sizlere, kasabaya, bucak ve köylere getireceği umran eserleri her gün artacak, sizleri daha çok refaha ulaştıracaktır. Kazancınız artacak, yaşama şartlarınız yükselecek. Bunu sizlere şimdiden müjdeliyorum" sözleri halkın beklentisini özetlemektedir. (Aydın, 04/04/1946:1).

Bahsi geçen dönemde ilçe statüsüne kavuşan bir diğer yerleşim birimi de Germencik' dir. 2 Ocak 1948 Vali Salim Gündoğan tarafından açılışı yapılan (Aydın, 03/01/1948:1-4). ilçe ile ilgili Göltepelioğlu'nun 13 Mart tarihli yazısında ilçe belediye başkanının ve kaymakamın uyumlu çalışmasından duyulan memnuniyetten bahsedilirken, ilkokul binasının ortaokul açılmaya da müsait olması sebebiyle ortaokul isteğinde bulunulmuş; bayındırlık faaliyetleri için gerekli inşaat malzemelerinin pahalılığından ve Ortaklar ve İncirliova bucağından Germenciğe alınıp verilen köylerin bağlantılarındaki isabetsizlikten yakınılmış ve bu durumlara çare bulunması istenilmiştir. (Aydın, 13/03/1948:3). Cumhuriyetin kuruluşundan itibaren idari yapılanmanın yanında her idari yapının kalkındırılması ve bayındır hale getirilmesi de büyük önem arz etmiştir.

Güneş ve Elmacı (2013:25-26)., Ticaret yolu üzerinde bulunması sebebiyle her dönemde canlı bir şehir olan Aydın'ın Yunan işgali ve yangın sonucunda küçüldüğünü ancak 1923-1938 yılları arasında merkezi yönetimin kentteki temsilcileri, yerel idareciler ve kent ahalisinin dayanışma içinde Aydın'ın planlı bir şekilde imarına çalıştıklarını belirtmiştir. İmar çalışmaları 1938 yılından sonrada devam etmiştir. II. Dünya Savaşı yıllarında yaşanan ekonomik darboğaza rağmen tamamen durmamıştır ve savaş sonrasındaki süreçte tekrar hız kazanmıştır. Bahsi geçen yıl aralığında özellikle çevre düzenlemesinin yapılmaya çalışıldığı bunun yanında yol yapımına ağırlık verildiği dikkat çekmektedir.

1945 yılı yedi aylık il imar çalışmalarına bakıldığında Bayındırlık müdürlüğü birinci sınıf yollardan Aydın-Tire, Aydın-Muğla ve Nazilli-Denizli yolu üzerinde çalışmalar yürütülmüş; ikinci sınıf yollardan Germencik'e İncirliova'ya ve Kuyucak Karacasu yoluna, Söke Ortaklar Enstitü Yoluna kare kaldırım döşenmiş Menderes Köprüsü ve 6 köprü tadil edilmiştir. (Aydın, 1/10/1946:1).

Tablo 4.1. 1945-1946 Bayındırlık Müdürlüğü Ödenekleri

Yıllar	İdari Ödenek	Çalışmalara Harcanan Ödenek
1945	28.088 Lira	42.529 Lira
1946	28.848 Lira	56.008 Lira

Kaynak: Aydın Gazetesi 1 Ekim 1946

1946 yılında bayındırlık bütçesinde çalışmalara ayrılan bütçenin bir önceki yıla oranla %31, 6 artmıştır.1946 yılının ilk yedi aylık döneminde harp nedeniyle inşa malzeme ve işçi ücretleri artmış olsa da birinci sınıf yollardaki çalışmalar devam etmiş bunun yanında ikinci sınıf yollara ağırlık verilmiştir. 1946 çalışma ödeneğinin 31, 801 Lirası ikinci sınıf yollara ayrılmış ve İzmir-Nazilli yolunda: İkizdere, Umurlu-Köşk, İncirliova-Germencik, İncirliova-Aydın arasında ayrıca Söke-Ortaklar arası ve Nazilli girişine kare kaldırım döşenme işine devam edilmiştir. (Aydın, 1/10/1946:1). 1947 yılında Bayındırlık Bakanlığı bütçesinden Aydın iline 1.061. 429 lira ayrılmış yine yapım, onarım ve yapım işleri için bayındırlık işlerine 278.358 Lira toplam 1.339.787 Lira ayrılmıştır. (Aydın, 22/05/1947:1-2). 1948 yılından itibaren yol yapım işlerine devam edilirken elektrik ve su işlerin üzerinde önemle durulmuştur. Özellikle ilçelerin

elektriğe kavuşması ve sağlıklı içme suyunun yanında sulama meselesi çözüm bekleyen sorunlardandı.

Şehrin elektrik ihtiyacı ilk etapta sinema için getirilen motordan faydalanarak ve gazaron motoru ile şehri aydınlatarak karşılanmaya çalışılmış fakat bu çözümler yeterli gelmeyince kooperatif kurma ve elektrik fabrikası inşa etme yoluna gidilmiştir. Ancak fabrika için sipariş edilen motor 2. Dünya Savaşı sebebiyle İtalya'dan getirilememiştir. Fabrika 1944 yılında faaliyete başlamış 1945 yılında da kent merkezine 15 saat elektrik verir hale gelmiştir. (Güneş ve Elmacı, 2013:36-38). 1948 yılı içerisinde Söke ilçesi elektrik projesi onanmış, Germencik ilçe teşkilatı ile birlikte elektrik fabrikası da açılmıştır. (Aydın, 03/01/1948:1-4). Aynı yıl Menderes Köprüsü tamamlanmış, Söke-Bağarası yolunun inşasına başlanmış, İncirliova Belediye binası tamamlanmış ve elektrik şebekesi inşaatı eksiltmeye çıkarılmıştır.⁷ 1949 yılı itibariyle İncirliova'da daha güçlü bir motor temin etme yeni elektrik tesisi tamamlama yoluna gidilmiş, İncirliova-Germencik arasındaki köprü betonarmeye çevrilmiş Karacasu ve Koçarlı'da elektrik işinin halli için çalışmalar yürütülmüş, hükümet yardımı ile Çine'nin elektrik ve su işleri tamamlanmış, Karacasu'da su davasında gelişme kaydedilirken, Aydın ve Nazilli'de bataklık kurutma çalışmaları yapılmış, Söke-Bağarası yolunda Menderes köprüsü tamamlanmıştır.⁸1950 yılının en mühim gelişmelerinden biri telefon santralinin oluşturulmaya başlanmasıdır. (Aydın, 14/01/1950:1). Nazilli'de yeni belediye binasının temelleri atılırken(Aydın, 02/02/1950:1-4). Koçarlı'da elektrik santrali işletmeye açıldı. (Aydın, 1102/1950:1). Nazilli, Atça, Germencik ve Umurlu belediyelerinin sıhhi su işleri için hükümet 1.206.036 Lira yardımda bulunulmuştur. (Aydın, 06/04/1950:1-4). Seçimden sonraki dönemin en dikkat çekici girişimi CHP hükümeti döneminin son valisi Ethem Yetkiner tarafından ele alınan kapalı tribün projesidir. (Aydın, 17/06/1950:1-4). Aydın ili ve ilçelerinin yöneticiler, hükümet ve halk bu dönemde el ele vererek savaş ekonomisinin küllerinden arınıp modern ve halkın refah seviyesini arttıracak yatırımlarda bulunarak Aydın'ın çehresini değiştirmişlerdir.

⁷ Ayrıntılı bilgi için bkn. Aydın Gazetesi 06/03/1948:1, 08/04/1948:1-4, 25/05/1948:4, 17/07/1948

⁸ Ayrıntılı bilgi için bkn. Aydın Gazetesi 22/03/1949:1, 03/05/1949:1, 05/05/1949:1, 07/05/1949:1, 30/06/1949:1-4, 12/06/1949:2, 24/09/1949:2, 26/11/1949:1-4

4.1.2. Demografik Yapısı

Tablo 4.2. Aydın İl Nüfusu

Sayım Yılı	Nüfus
1927	212.541
1935	261.078
1940	281.784
1945	294.407
1950	335.663
1955	414.564

Kaynak: Yurt Ansiklopedisi, II. Cilt, Aydın Maddesi, s. 976

Aydın ilinin beş yıllık dönemlerde yapılan nüfus sayımlarına bakıldığında dönemler arasındaki artışlarda dalgalanmalar dikkat çekmektedir. 1935 yılından 1940 yılına nüfus 20.706 kişi artmış ve artış oranı %7.93'tür. 1945 yılına gelindiğinde ise 12.623 kişilik nüfus artışının oranı %4, 47. Artış oranındaki bu düşüş 2. Cihan Harbi sebebiyle erkek nüfusun silah altına alınması ile doğrudan ilgilidir. 1945-1950 yılları arasındaki 41, 256 kişilik artış, artış oranını %14, 01'e taşımıştır. Artış oranının yükselmesinde savaş koşullarının ortadan kalmaya başlaması ile evlenme ve doğum artışı kadar ölüm oranının düşmesi de etkilidir.

Tablo 4.3. Aydın İli 1945-1946 Nüfus Hareketleri

Aydın Merkez İlçe (Koçarlı Dahil).		
	1945 Yılı	1946 Yılı
Doğum	3295	3398
Ölüm	1547	1448
Evlenme	1110	1267
Boşanma	132	148

Kaynak: Aydın Gazetesi 25/01/1947:2

Tablo verilerine dayanarak boşanma, evlenme ve doğum oranında artış görülürken; ölüm oranında azalma söz konusudur.

Nüfus artışındaki bir diğer etmen göç hareketleridir. 1945-1950 döneminde nüfus artış hızında görülen artışın sebebi tüm ülkede olduğu gibi

savaş sonrasında doğurganlığı armasıdır fakat artışın Türkiye ortalamasının üzerinde seyretmesi ilin göç alma sürecine girmesindedir (Yurt, C:2:976).

Tablo 4.4. Aydın İl Geneli Dört Yıllık Nüfus Hareketler

Aydın İl Geneli				
	1946 Yılı	1947 Yılı	1948 Yılı	1949 Yılı
Doğum	8433	9066	8640	8119
Ölüm	3584	3543	3297	3704
Evlenme	3368	3990	4282	2206
Boşanma	390	390	397	338
Yeni Kayıt	149	175	306	129
Naklen Gelenler	1543	1971	2007	1882
Naklen Gidenler	1084	1391	1755	1383

Kaynak: Aydın Gazetesi 05/02/1949:1-4, Aydın 26/01/1950:4

Doğum oranı bir önceki yıla göre 1947 yılında artış göstermişse de bu yıldan sonra düşüşe geçmiştir. Evlenme oranı 1948 yılına göre 1949 yılında 2076 azalmış aynı yıl ölüm oranı yükselişe geçmiş 407 kişi artmıştır. Naklen gelen ve giden nüfusta da 1948 yılına kadar artış söz konusudur. 1945 yılından itibaren Aydın ili hem göç alan hem de göç veren bir ildir. Aldığı göçler tarıma dayalı mevsimlik nitelikte göçlerdir ve sürekli yerleşme olmadığı için ilin doğurganlık düzeyine etkisi sınırlıdır; verdiği göçler ise erkek nüfus ağırlıklı ve kalıcı göçler olduğu için aileler parçalanmakta ve nüfus artışı düşmektedir (Yurt, C:2: 977). 1950 yılı itibarıyla Aydın ili şehir ve kasabaların toplam nüfusu 337.447 kişidir (Aydın, 18/11/1950:2).

Nüfus seyrini etkileyen bir diğer etmen sağlık hizmetleridir. Sağlık hizmetlerinin iyileşmesi ve olanakların artması ölüm oranını düşürür. Bahsi geçen yıllar arasında halkın yaşam süresini uzatmak için özellikle salgın hastalıklarla mücadele üzerinde durulmuştur. Dönemin en mühim salgın hastalıkları sıtma, tifüs ve veremdir. Sıtma ile savaş için başvuru çareleri: Memleket Hastanesi ve doğum evinde bulaşıcı hastalıklara karşı ücretsiz aşı uygulaması yapılması (Aydın, 30/01/1947:2).bataklıkların kurutulması ve ark açılması (Aydın, 25/03/1947:2)., sıtmayla savaş sağlık koruyucusu kursu açılmasıdır. (Aydın, 13/05/1947:3).

Tablo 4.5. Sıtma İle Savaş Verileri

Tehşis Senesi	Muayene	Sıtmalı	Dalaklı ⁹	Tedavi Senesi	Verilen Kinin	Verilen Atabrin	Açılan Kanal
1945	127.445	55.253	16820	1945	4.769	955.924	46.100m.
1949 (Sekiz Aylık).	23.016	20.749	2.300	1949 (Sekiz Aylık).	10.318	1.411.319	3.670m.

Kaynak: Aydın, 24/09/1949 :2

Yapılan çalışmalar neticesinde hasta sayısında azalma görülürken Atabrin ve Kinin kullanımında artış göze çarpmaktadır. Bu durum ilaç temininde gelişme olduğunu ve sıtma ile mücadelenin başarıyla yürütüldüğünün göstergesidir. Ayrıca açılan kanallarda fark edilir bir azalma vardır ve bu durumun sebebi kanal açımını gerektirecek noktaların kanallar açılmış olmak suretiyle azalmış olmasıdır.

Veremle mücadele amacıyla Aydın'da Verem savaş Derneğinin kurulması işine girilmiş (Aydın, 12/02/1949:1-2).ve aynı yıl Memleket Hastanesine 50 yataklı verem pavyonu ekleneceği müjdelenmiştir. (Aydın, 07/06/1949:1).

4.2. 1946-1950 Yılları Arasında Aydın'da Eğitim

Türkiye Cumhuriyetinin kuruluşundan beri başıca mesele olan okuryazar oranının yükseltilmesi Aydın ilinde de yankı bulmuş önemle üzerinde durulan acil çözümler bekleyen bir sorundu. Bu sorunun halli için gerek hükümet, gerek yerel yöneticiler gerekse halk el ele vererek bu dava için çalışmaktan geri durmamışlardır. Kanun gereği köy okulu yapımı çalışmalarında yer almalarının yanında kendi istekleriyle yaptıkları bağışlar yoluyla da maddi desteklerini esirgememişlerdir.

⁹ Dalaklı: Klinik latent dönemdeki hastalar. On - on dört nöbetten oluşan, belirtili dönem (klinik kurs) tamamlandıktan sonra, hasta sessiz döneme girer (klinik latent dönem). Bu dönemde hastanın yakınmaları kaybolur; ancak vücudunda parazitin varlığı devam ettiği gibi, dalak büyüklüğü ve anemi gibi belirtiler de devam eder. (Akdur, 2001:4)

Tablo 4.6. Aydın İli Yıllara Göre Okuma Yazma Oranı

NÜFUS(6 ve yukarı).				Okuma-yazma bilen			Yüzde oranı		
	YILLAR	Toplam	Erkek	Kadın	Toplam	Erkek	Kadın	Toplam	Erkek
1927 (Eski Türkçe).	59826	31328	31328	15488	13208	2280	7, 3	13,3	2, 0
1935 (7 Yaş).	205787	97499	108288	40011	31573	8438	19, 4	32, 4	7, 8
1940	239325	95730	143595	55187	43190	11997	23	47	0, 09
1945 (7Yaş).	244850	117537	127313	74401	54529	19872	30, 4	46, 4	15, 6
1950 (5 Yaş).	294402	146099	148303	108954	77130	31824	37, 0	52, 8	29, 2

Kaynak: Cumhuriyetin 50.yılında Aydın, s.81

Hükümet politikalarının yanında yapılan top yekûn okul kurma çalışmaları meyvesini vermiş ve ilin okuryazar oranı her yıl artış göstermiştir. 1927 yılında %7, 3 olan toplam okuma yazma bilen oranı 1940 yılı itibariyle %23'e ulaşmış, savaş koşullarının devam ettiği yıllarda bile oran yükselmeye devam ederek 1945 yılı itibariyle toplam nüfusun %30, 4'ü okuryazar hale gelmişti.1950 yılına gelindiğinde ise il nüfusunun %37'si okuryazardı. Kızların nüfus içindeki okuryazar oranı ise %29, 2 ile önemli bir artış göstermişse de henüz istenilen hedefe ulaşamamıştır.

4.2.1. İlköğretim

Cumhuriyetin kuruluşundan itibaren en önemli mesele olarak görülen okuryazar oranını arttırmak ve milli değerlere sahip çağdaş bireyler yetiştirmek amacıyla öncelikle üzerinde durulan konu ilköğretim davası olmuştur. 27 yıllık tek parti iktidarı siyasetinin şekillendirdiği genel eğitim politikası Aydın dada vuku bulmuştur. Aydın il merkezinde var olan eski eğitim kurumları Cumhuriyetin ilanı ile birlikte yapısal bir değişim içine girmiş paralelinde kurumların isimleri de değişmiştir. Kenzül-İrfan Zükür İbtidai Mektebi, 7 Eylül İlkokulu; Teshiliye Zükür İbtidai Mektebi Güzelhisar İlkokulu; Alyans Musevi Mektebi de Cumhuriyet İlkokulu adını alarak Türk kültür alanında önüne geçilmez bir inkılâbın müjdecisi olmuşlardır. (Cumhuriyetin 15. Yılında Aydın:60).

Tablo 4.7. 1923–1960 Yılları Arasında Aydın Geneli İlkokulların Durumu

YILLAR	OKUL SAYISI	ÖĞRETMEN SAYISI	ÖĞRENCİ SAYISI			BİTİREN SAYISI			OKULLAŞMA ORANI %
			TOPLAM	ERKEK	KIZ	TOPLAM	ERKEK	KIZ	
1923–1927	100	247	8304	5959	2345	-	-	-	15
1927–1935	100	248	9068	5788	3280	230	176	54	15
1935-1940	100	285	15397	10879	4518	1023	769	254	16
1940–1945	114	351	21393	13754	7639	1698	1273	425	17, 3
1945–1950	225	485	28230	17460	10770	2134	1533	601	34, 1
1950–1955	276	673	36335	21134	15201	3488	2248	1240	10, 4

Kaynak: Cumhuriyetin 50.yılında Aydın, s.83

Cumhuriyeti kuruluşundan itibaren okullaşmaya önem verilmiştir. Cumhuriyetin ilk on yılında 106 olan okul sayısı 169'a yükselmiştir. (M. Güneş ve G. Güneş,2009: 26). 1933 yıldan 1938 yılının sonuna kadar beş yıl içinde 24 köye ilkokul yapılmış 7 ilkokulun da binasına inşaat ilavesi ve tamirata gerçekleştirilmiştir. (Cumhuriyetin 15. Yılında Aydın:61). Verilen bilgiler ışığında her ne kadar okul sayısında artış olması beklense de Tablo 4.7 verilerine dayanarak okul sayısının artmadığı görülmektedir. Bu durumun sebebi ise mevcut okulların çoğunun tek odalı köy okulu olması ve tamirat masrafının fazla olması sebebiyle kapatılmalarıdır.

Cumhuriyetin ilk yıllarında 7651 olan öğrenci sayısı 1937-1938 öğretim yılında 15.359'a yükselirken, toplam öğrenci içerisinde kız öğrenci yüzdesi de %18.29'dan % 32.43'e yükselmiştir. (M. Güneş ve G. Güneş,2009: 26-27). Beş sınıflı şehir okullarından 1923-1924 yılında 137 erkek 45 kız toplam 182 öğrenci mezun olurken 1937-1938 yılında 544 erkek, 211 kız toplam 755 öğrenci mezun olmuştur. (Cumhuriyetin 15. Yılında Aydın:68). Üç sınıflı köy okullarında 1928-1929 yılında 390 erkek, 14 kız olmak üzere 404 mezun varken, 1937-1938 yılında 492 erkek, 120 kız toplam 612 öğrenci mezun olmuştur. (Cumhuriyetin 15. Yılında Aydın: 69). Sayısal verilere bakıldığında ilkokul mezun sayılarının artışı göze çarpmaktadır. Fakat asıl dikkat çekici nokta Cumhuriyetin ilk yıllarından on beşinci yılına gelindiğinde ilkokulu bitiren kız öğrenci sayısının artışıdır.1937-1938 yılı itibariyle beş sınıflı şehir okullarından mezun olan kız

öğrenci oranı %450 artarken; üç sınıflı köy okullarından mezun kız öğrenci sayısında ise %850 bir artış mevcuttur. Veriler ışığında Aydında kız çocuklarının okula gönderilmemesi sorunu ekarte edilmeye çalışılmaktadır. Dönemin öğretmen sayısına bakıldığında ise Cumhuriyetin İlk yılında 186 olan öğretmen sayısının, 1930-1931 yıllarında dünya ekonomik buhranı ve imam öğretmen çekişmeleri sebebiyle yaşadığı düşüş dışında sürekli artış gösterdiği ve 1938 yılı itibariyle 272' ye yükseldiği ve çoğunun muallim mektebi mezunu olduğu görülmektedir. (M. Güneş ve G. Güneş,2009: 28).

Savaş koşullarının beraberinde getirdiği ekonomik sıkıntılar sebebiyle dar gelirli ailelere ve çocuklara yardım için 1938–1939 ders yılından itibaren Aydın'da ilkokulların müdürleri, Kızılay ve Çocuk Esirgeme Kurumları başkanları ile Halkevi sosyal yardım komitesi başkan ve üyelerinden oluşan faal bir komite seçilerek “İlkokullar Himaye Heyetleri Federe Komitesi” adıyla faaliyete geçmiştir. (Ö. Karabacak ve M. Güneş, 2014: 68). 1940-1945 yılları arasındaki dönem savaş koşullarının ve ekonomik darboğazının hissedildiği bir dönem olmasına karşın zor koşullar altında dahi ilköğretim seferberliği devam etmiştir. Bahsi geçen dönemde okullaşma oranı %17, 5 bir artış göstermiştir. Okul sayısı, öğrenci ve öğretmen sayısında artış mevcuttur. Öztürk (1999:165). , öğrenci sayısındaki artış için “1940 yılından itibaren uygulanan köye dönük öğretim uygulaması, ilkokul çağındaki çocukların okula gelme zorunluluğu getirilmesi, köylülerin kendi okullarının kendileri tarafından yapılması konusunda yasa yoluyla bazı zorunluluklar getirilmesi, bunlara uymayanlar hakkında yasal işlemlerin yapılması, antidemokratikte olsa, Türkiye genelinde olduğu gibi ilimizde de ilköğretim gören çocukların sayısının artmasına neden olmuştur.” yorumunu yapmıştır. 1939-1940 ders yılında 17'si şehirlerde olmak üzere toplam 100 olan ilkokul sayısı 1940-1941 ders yılında da aynı kalmış köy okullarının sayısı 74'e düşerken il geneli okul toplamı 91'e düşmüştür. Bu durum savaş koşullarının etkisinden kaynaklanmaktadır. (M. Güneş, 2010: 255). Savaş koşullarının en çok hissedildiği 1940-1941 öğretim yılında okul sayısı 91'e gerilemişse de 1943 yılı sonrası hükümet politikaları, okuma davasına ayrılan bütçeler ve halkın katkılarıyla okul sayılarında artış görülmüştür. (Ö. Karabacak ve M. Güneş, 2014: 68). 1943 yılı itibariyle ilkokul sayısı 231'e, öğretmen sayısı ise 339'a yükselmiştir. (Yurt, C:2: 1049-1050).

1945 yılı itibariye gerek savaş koşullarından doğan ekonomik sıkıntıların azalmaya başlaması gerekse 1944 yılı itibariyle Köy Enstitüleri

projesine paralel olarak köy okul yapımlarına ağırlık verilmeye başlanması ile okul sayısında artış söz konusudur. 1945-1946 öğretim yılında 186 okul, 370 öğretmen ve 66 eğitimci 24944 öğrenci ve 1421 mezun mevcuttur. Okul sayısı 1946-1947 ders yılında 203'e yükselirken öğretmen ve eğitimci sayısı ise 510 olarak belirlenmiştir (Aydın, 20/04/1946:1).

Tablo 4.8. 1946-1947 Öğretim Yılında İlköğretimde Öğrenci Durumu

		Öğrenci Durumu			Mezun Sayısı					Sınıfta Kalanlar			Bir Yılda Öğrenimden Ayrılanlar		
					Haziran		Mezun Sayısı	Bütünleme ile							
		E	K	T	E	K		E	K	E	K	T	E	K	T
ŞEHİRLER	Merkez	1180	822	2002	125	72	21	11	229	322	172	494	7	6	13
	Bozdoğan	291	182	473	37	24	3	1	65	88	43	131	2	1	3
	Çine	394	158	552	53	17	12	3	85	81	27	108	2	2	4
	Karacasu	404	190	594	52	25	_	_	77	66	31	97	1	_	1
	Koçarlı	180	133	313	17	7	_	_	24	60	33	93	7	6	13
	Nazilli	1227	874	2101	153	93	_	1	247	267	200	467	24	14	38
	Söke	739	484	1223	64	21	15	13	113	149	92	241	4	9	13
	Şehirler Toplamı	4415	2843	7258	501	259	51	29	840	1033	598	1631	47	38	85
KÖYLER	Merkez	3549	2338	5887	273	115	6	2	396	1059	789	1848	135	73	208
	Bozdoğan	1381	711	2092	103	24	4	2	169	460	284	744	22	13	35
	Çine	1327	639	1966	55	3	_	_	58	350	328	678	77	18	95
	Karacasu	441	280	721	34	18	_	_	52	140	126	266	29	38	67
	Koçarlı	632	261	893	60	18	_	_	78	237	117	354	37	35	72
	Nazilli	2815	1685	4510	271	68	31	10	380	812	614	1426	70	90	160
	Söke	1313	814	2127	70	17	_	_	87	364	298	662	34	27	61
	Köyler Toplamı	11468	6728	18196	866	263	41	14	1184	3422	2556	5987	404	294	698
İl Toplamı	15883	9571	25454	1366	522	92	43	2023	4455	3154	7609	451	332	783	

Kaynak: Milli Eğitim İlköğretim İstatistikleri 1946-1947 :72-75

1946-1947 ders yılında bir önceki yıla oranla öğrenci sayısı 510 artarken, mezun sayısı % 42 artışla 2023'e ulaşmıştır. Kız öğrenciler tüm öğrencilerin % 37.65'ine tekabül etmektedir. Aynı yıl ölüm hastalık ve öğrenim çağını doldurma gibi sebeplerle 783 öğrenci okullardan ayrılmıştır. Tüm sınıflarda kalan öğrencilerin toplam öğrenci sayısının % 30 'una tekabül etmesi dikkat çekicidir. Bahsi geçen yıllar arasında Milli eğitime ayrılan bütçe il ödeneğinin % 41.97 'si olan 655.057 Liradır. (Milli Eğitim Bakanlığı İlköğretim İstatistikleri (MEBİ). 1946-1947:226). Bütçedeki bu yüklü pay ilköğretime verilen önemin ve yapılan yatırımın göstergesidir.

Tablo 4.9. 1947-1948 Öğretim Yılında İlköğretimde Öğrenci Durumu

	Okul Sayısı	Öğrenci Durumu			Mezun Sayısı			Sınıfta Kalanlar			Bir Yılda Öğrenimden Ayrılanlar			
		E	K	T	E	K	T	E	K	T	E	K	T	
ŞEHİRLER	Merkez	6	1192	843	2035	141	81	222	321	239	560	21	10	31
	Bozdoğan	1	280	181	461	23	12	35	88	60	148	18	4	22
	Çine	1	374	170	544	48	18	66	76	37	113	5	-	5
	Germencik	1	309	176	476	30	11	41	88	52	140	1	1	2
	Karacasu	1	406	187	593	66	25	91	61	20	81	5	2	7
	Koçarlı	1	181	137	318	24	18	42	57	44	101	6	7	13
	Nazilli	4	1147	843	1990	171	109	280	256	162	418	26	21	47
	Söke	3	757	495	1252	108	56	164	190	115	305	9	14	23
	Şehirler Toplamı	18	4637	3032	7669	611	330	941	1137	729	1866	91	59	150
KÖYLER	Merkez	44	2524	1687	4211	160	51	211	748	643	1391	67	74	141
	Bozdoğan	27	1614	866	2480	112	22	134	434	356	790	53	48	101
	Çine	39	1966	1080	3046	79	7	86	430	411	841	69	48	117
	Germencik	14	1195	810	2005	99	47	146	401	280	681	43	39	82
	Karacasu	12	622	359	981	39	23	59	198	144	342	38	44	82
	Koçarlı	16	799	414	1213	47	7	54	221	156	377	8	8	16
	Nazilli	36	2749	1681	4430	273	96	369	719	646	1365	112	122	234
	Söke	19	1354	841	2195	113	17	130	367	304	671	46	65	111
	Köyler Toplamı	207	12823	7738	20561	922	270	1192	3518	2940	6458	438	448	886
İl Toplamı	225	17460	10770	28230	1533	600	2133	4655	3669	8327	529	507	1036	

Kaynak: Milli Eğitim İlköğretim İstatistikleri 1947-1948: 18-23

1947-1948 öğretim yılında Aydın ili ilkokul sayısına 4 okul daha eklendiğini görmekteyiz. Öğrenci sayısı bir önceki yıldan 2776 artmıştır. Kız öğrenci sayısı 10770'e yükselmiş, tüm öğrencilere oranı %38, 15'e ulaşmıştır. Bu yıl içinde okuldan ayrılan oranı %32.31 artmıştır. Milli eğitime il ödeneğinden ayrılan miktar 996.226 Lira olarak bütçenin %49.68'lik kısmını oluşturmaktadır. (MEBİ 1947-1948:254).

Tablo 4.10. 1948-1949 Öğretim Yılında İlköğretimde Öğrenci Durumu

	Okul Sayısı	Öğrenci Durumu			Mezun Sayısı			Sınıfta Kalanlar			Bir Yılda Öğrenimden Ayrılanlar			
		E	K	T	E	K	T	E	K	T	E	K	T	
ŞEHİRLER	Merkez	6	1164	838	2002	160	94	154	304	200	504	34	14	48
	Bozdoğan	1	276	195	471	28	16	44	85	75	160	11	8	19
	Çine	2	347	165	512	46	15	61	78	29	107	5	5	10
	Germencik	1	284	172	456	26	13	39	77	59	136	5	-	5
	Karacasu	1	382	199	581	73	37	110	52	27	79	3	1	4
	Koçarlı	1	184	127	311	24	10	34	57	41	98	13	5	18
	Nazilli	5	1081	811	1892	134	96	230	248	156	404	18	12	30
	Söke	3	713	509	1222	79	46	125	194	125	319	15	4	19
	Şehirler Toplamı	20	4431	3016	7447	570	327	897	1095	712	1807	104	49	153
KÖYLER	Merkez	50	2300	1303	4603	295	116	411	746	685	1431	99	118	217
	Bozdoğan	29	1644	915	2559	129	25	154	526	402	928	46	43	89
	Çine	42	2213	1282	3495	110	24	134	472	522	994	65	56	121
	Germencik	15	1215	829	2044	101	54	155	435	345	780	51	31	82
	Karacasu	13	645	380	1025	77	31	108	195	164	359	33	27	60
	Koçarlı	14	746	379	1125	78	11	89	192	126	318	21	12	33
	Nazilli	36	2755	1672	4427	334	131	465	715	578	1293	81	100	181
	Söke	20	1363	926	2239	157	66	223	361	362	723	72	87	159
	Köyler Toplamı	219	13381	8191	21572	1281	458	1739	3642	3184	6826	468	472	940
İl Toplamı	239	17812	11207	29019	1851	785	2636	4737	3896	8633	572	521	1093	

Kaynak: Milli Eğitim İlköğretim İstatistikleri 1948-1949: 18-23

1948-1949 öğretim yılında Çine ve Nazilli ilçe merkezlerinde birer ilkokul daha açılarak şehirlerdeki ilköğretim kurum sayısı 20 olmuştur. Köylerde ise eğitim öğretime 12 okul daha katılmıştır. Öğrenci sayısı 789 artışla %2, 79 artış oranı yakalamıştır. Kız öğrencilerin yekûn öğrenci sayısına oranı %38, 61'e yükselmiştir. Okuldan ayrılma %5.50 artış göstermişse de artış oranı düşmüştür. Devlet bütçesinden ve il bütçesinden özlük hakları için 1.228.431 Lira, diğer hizmetler için 145.422 Lira toplam 1.373.853 Lira milli eğitime ayrılmıştı. (MEBİ 1948-1949:260).

1949-1950 öğretim yılında ilkokul geçen öğretim yılına nispeten 20 okul artarak sayısı 258'e yükselirken, öğrenci sayısı ise %6 bir artışla 30831'e yükselmiş, ildeki öğretmen sayısı ise 608'dir. (Aydın,03/ 03/ 1951: 2). Veriler İlköğretim istatistikleri ile uyum içinde değildir. Milli Eğitim istatistiklerine göre:

Tablo 4.11. 1949-1950 Öğretim Yılında İlköğretimde Öğrenci Durumu

	Okul Sayısı	Öğrenci Durumu			Mezun Sayısı			Sınıfta Kalanlar			Bir Yılda Öğrenimden Ayrılanlar			
		E	K	T	E	K	T	E	K	T	E	K	T	
ŞEHİRLER	Merkez	6	1216	882	2098	162	105	267	288	171	459	43	27	70
	Bozdoğan	1	277	223	500	35	19	54	91	68	159	7	2	9
	Çine	2	371	212	583	42	18	60	120	58	178	6	---	6
	Germencik	1	301	199	500	28	10	38	131	61	192	6	3	9
	Karacasu	1	347	178	525	70	31	101	38	11	49	14	1	15
	Koçarlı	1	194	140	334	29	17	46	57	33	90	----	----	----
	Nazilli	5	1185	882	2067	125	81	206	265	238	503	6	2	8
	Söke	3	779	559	1338	92	62	154	228	167	395	17	23	40
	Şehirler Toplamı	20	4670	3275	7945	583	343	926	1218	807	2025	99	58	157
KÖYLER	Merkez	53	3023	2112	5135	305	160	465	817	713	1530	63	65	128
	Bozdoğan	31	1814	1126	2940	208	70	278	484	407	891	53	51	104
	Çine	42	2478	1702	4180	317	89	416	678	761	1439	110	71	181
	Germencik	15	1346	972	2318	154	84	238	418	340	758	30	44	74
	Karacasu	13	586	405	1091	137	53	190	173	130	303	20	16	36
	Koçarlı	16	802	464	1266	64	14	78	213	206	419	23	15	38
	Nazilli	39	2763	1800	4563	334	138	472	725	654	1379	118	100	218
	Söke	21	1356	952	2308	237	86	323	417	331	748	68	87	155
	Köyler Toplamı	230	14268	9533	23301	1686	663	2349	3926	3542	7468	478	448	926
İl Toplamı	250	18938	12808	31246	2269	1006	3275	5144	4349	9493	577	506	1083	

Kaynak: Milli Eğitim İlköğretim İstatistikleri 1949-1950: 20-23.

1949-1950 öğretim yılında, bir önceki yıl 239 olan okul sayısı 11 artarak 250'ye yükselmiştir. Bir yıllık süreçte merkezde okul sayısı aynı kalırken köy okullarında artış gerçekleşmiştir. Bir önceki öğretim yılına göre toplam öğrenci sayısı, mezun ve kalan öğrenci sayısında artış görülürken okuldan ayrılan öğrenci sayısında düşüş görülmektedir. Bahsi geçen öğretim yılında ilköğretime toplam 1.860.256 lira bütçe ayrılmıştır. (MEBİ 1949-1950, 1951:270-271). Aynı yıl şehirde çalışan öğretmen sayısı 172 iken köyde çalışan öğretmen sayısı 382 olmak üzere il genelinde toplam 554 öğretmen görev yapmaktaydı. (MEBİ 1949-1950, 1951:252).

Tablo 4.12. 1950-1951 Öğretim Yılında İlköğretimde Öğrenci Durumu

	Okul Sayısı	Öğrenci Durumu			Mezun Sayısı			Sınıfta Kalanlar			Bir Yılda Öğrenimden Ayrılanlar			
		E	K	T	E	K	T	E	K	T	E	K	T	
ŞEHİRLER	Merkez	6	1160	870	2030	138	126	264	231	187	418	43	19	62
	Bozdoğan	1	271	210	481	289	130	419	71	41	112	1	1	2
	Çine	2	361	208	569	48	80	128	103	41	144	4	2	6
	Germencik	1	330	212	542	41	21	62	100	50	150	4	6	10
	Karacasu	2	340	182	522	47	26	73	51	20	71	2	5	7
	Koçarlı	1	198	143	341	18	18	36	46	30	76	--	--	--
	Nazilli	5	1257	997	2254	169	101	270	278	246	524	6	7	13
	Söke	3	750	550	1300	76	38	114	256	122	378	7	9	16
	Şehirler Toplamı	21	4667	3372	8039	826	540	1366	1136	737	1873	67	49	116
KÖYLER	Merkez	53	3120	2174	5294	31	20	51	914	769	1683	75	92	167
	Bozdoğan	33	1775	1233	3008	158	65	223	536	448	984	43	56	99
	Çine	42	2360	1716	4067	283	82	365	671	774	1445	122	186	308
	Germencik	16	1290	934	2224	123	97	220	447	337	784	31	41	72
	Karacasu	13	695	439	1134	56	26	82	185	122	307	12	12	24
	Koçarlı	16	832	472	1304	118	31	149	220	207	427	31	28	59
	Nazilli	42	2895	1920	4815	329	163	492	885	687	1572	71	90	161
	Söke	25	1386	1036	2422	143	89	232	407	366	773	71	100	171
	Köyler Toplamı	240	14353	9924	24277	1241	573	1814	4265	3710	7975	456	595	1051
İl Toplamı	261	19020	13296	32316	2067	1113	3180	5401	4447	9848	523	644	1167	

Kaynak: Milli Eğitim İlköğretim İstatistikleri 1950-1951: 9-10, 112-113, 114-115.

1950-1951 ders yılında Aydın ilinde şehirlerde 21, köylerde 240 olmak üzere toplam 261 ilkokul işler durumdadır. Fakat Öztürk (1999: 78) okul sayısını 21 köylerde 236 olmak üzere toplam 257 olarak belirtmiş ve aynı yıl öğretmen sayısında da artış olduğunu sözü edilen artışın sebebinin ise Köy Enstitüsü mezunu öğretmenlerin ilde göreve başlamaları olduğuna değinmiştir. Toplam öğrenci mevcudu içerisindeki kız öğrenci sayısı mevcudun % 41,14'ünü oluşturmaktadır. Kız öğrenci sayısındaki bu artış ve oranın % 50'lere yaklaşması toplumsal dönüşüm ve kalkınma açısından önemlidir. Öğrencilerin % 30.47'sinin sınıfta kaldığı gözlemlenirken önceki yıllara oranla sınıfta kalma nispetinde düşüş görülmektedir.

4.2.2. Ortaöğretim

Ortaöğretim, ilköğretimde temel eğitimi alan öğrencilerin genel kültür seviyelerini arttırmak, mesleki alanlarda da gelişmesini sağlamak ve üst eğitim kurumlarına gerekli donanıma sahip olarak yetişmelerini sağlamak gibi amaçlara sahip önemli bir kurumdur. Aydın ili genelinde de 1927 yılı itibariyle kurulma süreçleri başlamıştır.

Tablo 4.13. Aydın İli Yıllara Göre Ortaöğretim Durumu

ORTAOKULLAR									
YILLAR	OKUL SAYISI	ÖĞRETİM N SAYISI	ÖĞRENCİ SAYISI			BİTİREN SAYISI			OKULLAŞMA ORANI %
			ERKEK	KIZ	TOPLAM	ERKEK	KIZ	TOPLAM	
1923-1927	1	5	54	6	60	—	—	—	—
1927-1935	2	16	248	83	331	27	10	37	5
1935-1940	2	26	876	182	1059	181	33	214	5
1940-1945	3	42	768	206	974	171	59	230	6, 6
1945-1950	5	75	2541	1006	3547	490	102	592	7
1950-1955	8	88	3026	1078	4104	519	91	610	11

Kaynak: Cumhuriyetin 50.yılında Aydın, s.87

Aydın ilinin ilk ortaokulu 1927-1928 ders yılında hususi muhasebe bütçesinden ikmal Mektebi adıyla açılıp Gazi Paşa İlkokulu'nda çalışma yıllarına başlayan bu okul ilk üç yılda sekizi kız on biri erkek toplam on dokuz mezununu vermiştir. (Cumhuriyetin 15. Yılında Aydın:66). Talebe sayısındaki artış sebebiyle 29/ 1/ 1928 Cumhuriyet Meydanında okulun binasının temel töreni yapılmış ev bina 1928-1929 öğretim yılında yeni binasında öğretime başlamıştır. 1929-1930 öğretim yılında yatılı olarak hizmet veren okulun yatılı kısmı 01/ 12/ 1932 tarihinde kaldırılmıştır.(Yücel,1994:565-566). Üç binaya yerleştirilen okulun binalarından biri idare ve sınıfları içerirken diğeri yatakhane ve bir diğeri de mutfak ve yemekhanedir ayrıca konferans salonu ve jimnastik salonu olan bir bina daha eklenmiştir. (M. Güneş ve G. Güneş,2009: 32).

1929-1930 öğretim yılında 8 kız 11 erkek toplam 19 olan mezun öğrenci sayısı 1937-1938 yılında 31 kız 108 erkek toplam 139'a yükselmiştir.1937-1938 yılına gelindiğinde açılışından itibaren toplam mezun adedi ise 129 kız, 420 erkek, yekûnda 549'a yükselmiştir. (Cumhuriyetin 15. Yılında Aydın:67). Aydın ili için ortaokulun önemini on yıl içindeki mezun adedi artışından anlamak

mümkündür. Aydın Ortaokulu mezunu öğrencilerin bir kısmı lise ve muallim mekteplerine giderken bir kısmı müsabaka imtihanlarını kazanarak askeri liselere yerleşmişler ya da Maarif Vekâleti hesabına lise tahsillerine devam etmişlerdir. (M. Güneş ve G. Güneş,2009: 32).

Aydın il sınırları içinde açılan ikinci ortaokul 10.12.1932 tarihinde Nazilli’de açılan Nazilli Ortaokuludur. Okul iki sınıflı ve 70 talebeli olarak derse başlamıştır. (Cumhuriyetin 15. Yılında Aydın:67). İlk olarak Kaymakamlık binasında öğretime açılan Nazilli Ortaokulu daha sonra “Bacaksız Hekim” adıyla anılan bir Rum’un evinde eğitim-öğretim çalışmalarını sürdürmüş, 1947-1948 öğretim yılından itibaren Sümerbank’ın katkısıyla yapılmış bulunan yeni binasına taşınmıştır. (Cumhuriyetin 50. Yılında Aydın:85). Öğrenci mevcudu 1933-1934 öğretim yılında 140 civarındayken 1937-1938 öğretim yılında bu sayı 325 öğrencidir. (Yücel,1994:566-567).

1939-1940 ders yılında 352 talebenin kaydolmasıyla 816 talebe ile derslere başlayan Aydın ortaokulunun pansiyonu da 80 talebelik kapasiteyle açılmış ve leylî(burslu) öğrenci kaydına başlamıştır. Öğrenci sayısındaki artışın öğretmen sayısının ve okullaşma oranının çok üstünde olması sınıfların kalabalıklaşmasına sebep olmuş ve çözüm için okul ikili öğretime geçmiştir. 1944–1945 ders yılından itibaren ilde yeni okulların açılması sayesinde öğrencilerin mesleki eğitime yönelmesiyle mevcut yoğunluğunu azaltan ortaokul çifte öğretime son vermiştir. (Ö. Karabacak ve M. Güneş, 2014: 71)

II. Dünya Savaşı yıllarında savaş koşulları ve ekonomik zorluklar sebebi ile ortaokul sayısında artış görünmemektedir. Fakat savaş sonrası süreçte ortaokulların yaygınlaşması devam etmiştir. İlimizin ikinci büyük ilçesi olan Söke’de 1939-1940 öğretim yılı başında özel Söke Ortaokulu açılmış 1945-1946 öğretim yılında Resmi Söke Ortaokulu adını almıştır. 1949-1950 öğretim yılında Kuşadası Ortaokulu hizmete girmiş, daha sonra 1952-1953 öğretim yılı başında Koçarlı’da Koçarlı Ortaokulu açılmıştır. (Cumhuriyetin 50. Yılında Aydın:86). 1948-1949 öğretim yılında ise Çine Ortaokulu Öğretime başlamıştır. 1950 Yılında ise Karacasu Sevenler Derneği tarafından yaptırılan Karacasu Ortaokulu açılmıştır. (Aydın, 30/05/1950: 1-2). 1945-1950 yılları arasında Aydın ili ortaokulları sayısı 5’e yükselmiş, öğretmen sayısı 75, öğrenci sayısı toplam 3547, mezun sayısı ise 592 olmuştur.1940-1945 dönemine göre ve okul

sayısının da artmasına paralel olarak öğrenci sayısı neredeyse dört kat artmıştır.1946 ve sonrası ortaöğretimdeki gelişmelere baktığımızda:

Tablo 4.14. 1946-1947 Aydın İli Ortaokulları

Şehir	Şube Sayısı	Öğretmen Sayısı	Öğrenci Sayısı			Tüm Sınıflarda Kalan			Mezun		
			Toplam	Erkek	Kız	Toplam	Erkek	Kız	Erkek	Kız	Toplam
Aydın	9	18	380	315	65	74	64	10	75	19	94
Nazilli	9	15	346	273	73	141	115	26	34	10	44
Söke	4	11	144	107	37	46	33	13	15	1	16
Toplam	22	44	870	695	175	261	212	49	124	30	154

Kaynak: Milli Eğitim Ortaöğretim İstatistikleri1946-1947: 18-23

1946 -1947 öğretim yılı itibariye üç ortaokulda toplam 870 öğrenci olduğu görülmektedir. Öğrencilerin Aydın Ortaokulda bulunanlarının 73 tanesi yatılı öğrencidir. Tüm sınıflarda kalan öğrenci oranı %30 gibi ciddi bir rakamdır. 154 olan mezun sayısının % 30'a yakını kız öğrenciler oluşturmaktadır. Ortaokulların Devlet bütçesinden ve pansiyon ücretlerinden toplam geliri 133785 Lira'dır. (Milli Eğitim Bakanlığı Ortaöğretim İstatistikleri (MEBO), 1946-1947: 80). Ortaokullarda yabancı dil eğitimine baktığımızda öğrencilerin 121 adedinin Almanca, 562 adedinin Fransızca ve 187 adedinin İngilizce eğitimi aldığı görülmektedir. (MEBO,1946-1947: 90). Özellikle Fransızca dersi alan öğrencilerin fazlalığı dikkat çekicidir.

Tablo 4.15. 1947-1948 Aydın İli Ortaokulları

Şehir	Şube Sayısı	Öğretmen Sayısı	Öğrenci Sayısı			Tüm Sınıflarda Kalan			Mezun		
			Toplam	Erkek	Kız	Toplam	Erkek	Kız	Erkek	Kız	Toplam
Aydın	6	17	350	292	58	107	93	14	80	16	96
Nazilli	9	16	318	244	74	161	132	29	37	17	54
Söke	1	12	140	113	27	49	41	8	22	7	28
Toplam	16	45	808	649	159	317	266	51	139	40	179

Kaynak: Milli Eğitim Ortaöğretim İstatistikleri1947-1948: 6-7

1947-1948 öğretim yılında şube ve öğrenci sayısında azalma mevcuttur. Bir önceki ders yılında 22 olan şube sayısı 6 azalmış, toplam öğrenci sayısı ise 62 azalmıştır. Buna karşı öğretmen sayısı 1 artmıştır. Sınıfta kalma oranı %82, 33 artmıştır. Öğrenci mevcudunun 74 adedi yatılı öğrencidir. Ortaokullara ait ödenek toplamı Devlet ve pansiyon ücretlerinden olmak üzere 213498 Lira olarak hesaplanmıştır. (MEBO, 1947-1948: 88). Yabancı dil eğitimini 102 öğrenci Almanca, 488 öğrenci Fransızca ve 219 öğrenci İngilizce olarak almışlardır. (MEBO, 1947-1948: 102). Yabancı dili Fransızca olarak gören öğrenci sayındaki düşüşü, öğrenci sayısındaki azalmaya paralellik ve yabancı dil eğitimini İngilizce gören öğrenci sayısındaki artışla açıklamak mümkündür.

Tablo 4.16. 1948-1949 Aydın İli Ortaokulları

Şehir	Şube Sayısı	Öğretmen Sayısı	Öğrenci Sayısı			Tüm Sınıflarda Kalan			Mezun		
			Toplam	Erkek	Kız	Toplam	Erkek	Kız	Erkek	Kız	Toplam
Aydın	8	12	359	297	62	86	72	14	51	7	58
Çine	-	5	39	34	5	12	12	---	---	---	---
Nazilli	6	17	332	248	84	130	96	34	24	12	36
Söke	1	10	141	111	30	55	45	10	18	6	24
Toplam	15	44	871	690	181	283	225	58	93	25	118

Kaynak: Milli Eğitim Ortaöğretim İstatistikleri 1948-1949: 6-7

1948-1949 öğretim yılında okul sayısı artmış olmasına rağmen öğretmen ve şube sayısında düşüş olmuştur. Bir önceki yıla oranla sınıfta kalan sayısı 283'e yükselirken mezun sayısı 118'e düşmüştür. Toplam öğrenci sayısının 82 adedi yatılı öğrencidir. Öğrenci sayısında ise %7, 66 bir artış olmuştur ki bu artış nüfus artışına oranla çok azdır. Artış azlığının nedeni devlet teşviki ile öğrencilerin Ticaret Ortaokulu, Erkek Sanat Enstitüsü ve Kız Enstitüsü gibi mesleki eğitim kurumlarına yönelmesidir. Bu ders yılında Aydın Lisesi açılması itibarıyla Aydın Ortaokul Lise bünyesinde eğitim öğretime devam etmiştir. Aydın Lisesi Orta kısmı hariç il ortaokulları öğrencilerinin 146 adedi İngilizce, 368 adedi Fransızca eğitimi almıştır. (MEBO, 1948-1949: 124). Bu öğretim yılında Almanca eğitim alan öğrenci bulunmazken yabancı dil eğitimini Fransızca ve İngilizce alan öğrenci sayısı da azalmıştır. Aydın lisesi orta kısmı hariç ortaokulların bütçeleri 108.174 Liradır. (MEBO, 1948-1949: 98).

Tablo 4.17. 1949-1950 Aydın İli Ortaokulları

Şehir	Şube Sayısı	Öğretmen Sayısı	Öğrenci Sayısı			Tüm Sınıflarda Kalan			Mezun		
			Toplam	Erkek	Kız	Toplam	Erkek	Kız	Erkek	Kız	Toplam
Aydın	6	13	404	338	66	108	97	11	63	11	74
Çine	3	6	55	45	10	9	8	1	—	—	—
Nazilli	9	18	318	236	82	68	57	11	58	20	78
Karacasu	1	6	33	31	2	11	11	—	—	—	—
Söke	1	11	122	96	26	33	32	1	18	3	21
Toplam	20	54	932	746	186	229	205	24	139	34	173

Kaynak: Milli Eğitim Ortaöğretim İstatistikleri 1949-1950: 8-11, 111, 182-183, 258.

Aydın ili genelinde Aydın Lisesinin orta kısmı hariç 27 erkek, 14 kadın toplam 41 öğretmen görev yapmaktaydı. (MEBO 1949-1950, 1951: 111). 1948-1949 öğretim yılına oranla öğrenci sayısı %6,54 artarken, sınıfta kalan öğrenci oranı % 19,08 azalırken mezun sayısı %46,61 artmıştır. Aydın Lisesi orta kısmı hariç ortaokulların bütçeleri 140.020 Liraya yükselmiştir. (MEBO 1949-1950, 1951: 111). Çine, Karacasu, Nazilli ilçeleri ortaokullarında toplam 407 öğrenci yabancı dil eğitimlerini Fransızca alırken yalnızca Söke Ortaokulunda 123 öğrenci İngilizce olarak yabancı dil eğitimi almışlardır. (MEBO 1949-1950, 1951: 158).

Tablo 4.18. 1950-1951 Aydın İli Ortaokulları

Şehir	Şube Sayısı	Öğretmen Sayısı	Öğrenci Sayısı			Tüm Sınıflarda Kalan			Mezun		
			Toplam	Erkek	Kız	Toplam	Erkek	Kız	Erkek	Kız	Toplam
Aydın	9	20	431	352	79	142	125	17	32	6	38
Çine	3	6	68	57	11	12	10	2	15	5	20
Nazilli	9	18	307	227	80	87	68	19	35	12	47
Karacasu	2	7	57	51	6	9	8	1	—	—	—
Söke	4	11	120	87	33	18	16	2	21	5	26
Toplam	27	62	983	774	209	268	227	41	103	28	131

Kaynak: Milli Eğitim Ortaöğretim İstatistikleri 1950-1951: 20-21, 98-99, 140, 150,213, 225.

1950-1951 öğretim yılında açılan yeni okullarla yeni şubeler, toplam şube sayısını arttırmıştır. Karacasu Ortaokulu, Karacasu Sevenler derneğinin katkılarıyla 1949 yılında yaptırılmış ve eğitim öğretime başlamıştır. (Aydın, 30/05/ 1949: 1-2) Paralelinde öğretmen sayısında da artış görülmektedir. Sınıfta kalan öğrenci sayısında, okul sayısı ve toplam öğrenci sayısı artmasına rağmen düşüş izlenmektedir.1950-1951 öğretim yılında ortaokullarda ölüm, hastalık, üst üste iki yıl sınıfta kalma ve yoğunlukla devamsızlık ve tasdikname ile uzaklaştırma sonucu 174 öğrenci okullardan ayrılmıştır. (MEBO, 1950-1951: 190-201).

1947 yılı, Aydın ilinin eğitim öğretim yaşantısında farklılaşmanın görülmeye başlandığı tarihtir. 3. Maarif Şurasında okul bünyelerinde kurulması kararlaştırılan Okul Aile Birlikleri bu yıl itibariyle kurulmaya başlanmış ve okul ile aile yardımlaşmasını artırırken aynı zamanda öğrencilerin ahlaki ve toplumsal gelişimleri çift yönlü desteklenmiştir. Oluşturulacak Okul-Aile Birliği İdare Kurulu için Aydın, Nazilli ve Söke Ortaokullarının toplantı tarihleri 25 Ocak 1947 olarak belirlenmiştir. (Aydın, 21/ 01/ 1947: 1). Aydın Lisesi orta kısmı hariç tüm ortaokullarda öğrencilerin tamamı yabancı dil eğitimlerini Fransızca olarak görmüşlerdir. (MEBO, 1950-1951: 159-160).

İl sınırları içindeki ilk lise 1925-1926 öğretim yılı başında açılan Aydın Cumhuriyet Mektebi adındaki ortaokulun 1947-1948 öğretim yılında Liseye dönüştürülmesi ile kurulmuştur. II. Dünya Savaşı sürecinde Aydın'da mevcut olan ortaokulun yanı sıra sanat okulu ve yeni açılan ticaret ortaokulu ve kız enstitüsünün bulunması Aydın'ın bir liseye kavuşmasının gecikmesinde etkili olmuştur. (Ö. Karabacak ve M. Güneş, 2014: 72). Aydın Lisesi adını alan okul aynı zamanda orta kısmı ile 1961 yılına kadar il merkezinin ortaokul ihtiyacını karşılamıştır. (Cumhuriyetin 50. Yılında Aydın:85).

Tablo 4.19. Aydın İli 1948-1960 Yılları Arası Liselerin Durumu

Yıllar	Okul Sayısı	Öğretmen Sayısı	Öğrenci Sayısı			Bitiren Sayısı			Okullaşma Oranı %
			Toplam	Erkek	Kız	Toplam	Erkek	Kız	
1948-1950	1	12	250	200	50	—	—	—	1, 2
1950-1955	1	20	321	248	73	70	48	22	1, 2
1955-1960	2	38	1638	1324	314	224	180	44	6, 25

Kaynak: Cumhuriyetin 50.yılında Aydın: 88

1 Ekim 1948 tarihinde açılışı yapılan Aydın Lisesi, Vali, Milletvekilleri, adli, mülki ve milli eğitim erkanı, CHP, Millet Partisi, Halkevi erkanı, öğretmenler ve öğrenci velileri ile gazetecilerin katılımıyla gerçekleşen tören ile eğitim öğretime başlamış ve ilk ders Edebiyat öğretmeni İsmet Kültür tarafından verilmiştir. (Aydın, 02/ 10/ 1948: 1-4)

Tablo 4.20. Aydın Lisesinin Öğretmen ve Öğrenci Durumu

Yıllar	Okul Türü	Sınıflar	Öğretmen Sayısı	Öğrenci Sayısı			Bitiren Sayısı		
				Toplam	Erkek	Kız	Toplam	Erkek	Kız
1948-1949	Lise	1	12	94	87	7	—	—	—
1949-1950	Lise	2	12	180	160	20	7	4	3
1950-1951	Lise	4	16	268	242	26	47	41	6

Kaynak: Milli Eğitim Ortaöğretim İstatistikleri1948-1949: 146-147; Milli Eğitim Ortaöğretim İstatistikleri1950-1951: 270-271, 306, 336; Milli Eğitim Ortaöğretim İstatistikleri1949-1950: 182-183, 258.

Uzun süre özlemle beklenen Aydın Lisesine 1948-1949 öğretim yılında Aydın halkı kavuşmuştur. Bünyesinde lise kısmı 12 orta kısmı 12 toplam 24 öğretmen bulunduran Aydın Lisesi'nin 1948-1949 ders yılı bütçesi 119.656 Liradır. (MEBO, 1948-1949: 236-237). 1948-1949 öğretim yılında Aydın Lisesinin Orta kısmında toplam 1. ve 2. Sınıflarda 3, 3. Sınıflarda 2 şube olmak üzere toplam 8 şube bulunurken, lise kısmında 1. Sınıflar için 2 şube bulunmaktadır. (MEBO, 1948-1949: 146). 72 öğrenci tasdikname ile okuldan

uzaklaştırılırken 17 öğrenci iki yıl üst üste kalma, devamsızlık ve ölüm sebepleriyle okuldan ayrılmışlardır. (MEBO, 1948-1949: 146). İlk yılında Lisede yabancı dil derslerini öğrencilerin 29 tanesi Almanca,56 tanesi Fransızca ve 9 tanesi İngilizce olarak görmüştür. (MEBO, 1948-1949: 252)

1949-1950 öğretim yılında 45 öğrenci Almanca, 101 öğrenci Fransızca ve 34 öğrenci İngilizce dillerinde yabancı dil eğitimlerini görmüşlerdir. (MEBO 1949-1950, 1951: 286). Aynı yıl Aydın Lisesinin toplam bütçesi 167.967 liradır. (MEBO 1949-1950, 1951: 272-273).

Açılışının 3. Yılında mevcudu ilk yılına göre 3 katına çıkan okuldaki kız öğrenci mevcudu da aynı nispetle atmıştır. Okul ilk yılında yeni açılmış olması sebebiyle mezun vermezken ilk mezunlar 41 erkek ve 6 bayan toplam 47 kişi olmuştur. 47 öğrencinin mezun olduğu okuldan 17 öğrenci de lise olgunluk diploması almıştır. (MEBO, 1950-1951: 310). Aydın Lisesi öğrencilerinden 49'u Almanca, 164'ü Fransızca ve 55'i İngilizce olarak yabancı dil eğitimlerini almışlardır. (MEBO, 1950-1951: 316). Tüm yabancı dil gruplarında öğrenci artışının olması okul mevcudu artması sebebiyledir. Ek olarak öğrenci yoğunluğu Fransızcadaki fazladır. Kurumun birinci yılında lise kısmında 9 yatılı öğrenci varken 3. Yılında 58 yatılı erkek öğrenci bulunmaktadır. (MEBO, 1950-1951: 332). 1950-1951 öğretim yılında sınıfta kalan öğrenci sayısı 64 iken (MEBO, 1950-1951: 270-271). ; devamsızlık, 2 yıl üst üste sınıfta kalma ve tasdikname alma -59 öğrenci- sebebiyle 70 öğrenci okuldan ayrılmıştır. (MEBO, 1950-1951: 326). Aynı eğitim öğretim yılında Lise kısmına ayrılan bütçe 138.268 Liradır. (MEBO, 1950-1951: 342-343).

Göltepelioğlu, (Aydın, 09/ 04/ 1949: 2-4) Yakup Akpınar'ın Müdür vekilliği yaptığı Aydın Lisesi'nin açılmasının maddi imkânları yetersiz bölge ortaokul mezunu gençler için sevindirici olduğunu ve hatta İzmir Lisesinden nakil gelenlerle öğrenci sayısının 100'ü bulduğunu belirtirken Okul-Aile Birliği çalışmalarının başarı ve uyumla yürütüldüğüne değinmiş, aynı zamanda okulun bina ve ihata duvarlarının yapılması ve ilçelerden gelen öğrenciler için yurt açılmasına duyulan ihtiyaca dikkat çekmiştir.

Zamanla öğrenci artışı ve binanın yetersiz gelmesi sebebiyle 1952-1953 öğretim yılında çift öğretime geçen Aydın Lisesi, 1954 yılında ek binası ile hizmete devam etmiştir. (Cumhuriyetin 50. Yılında Aydın:87).

Aydın ili genelinde 1957 yılına kadar meslek liseleri dışında tek lise Aydın Lisesidir. 1957-1958 öğretim yılında Nazilli, 1964-1965 öğretim yılında Söke, 1967-1968 öğretim yılında Çine, 1968-1969 öğretim yılında Bozdoğan, 1969-1970 öğretim yılında Kuyucak, 1972-1973 öğretim yılında Sultanhisar ve Germencik liseleri hizmete girmişlerdir. Bu okulların açılarak hizmete girmelerinde çevre halkının ve derneklerin büyük yardımları olmuştur. (Cumhuriyetin 50. Yılında Aydın:87).

4.2.3. Mesleki Öğretim

“Türk inkılâbının en başta gelen gayelerinden biri de endüstrileşme siyasetidir. Bu siyasetleşme ve makineleşme yolundaki bu gaye kökü yılların gerisinde kalan (Sultaniye). nin Türk kudretinin zafer yaratma yolundaki canlı bir şahit olan Topyatağı’ndan haşmetli bakışına istirdadı ve büyük zaferi müteakip son veriyor ve mektebin kapısındaki (Sultaniye). levhası yerine Türk inkılâbının ve inkılâpçılığının endüstrileşme gayesini istihdaf ve onu tavzih eden ‘Sanat Okulu’ levhası asılıyor.”(Cumhuriyetin 15. Yılında Aydın:62). “Amacı; yurdumuzun sanayi ihtiyaçlarına uygun modern endüstrinin ileri tekniğine kolayca uyabilecek kabiliyette kültürlü, maharetli, teknik ve teknolojik yeteneklere sahip teknik eleman ve sanatkârlar yetiştirmektir. Bu kişileri, endüstri, bayındırlık ve diğer iş ilanlarının ihtiyacı olan çeşitli sanat dallarında beceriler isteyen işlere kolaylıkla uyabilecek duruma getirebilmek için Sanat Enstitüleri, Tekniker Okulları, Teknisyen Okulları, Akşam Sanat Okulları, Pratik Sanat Okulları, Köy Kursları, Pilot Bölge Kursları açılmıştır.” (Cumhuriyetin 50. Yılında Aydın:88).

Tablo 4.21. Aydın Sanat Enstitüsü

Sanat Enstitüleri								
Yıllar	Okul Sayısı	Öğretmen Sayısı	Öğrenci Sayısı			Bitiren Sayısı		
			Toplam	Erkek	Kız	Toplam	Erkek	Kız
1923-1927	11	11	125	125	—	10	10	—
1927-1935	1	13	220	220	—	22	22	—
1935-1940	1	19	332	332	—	27	27	—
1940-1945	1	21	363	363	—	53	53	—
1945-1950	1	31	450	450	—	66	66	—
1950-1955	1	27	460	460	—	35	35	—

Kaynak: Cumhuriyetin 50.Yılında Aydın, s.89

Okulun tarihsel gelişimine baktığımızda, 1924-1925’de ‘Aydın Sanayi İdadisi’, 1927-1928’de ‘Aydın Sanatkârlar Mektebi’, 1931’de ‘Aydın Mıntıka sanat Mektebi’, 1935’de ‘Aydın Sanat Bölge Mektebi’, 1943’de ‘Aydın Erkek Sanat Enstitüsü’ isimlerini almıştır (Cumhuriyetin 50 Yılında Aydın:88). 1929-1930 öğretim yılında beş yıllık eğitime başlayan okulun futbol, basketbol ve voleybol sahaları ve tenis kortları bulunmakta ek olarak 1934 yılında 650 metrekarelik bir alana yeniden kurulmuş, 1935-1936 ders yılının sonunda 700 metre karelik tesviye atölyesi oluşturulmuştur. 1940 yılı itibariyle okul 44878 metrekarelik bir alanda konuşlanmıştır. (M. Güneş ve G. Güneş,2009: 34). Öğretim süresi ilkokulun üzerinde 5 yıl olan Sanat Enstitüsü, 1940 yılı itibariyle 3 + 2 yıl olmak üzere 2 devreye ayrılmıştır. (Cumhuriyetin 50.Yılında Aydın:88). 1943 yılı itibariyle “Aydın Erkek Sanat Enstitüsü” adını alan okula Aydın halkının rağbeti çok olmuştur. Bunda çocuklarının meslek sahibi olmalarını istemelerinin yanında devletin okul için gerekli olan malzemeleri göndermesi ve ailelerin maddi yükünün hafiflemesi de etkili olmuştur. (Ö. Karabacak ve M. Güneş, 2014:74).

1925 yılında hazırlık evresi yaşayan Sanat Enstitüsü, 1926-1927 ders yılından 1938 yılına kadar okuldan 113 tesviyeci, 6 tenekeci, 71 marangoz, 18 demirci, 15 inşaatçı mezun olmuştur. 1938 ders yılında 44 gündüzlü 200 yatılı

öğrencisi vardır. (Cumhuriyetin 15. Yılında Aydın:65). 1940 yılına dek okul sayısında herhangi bir artış olmadığı halde öğretmen ve öğrenci sayısında artış olmuş, aynı artışı gelecek yıllarda hem okul, hem de öğretmen, öğrenci bakımından görmek mümkündür. Çünkü her geçen yıl okul yapımı için ayrılan ödenekler artmış, bunun yanında halkın da büyük katkılarda bulunması ile bugünkü duruma gelinmiştir. (Cumhuriyetin 50.Yılında Aydın:83). 1945-1950 yılı itibariyle okul sayısı değişme göstermemiş fakat öğretmen öğrenci ve mezun sayısı artmıştır.

Tablo 4.22. Aydın Erkek Sanat Enstitüsü Yıllara Göre Durumu

Yıllar	Okul Türü	Şubeler	Öğretmen Sayısı	Öğrenci Sayısı			Sınıfta Kalan	Mezun
				Toplam	Gündüzlü	Yatılı		
1946-1947	Enstitü	6	---	626	387	239	131	169
1947-1948	Orta Kısım	5	35	298	249	49	124	68
	Enstitü	2		223	83	140	16	77
1948-1949	Orta Kısım	4	25	278	263	15	103	57
	Enstitü	2		460	315	145	118	100
1949-1950	Orta Kısım	4	34	315	210	105	123	48
	Enstitü	1		105	63	42	80	27

Kaynak: Milli Eğitim Bakanlığı Meslek, Teknik ve Yüksek Öğretim İstatistikleri 1946-1947: 42-43, Milli Eğitim Bakanlığı Meslek, Teknik ve Yüksek Öğretim İstatistikleri 1947-1948: 46-47, 131, Milli Eğitim Bakanlığı Meslek, Teknik ve Yüksek Öğretim İstatistikleri 1948-1949: 50-51, 158, Milli Eğitim Bakanlığı Meslek, Teknik ve Yüksek Öğretim İstatistikleri 1949-1950: 58-59,174.

1947-1948 öğretim yılında 1946-1947 öğretim yılına oranla öğrenci sayısı mezun sayısı azalırken sınıfta kalan öğrenci sayısı artmıştır. 1948-1949 öğretim yılında bir önceki yıla göre orta ve enstitü kısmında öğretmen, şube toplamında ve orta kısımda öğrenci sayısında düşüş yaşanmıştır. Orta kısımda sınıfta kalan ve mezun olan öğrenci sayısında azalma görülürken, enstitü kısmında ise bu öğretim yılında öğrenci sayısı bir önceki yılın iki katını aşmıştır. 1949-1950 öğretim döneminde ise orta kısmın toplam öğrenci sayısı ve sınıfta kalan öğrenci sayısı artarken mezun öğrenci sayısı düşmüştür. Aynı yılın Enstitü durumuna baktığımızda ise % 77,17 oranında azalarak 105 öğrenciye düşmüş mezun öğrenci sayısı da bir önceki yıla göre azalmıştır. Bu düşüşte Enstitünün yatılı kısmının kaldırılması etkilidir. 1949 yılı itibariyle Erkek Sanat Enstitüsünün yatılı kısmı kaldırılmış, yatılı öğrenciler Kastamonu ve

Enstitülerine gönderilmiş, yalnızca 110 öğrenciye öğle yemeği verileceği belirtilmiştir. (01/ 09/ 1949: 1). 1947-1948 öğretim yılında okulun 3 yıllık orta kısmından 28 öğrenci devamsızlık ve tasdikname alma sebebiyle ayrılırken, Enstitü kısmından yoğun olarak devamsızlık ve tasdikname alma sebebiyle 65 öğrenci ayrılmıştır. (MEBT (Milli Eğitim Bakanlığı Meslek, Teknik ve Yüksek Öğretim İstatistikleri) 1947-1948, 1949: 46-47). 1948-1949 öğretim yılında Orta kısımdan 49'u devamsızlıktan olmak üzere toplam 75 öğrenci, Enstitü kısmından ise 57'si devamsızlıktan olmak üzere 88 öğrenci okuldan ayrılmıştır. (MEBT1948-1949, 1950: 50-51). 1949-1950 öğretim yılında ise orta kısımdan 43 tanesi devamsızlık olmak üzere 67 öğrenci ayrılırken, Enstitü kısmından 22 öğrenci ayrılmıştır. (MEBT1949-1950, 1952: 58-59). Enstitünün en büyük sorunu devamsızlık olarak karşımıza çıkmaktadır. 1946-1947 öğretim yılında enstitüde yabancı dil eğitimi verilmezken (MEBT1946-1947, 1948: 119). , 1947-1948 öğretim yılında okulun orta ve enstitü kısmında toplam 376 öğrenci yabancı dil eğitimi Fransızca dilinde almışlardır. (MEBT1947-1948, 1949: 152). Akabinde ki eğitim öğretim yıllarını gösterir Başbakanlık İstatistik Genel Müdürlüğünün Kurumla ilgili çalışmalarında yabancı dil eğitimiyle ilgili veri bulunmamaktadır. Bu durum yabancı dil eğitiminin verilmesinin, Erkek Sanat Enstitüsünde 1947-1948 öğretim yılından sonra durdurulduğu gerçeğini beraberinde getirmektedir. Ayrıca Göltepelioğlu (Aydın,31/ 05/ 1949: 2-4, 04/ 06/ 1949: 2) gerçekleştirmiş olduğu röportajında okulun öğretmen kadrosunu branşları ile birlikte tanıtmıştır:

Mesleki Resim ve Teknoloji Öğretmeni (Okul Müdür)	Osman Süer
Fizik ve Kimya (Müdür Yardımcısı)	Orhan Bacak
Pratik Elektrik (Müdür Yardımcısı)	Kemal Alçöy
Matematik (Müdür Yardımcısı)	Kemal Müdür
Türkçe	Nuri Akyazı, Altan Tekçe, Halit Yalazargun
Matematik	Ali Kutlay, Hüseyin Tamer
Genel Mekanik	Selahattin Doğan
Sağlık Bilgisi	Dr. Reşat Esenkan
Hukuk Bilgisi	Ethem Menderes
Beden Eğitimi	Ahmet Dinçer
Ağaç İşleri Atölyesi Şef	Fazıl Pehlivan
Ağaç İşleri Atölyesi Öğretmen	Hasan Doğuşdiler, Nihat Ermiş
Tesviye Atölyesi Şef	Zühtü Erkan
Tesviye Atölyesi Öğretmenleri	Abdülkadir hazır, Avni Günay, Emin Dağhan, Mustafa Yoldaş, Nihat Göksel, İbrahim Yapıcıoğlu, Bekir Özyön, Mahmut Karagülle
Demir Atölyesi Şefi	Halis Necan
Demir atölyesi Öğretmenleri	Kamil Sarpkaya, Hasan Doğuşdı.

Görüldüğü üzere öğretmen kadrosunda Yabancı dil öğretmeni bulunmamaktadır. Bu da Erkek Sanat enstitüsünde yabancı dil derslerinin yalnızca bir yıl gösterildiğini ve akabinde tekrar kaldırıldığını göstermektedir.

Tablo 4.23. Erkek Sanat Enstitüleri Öğrencilerinin Sanat Şubelerine Göre Ayrılışları ve Mezunları

Yıllar	Öğrenci Durumu	Demircilik	Marangozluk	Tesviyeci, Tornacı, Frezeci	Özel Tesviye	Telsiz, Telgraf, Telefon
1946-1947	Okuyan	98	78	200	85	—
	Mezun	41	26	80	26	—
1947-1948	Okuyan	118	96	151	60	—
	Mezun	40	32	53	20	—
1948-1949	Okuyan	114	100	17	—	150
	Mezun	41	38	18	—	70
1949-1950	Okuyan	60	61	234	—	—
	Mezun	16	16	43	—	—

Kaynak: Milli Eğitim Bakanlığı Meslek, Teknik ve Yüksek Öğretim İstatistikleri 1946-1947: 60 ,Milli Eğitim Bakanlığı Meslek, Teknik ve Yüksek Öğretim İstatistikleri 1947-1948: 78, Milli Eğitim Bakanlığı Meslek, Teknik ve Yüksek Öğretim İstatistikleri 1948-1949: 98, Milli Eğitim Bakanlığı Meslek, Teknik ve Yüksek Öğretim İstatistikleri 1949-1950: 106.

Tablo 4.20 verilerine dayanarak daimi üç atölyenin demircilik, marangozluk ve torna, tesviye, freze sanat şubelerinde olduğu buna ek olarak 1947-1948 öğretim yılında özel tesviye ve 1948-1949 öğretim yılında ise telsiz, telgraf, telefon şubelerinin açıldığını görmekteyiz. Öğrenci sayılarında nispeten her yıl azalma dikkat çekicidir. 1949-1950 öğretim yılında da var olan sanat şubesi sayısı dörtten üçe düşmüştür. Aynı yıl torna, tesviye, freze şubesinin öğrenci artışı ise % 400 civarındadır. Ayrıca 1948-1949 öğretim yılında mezun edilen 70 telsiz, telgraf, telefon şubesi mezununun Aydın ilinde 1950 yılında ağırlık verilen telefon hattı çalışmalarında katkısı muhtemeldir. Erkek Sanat Enstitüsünün bütçe durumuna bakıldığında 1946-1947 öğretim yılında 338.969 Lira (MEBT1946-1947, 1948: 110). olan okul bütçesi 1947-1948 öğretim yılında 231.616 Liraya düşmüş (MEBT1947-1948, 1949: 144). 1948-1949 öğretim yılında 299.098 Liraya (MEBT1948-1949, 1950: 176-177). yükselmiş fakat 1949-1950 yılları arasında bütçe 241.798Liraya (MEBT1949-1950, 1952: 193). düşmüştür.

Göltepelioğlu(Aydın,31/ 05/ 1949: 2-4)., Erkek Sanat Enstitüsü ile ilgili röportajında gözlemlerine de yer vererek sanat atölyeleri ile ilgili bilgilendirmede bulunmuştur. Bu röportajda Okul Müdürü Osman Süer'in

okulda istenilen otorite ve disiplini sağladığına değindikten sonra ağaç işleri atölyesinde öğrencilerin tek tezgâhlarda öğretmenlerin denetiminde fakat kendi inisiyatiflerinde çalışabildikleri ayrıca atölyelerin bıçkı, pres ve ilk sınıflar için dörtlü tezgahlı temrin yerlerine sahip olduklarını aktarmıştır. Tesviye atölyesinde her motorun ayrı bir elektro motorla çalıştığı dolayısıyla öğrencilerin bağımsız çalışabildiği ve elektrikten tasarruf sağlandığını, ayrıca yeni alınan 2000 devirli radyal matkap tezgahının varlığının okulun gelişmişliğini gösterdiğini belirtmiştir. (Aydın,31/ 05/ 1949: 4). Göltepelioğlu, demircilik atölyesi ile ilgili olarak ise öğrencilerin demirciliğin dört kolu olan sıcak demircilik, soğuk demircilik, oksijen ve elektrik kaynakçılığı alanlarında eğitim aldığı ve atölyenin son donanımına sahip olduğu bilgisini vermiştir. Ek olarak okulun itfaiye garajının tamamlanmış olduğu, kütüphanesinin yeterli ve verimli olduğu, yatılı öğrenci sayısının azalması sebebiyle yatakhanelerin sınıfa çevrildiği bilgisi verilmiştir. (Aydın, 04/ 06/ 1949: 2).

Erkek Sanat Enstitüsü gerek yetiştirdiği öğrencilerle gerekse imkanlarını halkın hizmetine sunmak yoluyla Aydın Halkına hizmet ederken aynı zamanda sosyal yaşantısına da düzenlemiş olduğu sergilerle renk katmıştır. Enstitünün elektrik santrali okulun ihtiyacını gördüğü kadar şehrin elektriksiz kaldığı zamanlarda ihtiyacı karşılamaya çalışmıştır. (Göltepelioğlu, Aydın,04/ 06/ 1949: 2). 1948 yılında düzenlenen sergi ile öğrenciler bir yıllık çalışmalarını sergilemişlerdir. (Aydın, 12/ 06/1948: 4) Erkek Sanat Enstitüsü düzenlemiş olduğu ertesini yılki sergiyle hem öğrencilerin çalışmalarını sergilemiş hem de halk enstitünün çalışmalarını yakından takip etme fırsatı bulmuştur. (Aydın,23/ 06/ 1949: 1). Düzenlenen sergide dişçi ve kuyumcu aletleri ve boru kıvrırma makineleri gibi birçok ürün sergilenmiştir. (Göltepelioğlu Aydın,31/ 05/ 1949: 4).

Aydın İlindeki bir diğer mesleki eğitim kurumu Kız Enstitüsüdür. İlimiz Merkez İlçede Kız Enstitüsü, Akşam Kız Sanat Okulu olarak 29 Ekim 1944 tarihinde Gazipaşa İlkokulu'nun üst katında öğretime açılmıştır. (Cumhuriyetin 50.yılında Aydın: 91).

Kız Enstitülerinin amaçları “Milli Eğitim Temel İlkeleri” ne uygun olarak Türk kadınlarını:

1.).Milli kültürü benimsemiş, aile ocağına bağlı, becerikli, uyanık, bilgili ve sevecen anneler yetiştirmek.

2.).Çevrenin yaşama koşullarını geliştirmek için sosyal etkinliklerde görev almaya istekli sanat zevkini yaymak, geliştirmek ve günün ihtiyaçlarına cevap verecek biçimde kendi alanında uygulama yeteneğine ulaşmış, mahalli sanatları değerlendirmeye, yeterli mesleki bilgi ve becerilerini memleket ekonomisi yararına kullanan, zamanını ve enerjisini değerlendirebilen üretici yurttaşlar yetiştirmektir. (Cumhuriyetin 50.yılında Aydın:91).

Kız Enstitüsünün 1945-1960 yılları içindeki bina, öğrenci sayısı, mezun ve öğretmen durumlarına baktığımızda:

Tablo 4.24. Aydın Kız Enstitüleri 2. Devre

Yıllar	Okul Sayısı	Öğretmen Sayısı	Öğrenci Sayısı			Bitiren Sayısı		
			Toplam	Erkek	Kız	Toplam	Erkek	Kız
1945-1950	1	10	170	—	170	29	—	29
1950-1955	1	13	213	—	213	52	—	52
1955-1960	2	22	231	—	231	56	—	56

Kaynak: Cumhuriyetin 50.yılında Aydın, s.91

Öğretmen sayısında %120 artış görülmektedir. Bu artışın büyük bölümü 1955-1960 yılları arasına tekabül etmektedir. 1950-1960 yılları arasındaki 10 yıllık dönemde % 36 öğrenci artışı gözlenmiştir. Bahsedilen dönemde mezun öğrenci artışı ise %93 civarındadır.

21 Kasım 1944 günü resmen derslere başlan okulun ilk kadrosunda yer alan öğretmenler: Aydın Kız Enstitüsü Müdürü ve Çiçek öğretmeni Aliye Timuçin, Çamaşır ve Nakış öğretmeni Sıdıka Ulusoy, Yemek ve Ev İdaresi öğretmeni Feride Altuğ, Moda ve Çiçek öğretmeni Behiye Daldal, Biçki ve Dikiş öğretmeni Hatice Prina, Tarih ve Coğrafya öğretmeni Meliha Özgirgin'dir. (Ö. Karabacak ve M. Güneş, 2014: 74).

Kız Enstitüsü, Gazi Paşa İlkokulu binasında eğitim öğretime devam etmekteyken bina yapımı için arsa temini gerçekleştirilmiştir. (Aydın, 15/ 01/ 1949: 1-4). 1950–1951 yılında “Kız Enstitüsü” haline gelmiş ve 1954 yılında okul şimdiki binasına taşınmıştır.1959–1960 öğretim yılında Enstitünün 1. devresi

“Kız Sanat Ortaokulu” adını almış, 1964–1965 öğretim yılında ikinci devre yeni programları uygulanmaya başlanmıştır. (Cumhuriyetin 50.yılında Aydın: 91).

Tablo 4.25. Aydın Kız Enstitüsü

Yıllar	Öğretmen Sayısı	Öğrenci Sayısı			Tüm Sınıflarda Kalan			Mezun		
		Toplam	Erkek	Kız	Toplam	Erkek	Kız	Erkek	Kız	Toplam
1946-1947	20	152	—	152	21	—	21	—	16	16
1947-1948	19	184	—	184	25	—	25	—	19	19
1948-1949	14	193	—	193	39	—	39	—	45	45
1949-1950	15	152	—	152	24	—	24	—	24	24

Kaynak: Milli Eğitim Bakanlığı Meslek, Teknik ve Yüksek Öğretim İstatistikleri 1946-1947: 14-15, 98, Milli Eğitim Bakanlığı Meslek, Teknik ve Yüksek Öğretim İstatistikleri 1947-1948: 15-16, 129, Milli Eğitim Bakanlığı Meslek, Teknik ve Yüksek Öğretim İstatistikleri 1948-1949: 16-17, 155, Milli Eğitim Bakanlığı Meslek, Teknik ve Yüksek Öğretim İstatistikleri 1949-1950: 22-23,171.

1946-1947 öğretim yılında 20 olan öğretmen sayısı takip eden yıllarda düşmüştür. 1947-1948 öğretim yılında ise öğrenci ve mezun sayılarında artış görülürken 1949-1950 öğretim yılında öğrenci, mezun ve sınıfta kalan öğrenci rakamlarında düşüş yaşanmıştır. 1946-1947 öğretim yılında yalnızca 4 öğrenci okuldan ayrılırken(MEBT1946-1947,1948: 14-15). ; devamsızlık, iki yıl üst üste sınıfta kalma, hastalık ve tasdikname alma gibi sebeplerle 1947-1948 öğretim yılında 21 öğrenci ayrılırken(MEBT1947-1948,1949: 15-16). ; 1948-1949 öğretim yılında 10 öğrenci okuldan ayrılmıştır. (MEBT1948-1949, 1950: 16-17). 1949-1950 yılları arasında ise yalnızca devamsızlık ve tasdikname alma sebepleriyle toplam 13 öğrenci okuldan ayrılmıştır. (MEBT1949-1950,1952: 22-23). Okuldan ayrılma oranı %15’i geçmemiştir. Kız Enstitüsünde yabancı dil eğitimi Fransızca olarak verilmektedir. 1946-1947 öğretim döneminde 113 öğrenci(MEBT1946-1947, 1948: 117).; 1947-1948 öğretim döneminde 142 öğrenci(MEBT1947-1948, 1949: 150).; 1948-1949 öğretim döneminde 163 öğrenci (MEBT1948-1949, 1950: 191).; 1949-1950 öğretim döneminde 134

öğrenci (MEBT1949-1950, 1952: 211). Fransızca olarak yabancı dil eğitimi görmüştür. Okul bütçesine bakıldığında 1946-1947 öğretim yılında 30.578 lira olan bütçe (MEBT1946-1947,1948: 107). 1947-1948 öğretim yılında 53.534 liraya (MEBT1947-1948, 1949: 141). 1948-1949 öğretim yılında da 72. 067 Liraya yükselmiş(MEBT1948-1949, 1950: 170-171). 1949-1950 öğretim yılında 67.878 Liraya düşmüştür. (MEBT1949-1950, 1952: 188-189). 1947-1948 öğretim yılında öğretmen kadrosunda 2 erkek öğretmen (MEBT1947-1948, 1949: 129). bulunurken diğer yıllarda yalnızca bayan öğretmenlerin görev alması dikkat çekicidir.

Aydın ilinin sosyal yaşamında etkili olan eğitim kurumlarından olan kız Enstitüleri sergileri ve defileleri ile her geçen yıl ürettikleri ünler ve el işleri ile daha fazla göz doldürmüşlardır. 1948 yılında düzenledikleri sergi ile öğrenciler el işlerini sergilemişler (Aydın, 12/ 06/1948:4)., 1949 yılındaki defileleri Okul Müdürünün Türk kadınının faziletleri ve yükselmesi ile ilgili konuşmasından sonra iki sesli koro ve Türk Halk müzikleri dinletisinin akabinde öğrenciler el işlerini sergilemişler ve halk oyunları ekibi ile etkinlik son bulmuştur. (Aydın, 08/ 02/ 1949:4). 1950 yılında ise gerçekleştirdikleri elbise geçidi ile ürünlerini sergilemişlerdir. (Aydın, 14/ 02/ 1950:2)

Tablo 4.26. Aydın Akşam Kız Sanat Okulları

Yıllar	Okul Sayısı	Öğretmen Sayısı	Öğrenci Sayısı			Bitiren Sayısı		
			Toplam	Erkek	Kız	Toplam	Erkek	Kız
1945-1950	2	6	109	—	109	—	—	—
1950-1955	3	9	252	—	252	47	—	47
1955-1960	4	20	425	—	425	105	—	105

Kaynak: Cumhuriyetin 50.Yılında Aydın:91.

Akşam kız sanat Okulu 1944 yılında açılmış olmasının da etkisiyle 1945-1950 yılları arası mezun vermemiştir. Aydın ilinin ikinci Akşam Kız Sanat Okulu'nun açılışı 1949 yılında Vali Ethem Yetkiner tarafından yapılmış ve 116 öğrencinin kayıt yaptırdığı belirtilmiştir. (Aydın, 01/ 12/ 1949: 1-4)

Aydın il sınırları içinde bulunan bir diğer mesleki eğitim kurumu Ticaret Lisesi'dir. Okulun kuruluşu 1943-1944 yılına dayanmaktadır ve ilk kuruluşunda Ticaret Ortaokulu olarak ilin öğretim hayatına katılmıştır. Cemal Müren'in Pınarbaşı üstündeki büyük sayfiye evi gerekli tadilatlarla eğitim öğretime hazır

hale getirilmiş ve öğretmen kadrosunun gelişiyle okul hizmete açılmıştır. 17 Ocak 1944 günü eğitim öğretime başlayan okula 29 öğrenci devam ederken aynı zamanda okul bünyesinde kurslarda açılmıştır. 1944-1945 öğretim yılında 64 öğrenci ve iki sınıfla öğretime devam etmiştir. (Ö. Karabacak ve M. Güneş, 2014: 74). Ticaret Ortaokulu ilk mezunlarını 1945-1946 öğretim yılında vermiştir. (Cumhuriyetin 50.Yılında Aydın:90). Yeni Orta Ticaret Lise binasının plan ve projelerinin hazırlanmakta olduğu ve yakın bir tarihte eksiltmeye konulacağı halka duyurulmuştur. (Aydın, 20/ 04/ 1946: 1). Orta Ticaret Okulu 1947 yılı itibariyle de yeni binasında eğitim öğretime devam etmiştir. (Aydın, 29/ 10/ 1947: 2).

1946-1947 öğretim yılında 95 erkek 8 kız olmak üzere toplam 103 öğrencisi bulunan okuldan 20 öğrenci ayrılırken, 20 öğrenci sınıfta kalmış ve 16 öğrenci de mezun olmuştur. (MEBT1946-1947,1948: 66-67). Bünyesinde 6 öğretmeni bulunan okula ayrılan bütçe 14.715 liradır. (MEBT1946-1947,1948: 102-112). 1947 yılı itibariyle 3 sınıflı Orta Ticaret Okulunda 79 erkek 6 kız öğrenci olmak üzere kayıtlı 85 öğrencinin hepsi sınıflarını geçmiş, 21 öğrenci mezun olmuş, 19 öğrenci tasdikname almak, sınıfta 2 yıldan fazla kalmak, hastalık ve devamsızlık sebebiyle okuldan ayrılmıştır. (MEBT 1947-1948,1949: 92-93) Aynı yıl 6 erkek 1 bayan öğretmeniyle eğitim veren kuruma bir yıllık ödenek toplamı 33.915 Liradır. (MEBT 1947-1948,1949: 133-145) 1946-1947 öğretim yılında ticaret ortaokuluna kayıtlı 103 öğrenci (MEBT 1946-1947,1948: 119). ve 1947-1948 öğretim yılında kayıtlı 85 öğrencinin hepsi yabancı dil olarak Fransızca eğitimi almıştır. (MEBT 1947-1948,1949: 153)

1948-1949 öğretim yılında Ticaret Ortaokulu “Ticaret Lisesi” olarak bugünkü binasında öğretime geçmiş ve ilk mezunlarını 1950-1951 öğretim yılında vermiştir. (Cumhuriyetin 50.Yılında Aydın:90). Aydın halkının, Aydın Lisesi ile aynı gün kavuştuğu ikinci lisesi olan Ticaret Lisesi, Aydın Valisi ve Milli Eğitim Müdürünün katıldığı törenle eğitim öğretime açılmıştır. (Aydın, 02/ 10/ 1948: 1-4).

Tablo 4.27. Aydın İli Ticaret Lisesi 1945-1955 Yılları Arası Durumu

Yıllar	Okul Sayısı	Öğretmen Sayısı	Öğrenci Sayısı			Bitiren Sayısı		
			Toplam	Erkek	Kız	Toplam	Erkek	Kız
1945-1950	1	12	149	144	5	20	20	—
1950-1955	1	16	196	187	9	19	19	—

Kaynak: Cumhuriyetin 50.Yılında Aydın:90.

Göltepelioğlu'nun gerçekleştirmiş olduğu röportajda Ticaret Lisesi Okul Müdürü Halim Çaydamar Ticaret Lisesi ile ilgili şu açıklamaları yapmıştır: "...Ticaret Liselerinde, lise derslerinin hepsi okutulmakla beraber aynı zamanda ezümle Ekonomik Coğrafya, Ticari Aritmetik, Ticari Hesaplar, Mali Cebir gösterilir. Yabancı dil derslerine de daha çok önem verilir. Bu izahla şunu anlatmak isterim ki Kültür Liseleri bütün hususiyetiyle yüksek tahsil için öğrenci yetiştirdiği halde Ticaret Liseleri istihdaf ettiği mesleğe intisap edebilecek umumi ve mesleki kültür müsehhes öğrenci yetiştirir. Dünya ekonomik gelişmeye gidiyor bunu da ticari kalkınma sağlayacaktır. Bu itibarla Ticaret okullarından yetişecek bilgili tüccar ve elemanlara ihtiyacımız gittikçe artacaktır. Bunun içindir ki Bakanlık ticaret Liselerini ve Ortaokullarını umumiyetle belli başlı ticari merkezlerde açmıştır ve açacaktır." (Aydın,19/ 05/ 1949: 2) Kısa zamanda mesleki gelişim sağlamış kalifiye eleman ihtiyacını karşılayabilmek için açılan mesleki eğitim kurumlarından Ticaret Lisesi aynı zamanda yüksek öğretime de öğrenci hazırlama görevini üstlenmiştir. Kurumlarda yetişen öğrenciler daktilo kullanımı ve muhasebe gibi alanlarda birer işadami, tüccar olarak yetiştirilmektedir. Bütün bunlar göz önünde bulundurulduğunda Ticaret Lisesine öğrenci talebinin hızla artması beklenmektedir. Göltepelioğlu, (Aydın, 17/ 05/ 1949: 2) Ticaret Lisesinde 96 Orta, 58 Lise kısmında olmak üzere toplam 154 öğrenci bulunduğuna, lise kısmındaki 32 öğrencinin diğer okullardan gelen hazırlık öğrencisi olmasının lisenin daha ilk yıldan gördüğü rağbeti ortaya koyduğuna dikkat çekmektedir.

Tablo 4.28. Aydın İli Ticaret Lisesi Yıllara Göre Durumu

Yıllar	Okul Türü	Sınıflar	Öğretmen Sayısı	Öğrenci Sayısı			Bitiren Sayısı		
				Toplam	Erkek	Kız	Toplam	Erkek	Kız
1948-1949	Orta	3	8	94	90	4	11	10	1
	Lise	1	9	52	50	2	—	—	—
1949-1950	Orta	3	7	93	90	3	16	16	—
	Lise	2	5	53	51	2	—	—	—

Kaynak: Milli Eğitim Bakanlığı Meslek, Teknik ve Yüksek Öğretim İstatistikleri 1948-1949:120-121, Milli Eğitim Bakanlığı Meslek, Teknik ve Yüksek Öğretim İstatistikleri 1949-1950:130-131

Tablo verilerine dayanarak 1949-1950 öğretim yılında lise kısmında 2. sınıf açılmış olmasına rağmen öğretmen sayısındaki düşüş, öğrenci sayısının sabit kalması dikkat çekicidir. Yeni açılan okul olması sebebiyle mezun öğrencisi mevcut değildir. Orta kısımda ise mezun sayısı 5 kişi artmıştır. İlk yılındaki öğrenci sayısındaki artışı 2. Yılında yakalayamamasında Aydın Lisesinin de aynı yılda açılması ve Ticaret Lisesinin yatılı kısmının bulunmamasıyla açıklamak mümkündür. 1948-1949 öğretim yılında Ticaret Lisesinin Orta ve Lise kısmından devamsızlık, üst üste 2 yıl sınıfta kalma ve tasdikname alma sebebiyle 11 öğrenci ayrılmıştır. (MEBT 1948-1949,1950: 120). 1949-1950 öğretim yılında ise bu sayı 17 öğrenciye yükselmiştir. (MEBT 1949-1950,1952:130) Yabancı dil öğretimine önem veren kurumda 1948-1949 öğretim yılında toplam 146 öğrenci yabancı dil eğitimini Fransızca olarak görmekteyken (MEBT 1948-1949,1950: 193)., 1949-1950 öğretim yılında genel mevcudun 58 öğrencisi Fransızca eğitim görmektedir. (MEBT 1949-1950,1952:214). Okul bütçesi ise ikinci yılında 38. 896 Liradan.(MEBT 1948-1949,1950: 183)., 52.925 Liraya yükselmiştir. (MEBT 1949-1950,1952:201).

Aydın halkı için bir eğitim kurumu olmakla kalmayan Ticaret Lisesi halkın eğitimi ve bilgilendirilmesi için girişimlerde bulunurken aynı zamanda Aydın İlinin sosyal yaşantısını da renklendirmiştir. Ticaret Lisesi öğrencileri tarafından haftalık serbest konferanslar verilmeye başlandı. (Aydın, 19/ 01/ 1950: 2). Konferanslarla öğrenciler demokratik bir ortamda serbestçe düşüncelerini ifade etme olanağı bulurken aynı zamanda halkın bilgilendirilmesi sağlanmıştır. Halkın bilgilendirilmesinin yanında eğitilmesi görevini de üstlenen Ticaret Lisesi tarafından halka ücretsiz Muhasebe ve

Gelir Vergisi Akşam Ticaret Kursu açılmıştır. (Aydın, 07/ 03/ 1950: 3). Ticaret Lisemizde Birleşik Amerika Devletleri Ekonomik Coğrafya Sergisi açılmıştır ve sergiye Amerikan hükümetinin Ankara Büyükelçiliği temsil edilmiştir. (Aydın, 06/ 12/ 1949: 1-4). Aynı zamanda Orta Ticaret Okulunun Ticaret Lisesi olması sebebiyle okul-aile birliği menfaatine balo düzenlenmiştir. (Aydın, 21/ 09/ 1948: 1).

3. milli eğitim Şurası kararları gereğince oluşturulacak Okul-Aile Birliklerinin ilk toplantı tarihleri: Ticaret Okulu için 29 Ocak 1947; Kız Enstitüsü için 1 Şubat 1947; Erkek Sanat Enstitüsü için 2 Şubat 1947 olarak belirlenmiştir. (Aydın, 21/ 01/ 1947: 1). Orta Ticaret Okulunun Vali Vekili Aziz AYTEKİN ve Milli Eğitim Müdürü'nün de katılımıyla gerçekleşen ilk okul-aile birliği toplantısında Okul-aile birliğinin önemi öğrenci velilerine anlatılmaya çalışılmış ve kurul seçimi gerçekleştirilmiştir. (Aydın, 18/ 02/ 1947: 1-2). Kız Enstitüsünün ilk okul aile birliği toplantısında ise enstitü müdürü Aliye TİMOÇİN okul-aile işbirliğinin önemine değinerek devamsızlık, disiplin yönetmeliği hakkında öğrenci velilerini bilgilendirmiş ve sağlık eğitimi ile sosyal eğitim üzerinde önemle durmuştur. Konuşmasının akabinde ise kurul seçimi gerçekleştirilmiştir. (Aydın, 06/ 02/ 1947: 1). Erkek Sanat Enstitüsünde oluşturulan okul-aile birliği kurulu öğrencilerin ders ve devam durumları ile ilgili velileri bilgilendirmek adına okul tarafından karne uygulamasının başlatılması ve öğrencilerin aşırılıklarının mektupla ailelere bildirilmesi, sınıf geçme yönetmeliğinin çoğaltılarak velilere dağıtılması yönünde kararlar almıştır. (Aydın, 15/ 02/ 1947: 4).

4.2.4. Ortaklar Köy Enstitüsü

Ortaklar Köy Enstitüsü'nün kuruluşu ve Köy Enstitüleri tarihindeki önemi Kızılçullu Köy Enstitüsü yerine kurulmuş olması ve kuruluşunda Kızılçullu Köy Enstitüsü öğretmen ve öğrencilerinin fiilen emeğinin olmasıdır. Ortaklar Köy Enstitüsü, Kızılçullu Köy Enstitüsü'nün Köy Enstitülerinin temel kuruluş yeri fikrine aykırı olarak kırsalda kurulmamış olması ve ilk yöneticilerinin sistemin bütününe ters düşen uygulamada bulunması sebebiyle yeni açılacak enstitüye taşınması amacıyla açılmıştır ancak ayrı bir kurum olarak hizmet vermiştir (Kocabaş, 2014: 13). Okulun bugünkü temeli, 16.09.1944 yılında atılmış 1945–1946 yılında da öğretime başlamıştır (Cumhuriyetin 50.yılında Aydın:92). Kızılçullu Köy Enstitüsünden gelen 100 öğrenciyle

başlanan Ortaklar yolculuğu kısa sürede meyve vermeye başlamış, birinci yılın sonunda 12 pavyon tamamlanmış 1945-1946 öğretim yılında ise 15 öğretmen konutu tamamlanırken 33 bina kullanılır hale getirilmiş ve 500 dekarlık bataklık arazi ekime dikime açılmıştır. (Güneş ve Karabacak, 2014: 101). Ortaklar Köy Enstitüsünün ikinci yılındaki öğrencilerin geçit töreniyle başlayan, Aydın Valisi, İncirliova Belediye Başkanı, bucak müdürlerinin, yakın köy halkının ve öğretmenlerin katıldığı törende okul müdürü Hayri Çakaloz 1944 yılında Kızılçullu Köy enstitüsü öğrencileri ile temeli atılan okulun 1945 yılında müstakilen işe başladığını ve 1947 yılı itibariyle 270 dekar arazinin sürülerek ekildiğini, derslik, ışık, revir ve kütüphane yapıldığını açıklamıştır. Ayrıca vali okula getirilen suyun açılışını yapmıştır.(Aydın, 19/ 04/ 1947: 1-4)

Tablo 4.29. Ortaklar Köy Enstitüsü'nün Yıllara Göre Durumu

Yıllar	Okul Sayısı	Öğretmen Sayısı	Öğrenci Sayısı			Bitiren Sayısı		
			Toplam	Erkek	Kız	Toplam	Erkek	Kız
1944-1945	1	30	210	120	90	—	—	—
1945-1950	1	75	300	225	75	72	66	6
1950-1955	1	87	350	250	100	51	48	3

Kaynak: Cumhuriyetin 50.yılında Aydın, s.93

Tablo verilerine dayanılarak enstitünün öğretmen sayısı her beş senelik dönemlerde ciddi artışlar gösterdiği ancak öğrenci sayısının artan nüfusa oranla ve Denizli, Muğla, Aydın gibi şehirlerden öğrenci alan bölge okulu olmasına karşın artış oranının düşüktür. Artış oranındaki bu düşüklük 1946 yılı itibariyle Köy Enstitüleri için yapılan olumsuz propagandalardan halkın etkilenmesinin yanında 1947 yılı itibariyle yapılan yönetmelik değişiklikleriyle ve yeni atamalarla değişen kadrolar sebebiyle enstitülerin özünden farklı bir yapı kazanmasının etkisi vardır.

Ortaklar Köy Enstitüsü 1945-1946 öğretim yılı sonunda 74 mezun vermiştir ve 1946-1947 öğretim yılında 407 öğrencisi ve 7 kadın, 12 erkek öğretmeni bulunan okulun çalışma saati 44 saat olup 22 saati kültür, 11 saati ziraat ve 11 saati sanattır. Okulun çalışmalarıyla çorak ve bataklık bir araziden verimli arazilere sahip bir köy ortaya çıkmıştır. (Göltepelioğlu, Aydın, 29/ 04/1947). Köy Enstitüsünün 9. Yıl kutlamalarında idare binasının yenilendiği, üç öğretmen evinin yapıldığı ve diğer binalara ekler yapıldığı törene katılanlar

tarafından görülmüştür. (Aydın, 19/ 04/ 1949:1-4) Göltepelioğlu, (Aydın, 14/ 01/ 1950:2) 1950 yılının ilk röportajında yapılmakta olan 500 kişilik yemekhane ve üst katında yapılacak yatakhane sebebiyle öğrenci alma potansiyeli artacak okulun bu yeni binasını müjdelemiştir. Köy Enstitülerinin 10. Yıl kutlamalarında Aydın Valisi Ethem Yetkiner ve Okul Müdürü Ali Yalkın tarafından Öğretmen okullarının önemi ve faydaları konulu konuşmalar yapılmıştır.(Aydın, 20/ 04/ 1950: 1-4).

Tablo 4.30. Ortaklar Köy Enstitüsü Öğretmen ve Öğrenci Durumları

Yıllar	Öğretmen Sayısı	Öğrenci Sayısı			Tüm Sınıflarda Kalan			Mezun		
		Toplam	Erkek	Kız	Toplam	Erkek	Kız	Erkek	Kız	Toplam
1946-1947	---	408	370	38	53	46	7	91	4	95
1947-1948	28	375	344	31	118	109	9	87	14	101
1948-1949	32	310	289	21	45	38	7	50	2	52
1949-1950	27	476	428	48	63	53	10	36	2	38

Kaynak: Milli Eğitim Bakanlığı Meslek, Teknik ve Yüksek Öğretim İstatistikleri 1946-1947: 8-9; Milli Eğitim Bakanlığı Meslek, Teknik ve Yüksek Öğretim İstatistikleri 1947-1948: 10-11, 128, Milli Eğitim Bakanlığı Meslek, Teknik ve Yüksek Öğretim İstatistikleri 1948-1949: 12-13, 155, Milli Eğitim Bakanlığı Meslek, Teknik ve Yüksek Öğretim İstatistikleri 1949-1950: 12-13, 169.

Kuruluşu itibariyle öğretmen sıkıntısı yaşayan enstitü için Kızılçullu Köy Enstitüsü öğretmenlerinin her iki enstitüde de derse girmeleri planlanmıştır. (Güneş ve Karabacak, 2014: 101). Tablo verilerine dayanarak 1947-1948 öğretim yılında 28 olan öğretmen sayısı 1948-1949 öğretim yılında artmasına rağmen öğrenci sayısında ve mezun sayısında düşüş yaşanmıştır. 1949-1950 öğretim yılında öğrenci sayısı 166 artarak 476'ya ulaşmışsa da mezun öğrenci sayısı bir önceki yıla oranla düşmüştür. Okuldaki kız öğrenci durumuna baktığımızda ise kız öğrenci sayısının 1949-1950 öğretim yılından önce % 10'un üzerine çıkmadığı görülmüştür. Okulun bütçe durumuna baktığımızda: 1947-1948 öğretim yılında 427.570 Lira(MEBT1947-1948, 1949: 140).; 1948-1949 öğretim yılında 574.944 Lira(MEBT1948-1949, 1950: 170-171).; 1949-1950 öğretim yılında 491.981 Lira (MEBT1949-1950, 1952: 186-187). olduğu görülmektedir. 1046-1947 öğretim yılında ölüm ve iki yıl üst üste sınıfta kalma sebebiyle 13 öğrenci okuldan ayrılmış(MEBT1946-1947, 1948: 8). : takip eden

iki eğitim öğretim yılında okuldan ayrılan görülmezken 1949-1950 öğretim yılında 40 öğrenci tasdikname alma sebebiyle toplamda 71 öğrenci ayrılmıştır. (MEBT 1949-1950, 1952: 12-13)

Ortaklar Köy Enstitüsü'nün Aydın ilinin ilköğretim alanındaki gelişmesine ve öğretmen ihtiyacının karşılanması sorununun çözümüne katkısı yadsınamaz. 1947 yılı itibariyle İl dâhilinde ilkokullarda görev yapan 105'i Kızılçullu Köy Enstitüsü, 41'i Ortaklar Köy Enstitüsü mezunu olmak üzere toplam 146 öğretmen sayısına 59 Ortaklar Köy Enstitüsü mezunu katılacağı ve okul yapımı için Milli Eğitim Bakanlığı tarafından gönderilen 85.000 Liralık bütçenin köylere paylaştırıldığı müjdelendi. (Aydın, 05/06/1947:1). 1949 yılında Ortaklar Köy Enstitüsü mezunu ve Aydın il emrine verilen 23 öğretmen mesleki ve idari staj görmüşlerdir. (Aydın, 01/09/1949:1).

Ortaklar Köy Enstitüsü müdürlük görevini Kızılçullu Köy Enstitüsü öğretmenlerinden Hayri Çakaloz üstlenmiştir. Kocabaş (2014: 18). Çakaloz ile İsmail Hakkı Tonguç'un enstitü felsefesinde ortak görüşlere sahip iki dost olduklarını belirtmiştir. Dönemin Milli Eğitim Bakanı Reşat Şemsettin Sıracı döneminde başlayan enstitülerde kadro değişim uygulamasından Hayri Çakaloz'da etkilenmiştir. "1946 sonu Ankara'daki rüzgârların değişmesi Tonguç ve Yücel'in görevlerinden ayrılması sonrası Ortaklar Köy Enstitüsünde de değişiklikler başlar. 12.12.1945-20.06.1947 tarihleri arasında Ortaklar Köy Enstitüsü müdürlüğünü başarıyla yürüten Hayri Çakaloz, Uşak il emrine öğretmen olarak atanır. Sonraki dönemde, 20.06.1947-10.01.1949 tarihleri arasında Arif Gönendik Ortaklar Köy Enstitüsü müdürlüğünde bulunurlar." (Kocabaş, 2014: 32). Arif Gönendik'in müdürlüğü döneminde gerçekleştirilen 1948 yılı kutlamalarında geçit töreni ve kutlamalara ilaveten düzenlenen sergide erkek öğrencilerin resimleri ve kız öğrencilerinin el işlerinin yanında marangozluk atölyesindeki öğrencilerin ürettikleri köylünün ihtiyaçlarını karşılayacak ürünler sergilenmiştir. (Aydın, 17/04/1948: 1).

Enstitünün, yöre halkına eğitimin yanında kültürel ve ekonomik katkıları da olmuştur. Okulun döner sermayesinin yetiştirmiş olduğu iyi cins sığır ve merinos koyunlar damızlık olarak çevreye yayılmış ve çevre hayvancılığının geliştirmiştir. Ayrıca İlk folklor çalışmaları okul bünyesinde başlamış ve katılan folklor yarışmalarında okul Aydın ve İzmir'de dereceler almıştır. (Cumhuriyetin 50.yılında Aydın:92).

DP iktidarı döneminde enstitülerde karma eğitime son verilmiş ve 1951 yıldan sonra kız öğrenciler başka okullara nakledilmiş, okula 1961–1962 yılında yeniden kız öğrenciler alınmaya başlanmıştır. İlkokuldan sonra beş yıl olan öğretim süresi 1954 yılında kabul edilen 6234 sayılı kanunla ilkokullardan sonra altı yıla çıkarılmıştır. (Cumhuriyetin 50.yılında Aydın:92). Bu kanunla Ortaklar Köy Enstitüsü son bulmuş, Ortaklar İlköğretmen Okulu ismini almıştır.

5. SONUÇ VE ÖNERİLER

Sahip olduğu özel konum ve iklimi sebebiyle birçok uygarlığa ev sahipliği yapmış olan Aydın ili köklü bir tarihe sahip yerleşim birimidir. 1946 yılı itibariyle Bozdoğan, Çine, Karacasu, Nazilli, Söke ve Koçarlı olmak üzere il merkezine bağlı altı ilçesi bulunmaktadır. Söz konusu yıllar arasında il genelinde imar faaliyetlerine ağırlık verilirken özellikle elektrik ve su ihtiyacının karşılanması için çalışmalarda bulunulmuştur. İl nüfusu 1945 yılından 1950 yılına kadar %15 artmıştır. Bu artışta ilin aldığı göçlerin etkisi büyüktür. İl nüfusu ile birlikte eğitime ve eğitim kurumuna duyulan ihtiyaç da artmıştır.

Cumhuriyetin kuruluşundan itibaren baş dava olarak görülen eğitim öğretimin geliştirilmesi amacıyla yapılacak çalışmalara hiçbir dönemde ara verilmemiştir. II. Dünya Savaşı ve etkilerinin hissedildiği sonraki yıllarda dahi okul yapımına devam edilmiş, Köy Enstitüleri projesi ile öğretmen ihtiyacını karşılanmasına çalışılmıştır. Savaş koşullarının ekonomik sıkıntılara sebep olduğu 1941 yılında okul sayısında düşüş yaşanmışsa da 1943 yılı itibariyle okul sayısında artış süreci başlamıştır. Savaşın ekonomi üzerindeki yıkıcı etkisinin azaldığı 1946 yılı itibariyle ilin okul ihtiyacını karşılamak için yerel yöneticiler, merkezi yönetim temsilcileri ve halk güç birliği yaparak okul yapımına hız vermişlerdir. Okul yapımındaki artışta ve öğretmen ihtiyacının karşılanmasında ilde bulunan Ortaklar Köy Enstitüsünün katkısı yadsınamaz bir gerçektir. 1946-1950 yılları arası dönemde ilköğretimde her yıl okul sayısı, öğrenci sayısı ve öğretmen sayısında artış gözlenirken eğitime ayrılan bütçede de artış mevcuttur. İl ödeneğinin neredeyse yarısı dönem içerisinde ilköğretime ayrılmıştır. Öğrenci sayısında ise 1946-1951 yılları arasında % 29,55'lik bir artış mevcutken kız öğrenci sayısı da toplamın %50sine yaklaşmıştır ki bu kız öğrencilerinde eğitim yaşantısına daha fazla katılmaya başladığını gösterir. Dönem içerisinde mezun öğrenci sayısı ise % 44.68 artmıştır.

İl bünyesinde 1927-1928 öğretim yılında kurulan ilk ortaokul onuncu yılında üst eğitim kurumlarına 549 mezun vermiştir. Savaş döneminde öğrenci sayısı çok artan okul ikili öğretime geçmek durumunda kalmışsa da ilde yeni okulların açılması ve hükümet tarafından mesleki eğitime önem verilmesi gibi sebeplerle öğrenci yoğunluğu azalmıştır. İl bünyesinde bulunan iki ortaokula bahsi geçen dönemde üç okul daha eklenmiştir. Bu okullar Söke, Karacasu ve Çine'de açılan ortaokullardır. Ortaokul ve öğretmen sayısı artmasına karşın

öğrenci sayısında yeterli artış görülmemektedir. Bu durum hükümetin mesleki eğitime verdiği önem doğrultusunda ilde açılan Erkek Sanat Enstitüsü, Kız Sanat Enstitüsü ve Ticaret Lisesi gibi mesleki eğitim kurumlarına öğrencilerin yönlendirilmesinden kaynaklanmaktadır. 1946- 1950 yılları arasında sınıfta kalma nispetlerinde düşüş söz konusudur. Ayrıca Orta okullarda gösterilen İngilizce, Fransızca ve Almanca derslerinde öğrenci sayılarında yığılma olan ders Fransızcadır. Hatta 1950-1951 öğretim yılında Aydın Lisesi orta kısmı hariç tüm ortaokullarda Fransızca tek yabancı dil dersi olarak okutulmuştur.

1948-1949 öğretim yılında Aydın İlinin hasretle beklediği Aydın Lisesine kavuşulmuştur. İlk yıl yeni kurulmuş olması sebebiyle mezun vermeyen okuldan 3. Yılında 47 öğrenci mezun olmuştur ve bu öğrencilerin 6 tanesi kız öğrencilerdir. Okul öğrenci sayısında bahsi geçen dönemde %185 artış gözlemlenmiştir. Kuruluşundan 1950 yılına kadar kız öğrenci sayısında % 271,42'lik artış gerçekleşmişse de toplam öğrenci içindeki payının %9,70 olması halen ortaöğretimde kız öğrencilerin yeterince yer almadığını gözler önüne sermektedir. Öğretmen ve öğrenci sayısındaki artışın en önemli sebebi yatılı okul olmasından kaynaklanmaktadır. Lise öğrencileri yabancı dil eğitimlerini Almanca, İngilizce ve yoğun olarak Fransızca dillerinde almışlar. Aydın Lisesi 1957 yılına kadar ilin tek lisesi olarak eğitime devam etmiştir.

II. Dünya Savaşı sonrası kurulan Ticaret Ortaokulu 1944-1945 öğretim yılında 2 sınıf ve 64 öğrenciye sahipti. 1946 yılı itibariyle 103 öğrencisi olan okulun 1950 yılı itibariyle öğrenci sayısı 93'e düşmüş, kız öğrenci sayısı da paralelinde azalmış toplam öğrenci sayısının ancak %3,22'sine tekabül etmiştir. Aydın Lisesi kuruluşu ile aynı yıl Ticaret Ortaokulu, orta kısmında bünyesinde barındırarak Ticaret Lisesine dönüştürülmüştür. Okulun öğrenci sayısının kuruluşundan 1950 yılına kadar sabit kalmıştır, kız öğrenci sayısı toplamın % 4,44'ünü oluşturmaktadır. Yabancı dil eğitimlerini Fransızca olarak almışlardır.

Kız çocuklarının topluma ve aile kurumuna faydalı birer birey olarak yetiştirilmelerini amaçlayan Kız Enstitüsü 1944 yılında eğitime başlamıştır. Kız Enstitüsü öğrencileri yabancı dil eğitimlerini Fransızca dilinde almışlardır. 1949-1950 öğretim yılına kadar artış gösteren öğrenci ve mezun sayısı bu yıl itibariyle düşmüştür. Okuldan ayrılan öğrenci nispeti kuruluşundan itibaren %15'i geçmemiştir. 1947-1948 öğretim yılından sonra öğretmen kadrosunda erkek öğretmenin yer almaması dikkat çekicidir. Aydın ilinde bulunan Ticaret

Lisesi, Aydın Lisesi gibi kurumlarda kız öğrenci sayısının azlığı ilde bulunan Kız Enstitüsünün veliler tarafından daha fazla tercih edilmesinden de kaynaklanmaktadır.

Aydın İlinin diğer bir eğitim kurumu olan 1924-1925 öğretim yılında Aydın Sanayi İdadisi adıyla anılan okul 1940 yılı itibariyle 3+2 olarak iki devreye ayrılmış ve 1943 yılında Aydın Erkek Sanat Enstitüsü adını almıştır. Enstitünün üç ana şubesi olan demircilik, marangozluk ve torna tesviye şubeleri süreklilik arz ederken özel tesviye ve telsiz, telgraf, telefon şubeleri kapatılmıştır. 1949-1950 öğretim yılında yatılı kısmının kaldırılması sebebiyle öğrenci ve mezun sayısında düşüş yaşanmıştır. Okulda yalnızca 1947-1948 öğretim yılından bir yıl süresince Fransızca olarak yabancı dil dersi gösterilmiştir. Okul mezunu olan 138 demirci, 112 marangoz, 164 torna tefsiyeci, 46 özel tesviye ve 70 telsiz telgraf telefon bölümü öğrencilerin şehrin imarında ve iletişimde katkısı büyüktür. Aynı zamanda okul bünyesinde bulunan elektrik santrali ve itfaiye garajı ile de halka hizmet sunmuşlardır.

Ortaklar Köy Enstitüsü açılan 20. enstitü olarak, Aydın ili tarihinde önemli bir yere sahiptir. 1945-1946 ders yılında öğretime başlayan okul ile birçok öğretmen kazandırmanın yanında yaptığı tarım ve hayvancılık uygulamalarıyla ilin ekonomisinin canlanmasına ve folklor çalışmaları gibi kültürel faaliyetlerle ilin kültürel gelişimine destek vermiştir. Dönem içerisinde öğretmen sayısında dalgalanma görülürken, öğrenci sayısı 1949-1950 yılına kadar düşüş yaşamış bu yıl tekrar yükselmiştir. Mezun öğrenci sayısında ise 1947-1948 yılı sonrası ciddi düşüş görülmektedir. Öğrenci ve mezun sayısındaki bu düşüş 1946 yılı itibariyle Köy Enstitüleri için yapılan olumsuz propagandalardan halkın etkilenmesinin yanında 1947 yılı itibariyle yapılan yönetmelik değişiklikleriyle ve yeni atamalarla değişen kadrolar sebebiyle enstitülerin özünden farklı bir yapı kazanmasından kaynaklanmaktadır.

Aydın ilinde bulunan orta öğretim ve mesleki eğitim kurumlarında dikkat çeken ortak nokta yabancı dil eğitiminin yoğun olarak Fransızca olmasıdır. Kurumlar sadece eğitim öğretim işlevini yerine getirmemişler aynı zamanda düzenledikleri sergi, defile, konferans, ücretsiz kurslar, konferanslar ve kutlamalar ile halkın sosyal yaşamını renklendirmişler ve gelişimlerini desteklemişlerdir.

1947 yılı itibariyle il genelinde okul-aile birlikleri tüm ğretim kademelerinde oluşturularak işlerlik kazandırılmıştır. Bu sayede ğrenci, veli ve okul çgeni oluşturularak dayanışma arttırılmış aynı zamanda okul ihtiyaçları karşılanmıştır.

Savaş dönemi koşullarının ve etkilerinin geçmesi, ekonominin tekrar canlanması ve gerek hükümet gerekse yerel yöneticiler ve halkın okuma davasına tam anlamıyla eğilmeleri, formal eğitim alanında Aydın İlindeki eğitim kurumları, ğrenci sayıları ve ğretmen nitelik ve sayılarında artışı beraberinde getirmiştir. Dönemin etkileri ve eğitim politikalarının Aydın İlindeki yansımaları informal boyutta eğitimi nasıl etkilediği Halkevleri ve kurslar incelenerek ortaya konulmalıdır.

KAYNAKLAR

- Ahmad, F. (2014). Modern Türkiye'nin Oluşumu (Çev. Y. Alogan). İstanbul: Kaynak Yayınları. (Eserin Orijinali 1993'de Yaymlandı).
- Akdağ, M. (2008). Türkiye'de Çok Partili Yaşama Geçiş Sürecinde İlin Sosyal ve Ekonomik Şartları Işığı Altında Aydın'da Siyaset (1946-1950). Aydın: Başkar Ofset.
- Akdur, R. (2001). Sıtma. 2 Eylül 2015, <http://sbu.saglik.gov.tr/Ekutuphane/kitaplar/sıtma.pdf>
- Akşin, S. (1996). Ana Çizgileriyle Türkiye'nin Yakın Tarihi 1789-1980. Ankara: İmaj Yayınevi.
- Akyüz, Y. (2007). Türk Eğitim Tarihi M.Ö.1000- M.S. 2007. Ankara: Pegem Yayıncılık.
- Albayrak, M. (2004). Türk Siyasi Tarihinde Demokrat Parti (1946-1960). Ankara: Phoenix Yayınevi.
- Ankara: Ankara Üniversitesi Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü, 221–222.
- Atatürk, M. K. (2005). Nutuk. Ankara: Art Basın Yayın.
- Avcioğlu, D. (2015). Türkiye'nin Düzeni (Dün, Bugün, Yarın). İstanbul: Kırmızı Kedi Yayınevi.
- Aydın Gazetesi. (Okul-Aile) Birlikleri. 21/ 01/ 1947.
- Aydın Gazetesi. 24. Yılda Milli Eğitim Durumu. 29/10/ 1947.
- Aydın Gazetesi. Aydın Bölgesi Sıtma Savaş Başkanlığından. 13/ 05/ 1947.
- Aydın Gazetesi. Aydın Ticaret Lisesi Müdürlüğünden. 07/ 03/ 1950.
- Aydın Gazetesi. Aydın'da Nüfus Çalışmaları. 25/ 01/ 1947.
- Aydın Gazetesi. Aydın'da Verem Savaş Derneği. 12 /02 /1949.
- Aydın Gazetesi. Aydın'da Yapılacak Kapalı Tribün Projesi Hazırlanıyor. 17/ 06/ 1950.

Aydın Gazetesi. Dört Belediyemizin Daha Su Tesisleri Yapılıyor. 06/ 04/ 1950.

Aydın Gazetesi. Erkek Sanat Enstitüsü 1948-1949 Öğretim Yılı Sergisi Açıldı. 23/ 06/ 1949.

Aydın Gazetesi. Erkek Sanat Enstitüsü Okul-Aile Birliği. 15/ 02/ 1947.

Aydın Gazetesi. Erkek Sanat Enstitüsü Yatılı Kısmı Kaldırıldı. 01/ 09/ 1949.

Aydın Gazetesi. İlçe Teşkilatı Germenciklilere Bütün Yurda Hayırlı Olsun. 03/ 01/ 1948.

Aydın Gazetesi. İlimiz Nüfusu Artmakta Devam Ediyor. 05/ 02/ 1949.

Aydın Gazetesi. İlimiz Nüfusu. 26/ 01/ 1950.

Aydın Gazetesi. İlimizde Görülen Çekirgeler. 22/ 05/ 1947.

Aydın Gazetesi. İlimizde İlköğretim Faaliyeti. 03/ 03/ 1951.

Aydın Gazetesi. İlimizin Nüfusu. 18 /11/ 1950.

Aydın Gazetesi. İncirliova Belediye Binası Bitti Okul Da Bitmek Üzeredir. 25/ 05/ 1948 .

Aydın Gazetesi. İncirliova'da Faaliyet. 17/ 07/ 1948.

Aydın Gazetesi. İncirliova'da Yeni Elektrik Tesisi Tamamlanıyor. 22/ 03/ 1949.

Aydın Gazetesi. Karacasu Gelişmekte Devam Ediyor. 12/ 06/ 1949.

Aydın Gazetesi. Karacasu Ortaokulu. 30/ 05/ 1949.

Aydın Gazetesi. Karacasu Ortaokulu. 30/ 05/ 1950.

Aydın Gazetesi. Karacasu'nun Işık İş De Yardım Fonu İle Hallolundu. 05/ 05/ 1949.

Aydın Gazetesi. Kız Enstitümüzde Okul-Aile Birliği Kuruldu. 06/ 02/ 1947.

Aydın Gazetesi. Kız Enstitüsü Binası. 15/ 01/ 1949.

Aydın Gazetesi. Kız Sanat Enstitüsünde Elbise Geçidi. 14/02/1950.

Aydın Gazetesi. Kız Sanat enstitüsünün Defilesinde. 08/02/ 1949.

Aydın Gazetesi. Kız ve Erkek Sanat Enstitüleri Sergisi Açıldı. 12/ 06/ 1948.

Aydın Gazetesi. Koçarlı İlçemizin Açılma Töreni. 04/ 04/ 1946.

Aydın Gazetesi. Koçarlı İncirliova Yolu.03/ 05/ 1949.

Aydın Gazetesi. Koçarlı Ortaokul Temeline Dün Törenle Başlandı. 11/ 02/ 1950.

Aydın Gazetesi. Koçarlı'nın Elektrik İşi De Fondan Yardım Ve İller Bankasından İstikrazla Başarılıyor. 07/ 05/ 1949.

Aydın Gazetesi. Köy Enstitüleri 10. Kuruluş Yıldönümü Bayramı. 20/04/1950

Aydın Gazetesi. Köy Enstitüleri Bayramı Ortaklarda Parlak Bir Törenle Kutlandı. 17/ 04/ 1948.

Aydın Gazetesi. Köy Enstitüsü Mezunları Staj Görecekler. 01/ 09/ 1949.

Aydın Gazetesi. Kuyucak'ta Kültür Çalışmaları. 05/ 03/ 1946.

Aydın Gazetesi. Kültür Müesseselerimiz Erkek Sanat Enstitüsü. 04/ 06/ 1949.

Aydın Gazetesi. Kültür Müesseselerimiz Erkek Sanat Enstitüsü. 31/ 05/ 1949.

Aydın Gazetesi. Liselerimizde Dün Törenle Derslere Başlandı. 02/10/1948.

Aydın Gazetesi. Memleket Hastanesine 50 Yataklı Verem Pavyonu Eklenecek. 07/ 06/ 1949.

Aydın Gazetesi. Menderes Köprüsü. 06/ 03/ 1948

Aydın Gazetesi. Milli Eğitim İşleri. 01/ 10/ 1946.

Aydın Gazetesi. Orta Ticaret Lisesi Binası Yapılıyor. 20/ 04/ 1946.

Aydın Gazetesi. Orta Ticaret Okulu Okul-Aile Birliği Toplantısı Yapıldı. 18/ 02/ 1947.

Aydın Gazetesi. Ortaklar Köy Enstitüsü Bayramı Alaka ve Heyecanla Kutlandı. 19/ 04/ 1947.

- Aydın Gazetesi. Parasız Aşı. 30/ 01/ 1947.
- Aydın Gazetesi. Sıtma İle Savaş Çalışmaları. 25/ 03/ 1947.
- Aydın Gazetesi. Sıtma Savaş Teşkilatı. 24/ 09/ 1949.
- Aydın Gazetesi. Söke akşam Kız Sanat Okulu Açıldı. 01/ 12/1949.
- Aydın Gazetesi. Söke Bağarası Yolu'nun İnşasına Başlandı. 08/ 04/ 1948
- Aydın Gazetesi. Söke Bağarası Yolunda Menderes Köprüsü Bitti. 26/ 11/ 1949
- Aydın Gazetesi. Şirin Çine'nin Elektrik Ve Su İşleri Hükümet Yardımı İle Tamamlanıyor. 30/ 06/ 1949.
- Aydın Gazetesi. Şirin Nazilli Yeni Bir Eser Kazanacak. 02/ 02/ 1950.
- Aydın Gazetesi. Telefon Santrali. 14/ 01/ 1950.
- Aydın Gazetesi. Ticaret Lisemizde Birleşik Amerika Ekonomik Coğrafya Sergisi Açıldı. 6/ 12/ 1949.
- Aydın Gazetesi. Ticaret Lisemizin Balosu. 21/ 09/ 1948.
- Aydın Gazetesi. Ticaret Lisesinde Haftalık Serbest Konferanslar. 19/ 01/ 1950.
- Aydın İl Yıllığı (1973). Cumhuriyetin 50. Yılında Aydın. İzmir.
- Barış, E. (2010). Siyasal Bir Muhalefet Denemesi Olarak Serbest Cumhuriyet Fırkası. Odu Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyal Bilimler Araştırmalar Dergisi. Cilt:1, Sayı:2, 71-92. 15 Nisan 2015, [Http://Sobiad.Odu.Edu.Tr/Files/Cilt1/Cil1sayi2_Pdf/Ertem_Baris.Pdf](http://Sobiad.Odu.Edu.Tr/Files/Cilt1/Cil1sayi2_Pdf/Ertem_Baris.Pdf)
- Başaran, M.(2014). Köy Enstitüleri Özgürleşme Eylemi. İstanbul: Cumhuriyet Kitapları.
- Başbakanlık İstatistik Genel Müdürlüğü (1948).Milli Eğitim Meslek, Teknik ve Yüksek Öğretim İstatistikleri1946-1947. İstanbul: Pulhan Matbaası.
- Başbakanlık İstatistik Genel Müdürlüğü (1949). Milli Eğitim İlköğretim İstatistikleri1946-1947. İstanbul: Pulhan Matbaası.

- Başbakanlık İstatistik Genel Müdürlüğü (1949). Milli Eğitim İlköğretim İstatistikleri1947-1948. İstanbul: Pulhan Matbaası.
- Başbakanlık İstatistik Genel Müdürlüğü (1949). Milli Eğitim Ortaöğretim İstatistikleri1946-1947. İstanbul: Pulhan Matbaası.
- Başbakanlık İstatistik Genel Müdürlüğü (1949). Milli Eğitim Ortaöğretim İstatistikleri1947-1948. İstanbul: Pulhan Matbaası.
- Başbakanlık İstatistik Genel Müdürlüğü (1949).Milli Eğitim Meslek, Teknik ve Yüksek Öğretim İstatistikleri1947-1948. İstanbul: Pulhan Matbaası.
- Başbakanlık İstatistik Genel Müdürlüğü (1950). Milli Eğitim Ortaöğretim İstatistikleri1948-1949. Ankara: Türkiye Matbaacılık Ve Gazetecilik A. O. Yeni Matbaa.
- Başbakanlık İstatistik Genel Müdürlüğü (1950).Milli Eğitim İlköğretim İstatistikleri1948-1949. Ankara: Türkiye Matbaacılık Ve Gazetecilik A. O. Yeni Matbaa.
- Başbakanlık İstatistik Genel Müdürlüğü (1950).Milli Eğitim Meslek, Teknik ve Yüksek Öğretim İstatistikleri1948-1949. Ankara: Türkiye Matbaacılık Ve Gazetecilik A. O. Yeni Matbaa.
- Başbakanlık İstatistik Genel Müdürlüğü (1951). Milli Eğitim Ortaöğretim İstatistikleri1949-1950. Ankara: Türkiye Matbaacılık Ve Gazetecilik A. O. Yeni Matbaa.
- Başbakanlık İstatistik Genel Müdürlüğü (1951).Milli Eğitim İlköğretim İstatistikleri1949-1950. Ankara: Türkiye Matbaacılık Ve Gazetecilik A. O. Yeni Matbaa.
- Başbakanlık İstatistik Genel Müdürlüğü (1952).Milli Eğitim Meslek, Teknik ve Yüksek Öğretim İstatistikleri1949-1950. Ankara: Doğu Ltd. O. Matbaası.
- Başvekâlet İstatistik Umum Müdürlüğü. Milli Eğitim İlköğretim İstatistikleri1950-1951. Ankara. Yayın No:346

- Başvekâlet İstatistik Umum Müdürlüğü. Milli Eğitim Ortaöğretim İstatistikleri 1950-1951. Ankara. Yayın No:347
- Boratav, K. (2013). İktisat Tarihi (1908–1980). S.Akşin, (Ed.), Türkiye Tarihi 4 Çağdaş Türkiye 1908-1980 İçinde (297-379). İstanbul: Cem Yayınevi.
- Cem, İ. (2015). Türkiye’de Geri Kalmışlığın Tarihi. İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- Cem, İ. (2015). Türkiye’de Geri Kalmışlığın Tarihi. İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- Chp (1948). Chp 25. Yıl. Ankara: Ulus Basımevi.
- CHP 1943 Parti Programı (1943). 09 Şubat 2015, https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/gazeteler/web/kutuphanede%20bulunan%20dijital%20kaynaklar/kıtaplar/siyasi%20parti%20yayınları/197603749%20chp%20program-nizamname%201943/197603749%20chp%20program-nizamname%201943%200001_0014%20program.pdf Cumhuriyetin 15. Yılında Aydın(1938).
- Çavdar, T. (2013). Türkiye’nin Demokrasi Tarihi (1839-1950). Ankara: İmge Kitabevi.
- Çelik, B. (1996). Cumhuriyet Döneminde Aydın’ın Sosyo-Ekonomik, Kültürel Yapısı (1923-1950). Yayınlanmamış Doktora Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi Atatürk İlkeleri Ve İnkılâp Tarihi Enstitüsü.
- Delipınar, M. (2003). Türkiye’de Çok Partili Döneme Geçiş Sürecinde Eğitim Politikaları (1946-1950). Yayınlanmamış Doktora Tezi, Marmara Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Demokrat Parti(1946). Demokrat Parti Tüzük Ve Program. Ankara.
- Ekinci, N. (1997). Türkiye’de Çok Partili Düzene Geçişte Dış Etkenler. İstanbul: Toplumsal Dönüşüm Yayınları.
- Ekinci, Y.(1994). Hükümet Ve Siyasi Parti Programlarında Milli Eğitim (1920-1994). Ankara: Tekışık A.Ş Web Ofset.

- Erdoğan, İ. (2003). Yeni Bir Bin Yıla Doğru Türk Eğitim Sistemi Sorunlar Ve Çözümler. İstanbul: Sistem Yayıncılık.
- Gedikoğlu, Ş. (1971). Evreleri Getirdikleri ve Yankıları ile Köy Enstitüleri. Ankara: İş Matbaacılık ve Ticaret.
- Gedikoğlu, Ş. (1978). Kemalist Eğitim İlkeleri Uygulamalar. İstanbul: Çağdaş Yayınları.
- Göltepeoğlu. (09/ 04/ 1949).Aydın Lisesi Çalışmaları ve Okul-Aile Birliği, Aydın Gazetesi.
- Göltepeoğlu. (13/ 03/ 1948). Yeni İlçemiz Germencik, Aydın Gazetesi.
- Göltepeoğlu. (14/ 01/1950). Ortaklar Köy Enstitüsü Kıraç ve Kovalık sahada Yükselen Kültür Yuvası, Aydın Gazetesi.
- Göltepeoğlu. (17/ 05/ 1949).Kültür Müesseselerimiz Ticaret Lisemiz Beklenen Rağbeti Görmektedir, Aydın Gazetesi.
- Göltepeoğlu. (19/ 05/ 1949).Kültür Müesseselerimiz Ticaret Lisemiz Beklenen Rağbeti Görmektedir, Aydın Gazetesi.
- Göltepeoğlu. (29/ 04/ 1947). Ortaklar Köy Enstitüsünden, Aydın Gazetesi.
- Günaltay Hükümet Programı (1949). 21 Nisan 2015, <https://www.tbmm.gov.tr/hukümetler/HP18.htm>
- Güneş, G. ve Elmacı, M. E.(2013). Tek Parti Döneminde Aydın'da Cumhuriyet Bayramı Kutlamaları. İzmir: Zeus Kitabevi.
- Güneş, İ.(2004). Atatürk Döneminde Seçimler (1919–1938). Cumhuriyetin 80. Yılına Armağan.
- Güneş, M. (2010). Tek Parti Dönemi Bozdoğan'da Eğitim Yaşamı. C. Özgün, (Ed.), Bozdoğan 1. İzmir: Lamineks Matbaa.
- Güneş, M., Güneş, G. (2009). Atatürk Döneminde Aydın'da Eğitim. G. Güneş, M. Başaran (Ed.), Atatürk ve Cumhuriyet'e Armağan. Aydın: Adnan Menderes Üniversitesi Yayın ve Basımevi Müdürlüğü.

- Güneş, M., Karabacak, Ö. (2014). Aydın Gazetesine Göre Ortaklar Köy Enstitüsü Kuruluşu ve İlk Yılları, Ortaklar Köy Enstitüsü 70 Yaşında, İzmir: Yeni Kuşak Köy Enstitülüler Derneği Yayınları.
- Haytoğlu, E. (2007). İnönü Döneminde Türkiye’de Siyasal Yaşam (1938-1950). S.İnan, E. Haytoğlu, (Ed.), Yakın Dönem Türk Politik Tarihi İçinde (77-114). Ankara: Anı Yayıncılık.
- İnönü İ. (17/ 04/ 1946). İlköğretimde Çalışmalarımız. Ulus Gazetesi.
- İnönü İ. (20/ 04/ 1946). İlköğretimde Çalışmalarımız. Aydın Gazetesi.
- İpek, C. (1999). Resmi Liseler İle Özel Liselerde Örgütsel Kültür Ve Öğretmen-Öğrenci İlişkisi. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Kaplan, İ. (1999). Türkiye’de Milli Eğitim İdeolojisi ve Siyasal Toplumsallaşma Üzerindeki Etkisi. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Karabacak, Ö., Güneş, M. (2014). İkinci Dünya Savaşı Döneminde Türkiye’de Uygulanan Eğitim Ve Kültür Politikalarının Taşraya Yansımaları: Aydın İli Örneği. Türkiye Cumhuriyetinin 90. Yılına Armağan. Aydın: Adnan Menderes Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Yayınları.
- Karasar, N. (1994). Bilimsel Araştırma Yöntemi. Ankara: Araştırma Eğitim Danışmanlık Ltd.
- Karpat, K. (1967). Türk Demokrasi Tarihi. İstanbul: İstanbul Matbaası.
- Kaynak Yayınları (2008). Atatürk’ün Bütün Eserleri Cilt:24. İstanbul: Kaynak Yayınları.
- Kirby, F. (2015). Türkiye’de Köy Enstitüleri (Çev. N. Berkes). İstanbul: Tarihçi Kitabevi. (Eserin Orijinali 1962’de Yayımlandı).
- Kocabaş, K. (2014), Ortaklar Köy Enstitüsü Kurulurken, Ortaklar Köy Enstitüsü 70 Yaşında, İzmir: Yeni Kuşak Köy Enstitülüler Derneği Yayınları.
- Koçak, C.(2013). Siyasal Tarih (1923-1950). S.Akşin, (Ed.), Türkiye Tarihi 4 Çağdaş Türkiye 1908-1980 İçinde (127-223). İstanbul: Cem Yayınevi.

- Koçak, C.(2015). Türkiye’de İki Partili Siyasi Sistemin Kuruluş Yılları (1945-1950) Dönüşüm Ordu, Din, Hukuk, Ekonomi ve Politika Cilt 4. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Lewis, B.(2014). Modern Türkiye’nin Doğuşu (Çev. B.B.Tuna). Ankara: Arkadaş Yayınevi. (Eserin Orijinali 2002’de Yayımlandı).
- Milli Eğitim Bakanlığı (1973). Cumhuriyetin 50. Yılında Milli Eğitimimiz. İstanbul: Milli Eğitim Basımevi.
- Milli Eğitim Bakanlığı Yüksek Öğretim Genel Müdürlüğü (1998). Cumhuriyetin 75. Yılında Yükseköğretim. Ankara: Milli Eğitim Basımevi.
- Milli Eğitim Bakanlığı Yüksek Öğretim Genel Müdürlüğü (Hazırlayan Ataunal A.) (1993). Cumhuriyet Döneminde Yüksek Öğretimdeki Gelişmeler. Ankara: Milli Eğitim Basımevi.
- Öztürk, A.(1999). Cumhuriyet Mektebinden Adnan Menderes Üniversitesine Türkiye’de Modern Eğitimin Gelişimi Ve Aydın İli. Aydın: Başkar Ofset.
- Sağ, V.(2003). Toplumsal Değişim Ve Eğitim Üzerine, C.Ü. Sosyal Bilimler Dergisi. Cilt: 27 No:1, 11-25
- Sakaoğlu, N. (2003). Osmanlıda Günümüze Eğitim Tarihi. İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- T. B.M.M. Tutanak Dergisi, Devre:7 Toplantı: 3. Cilt:20, Birinci Birleşim, 01/ 11/ 1945.
- T. B.M.M. Tutanak Dergisi, Devre:8 Toplantı: 0. Cilt:1, Üçüncü Birleşim, 14/ 08/ 1946.
- T. B.M.M. Tutanak Dergisi, Devre:8 Toplantı: 1. Cilt:6, Sekseninci Birleşim, 03/ 09/ 1947.
- T. B.M.M. Tutanak Dergisi, Devre:8 Toplantı: 2. Cilt:12, Seksen Dördüncü Birleşim, 07/ 07/ 1948.
- T. B.M.M. Zabıt Ceridesi, Devre:5 İçtima: F. Cilt:1, Birinci Birleşim, 01/ 03/ 1935.

- T. B.M.M. Zabıt Ceridesi, Devre:6 İçtima: 1. Cilt:7, On Sekizinci Birleşim, 27/ 12/ 1939.
- T. B.M.M. Zabıt Ceridesi, Devre:6 İçtima: 1. Cilt:8, Yirmi Yedinci Birleşim, 18/ 01/ 1940.
- T. B.M.M. Zabıt Ceridesi, Devre:6 İçtima: 4. Cilt:28, Üçüncü Birleşim, 11/ 11/ 1942.
- Timur, T. (2003). Türkiye’de Çok Partili Hayata Geçiş. Ankara: İmge Kitabevi.
- Torun, E. (2006). II. Dünya Savaşı Sonrası Türkiye’de Kültürel Değişimler -İç Ve Dış Etkenler (1945-1960). Antalya: Yeniden Anadolu Ve Rumeli Müdafaa-İ Hukuk Yayınları.
- Turan, İ. (2002). İsmet İnönü Ve Tek Dereceli İlk Seçimler (1946–1950–1954–1957) Üzerine Seçmeler. Ankara: İnönü Vakfı, Ankara. 10 Mart 2015, <Http://Www.İsmetinonu.Org.Tr/Tek-Dereceli-İlk-Secimler.Htm>.
- Turan, Ş. (1999). Türk Devrim Tarihi IV Çağdaşlık Yolunda Yeni Türkiye (10 Kasım 1918-14 Mayıs 1950). Ankara: Bilgi Yayınevi.
- Ulus Gazetesi. Bütçe Tasarısı Meclise Sunuldu. 01/ 10/ 1947.
- Ulus Gazetesi. Bütün Öğretmenli Köy Okulları Çizelgesi Değişti. 04/ 12/ 1947. İlkokulların Programları Birleşmesi
- Ulus Gazetesi. Eğitim Enstitüleri Teşkilî İttifakla Tasvip Edildi.11/ 12/ 1946.
- Ulus Gazetesi. Eğitim Konferansında. 01/ 12/ 1946
- Ulus Gazetesi. Ekmeğin Karneyle Dağıtılacak. 20/ 10/ 1941.
- Ulus Gazetesi. Milli Eğitim Çalışmaları. 29/ 10/ 1947.
- Ulus Gazetesi. Milli Eğitim Şurasında Okul-Aile İşbirliğine Büyük Önem Veriliyor. 08/ 12/ 1946.
- Ulus Gazetesi. Milli Eğitimde Bir Yıllık Gelişme. 29/ 10/ 1946.
- Ulus Gazetesi. Ortaöğretimde Okul Ve Öğrenci Sayıları. 22/ 12/ 1947.

- Ulus Gazetesi. Reşat Şemsettin Sırer Ortaokul Davasını Hal İçin Alınacak Tedbirleri İzah Etti. 10/ 12/ 1946deme
- Ulus Gazetesi. Sağlık Komiserleri Okulu Dn Açıldı. 16/ 04/ 1946
- Ulus Gazetesi. Üniversite Kanunu Dolayısıyla. 03/ 07 /1946.
- Ulus Gazetesi. Üniversite Ortaokul Ve Liselerde Askerlik Dersleri İçin Verilen Kararın Aslı Açıklandı. 20 /12/ 1946.
- Ulus Gazetesi. Yeni Hkmetin Beyannamesi. 15/ 08/ 1946
- Yiğit, A. (1990). İnon Dönemi Eğitim Ve Kültür Politikası (1938-1950). Yayınlanmamış Doktora Tezi, Hacettepe Üniversitesi Atatürk İlkeleri Ve İnkılâp Tarihi Enstitüsü.
- Yurt Ansiklopedisi, Cilt:2, İstanbül, 1982.
- Yücel, H.A. (1994). Türkiye’de Ortaöğretim. Ankara: TC. Kültür Bakanlığı Milli Kütüphane Basımevi.
- Zürcher, E.J.(2015). Modernleşen Türkiye’nin Tarihi (ev. Y. Saner). İstanbül: İletişim Yayınları. (Eserin Orijinali 2004’de Yayımlandı).

ÖZGEÇMİŞ

KİŞİSEL BİLGİLER

Adı Soyadı : Özen DURAN İSSİ
Doğum Yeri ve Tarihi : Muğla/ 01.01.1985

EĞİTİM DURUMU

Lisans Öğrenimi : Çanakkale On Sekiz Mart Üniversitesi
Yüksek Lisans Öğrenimi :
Bildiği Yabancı Diller : İngilizce

BİLİMSEL FAALİYETLERİ

Makaleler

-SCI :-
-Diğer :-

Bildiriler

-Uluslararası :-
-Ulusal :-

Katıldığı Projeler : KATÜ ve TUBİTAK İşbirliği İle Sosyal Bilgiler,
Tarih ve Sınıf Öğretmenlerimize Yönelik "Müze ve Tarihi Mekan Kullanımını
Öğrenme" Projesi, Sınırsız Sınıf Projesi

İŞ DENEYİMİ

Çalıştığı Kurumlar ve Yıl : Milli Eğitim Bakanlığı/ 7 yıl

İLETİŞİM

E-posta Adresi : ozenduran84@hotmail.com
Telefon :5531279712
Tarih :06.07.2015